Nicolas Poussin

scrisori

Editura Meridiane

Toate drepturile
asupra prezentei ediții în limba română
sînt rezervate
Editurii Meridiane

Nicolas Poussin

scrisori

Traducere de
RADU BERCEANU
Prefață și note de
PETRE OPREA

EDITURA MERIDIANE
București, 1976

Scanned with OKEN Scanner

CUVÎNT ÎNAINTE

Pictorul NICOLAS POUSSIN își înscrie faima numelui său în istoria artei franceze a secolului al XVII-lea și prin imediata ei influență contaminatoare asupra celei europene, ca promotor și susținător înfocat al crezului artistic, potrivit căruia pictorul, avînd ca model ideal arta clasică greacă, are menirea să realizeze o artă cu program, avînd un înalt conținut moral și plin de virtute, așa cum imaginația creatorului o întruchipa. La înfăptuirea unei astfel de arte pictorul trebuie să dea prioritate desenului, adică raționalului și nicidecum culorii, să se preocupe de echilibrul liniilor în ansamblul tabloului, să știe a grada exprimarea pasiunilor, precepte ce el le practica cu strictețe.

Adepții săi înfocați, poussiniștii, partizani ai desenului, în încleștarea luptei pentru impunerea și supremația acestui țel în pictura franceză, luptă dusă împotriva partizanilor lui Rubens, rubensiștii, susținătorii primatului culorii, înțelegînd mai mult litera decît spiritul idealului plastic al lui Poussin, au început metodic să codifice eronat intențiile maestrului lor, ajungînd, prin poziția intransigent adoptată, la promovarea unei arte rigide și artificiale care a urgentat și a consfințit pentru multă vreme autoritatea strivitoare a acade-

Scanned with OKEN Scanner

mismului. Cum era și firesc, poussiniștii, în zelul lor înfocat, și-au susținut părerile nu numai prin exemplul operei maestrului și prin sfaturile orale primite de la el, cît, mai ales, apelînd la referirile despre artă din corespondența sa, în cadrul căreia, deseori, acesta a ținut să-și explicitеze intențiile asupra realizării unora din tablourile ce urma să le execute comanditarilor săi.

*Cu toate că faima pictorului s-a statornicit încă din timpul vieții sale *, iar imediat după aceea a devenit extrem de strălucitoare, niciodată eclipsată total — însuși Cézanne năzuia „să lucreze în stilul lui Poussin după natură“ ** — corespondența acestuia, destul de bogată, ni s-a păstrat, totuși, numai în parte, grație mai ales admiratorului și, cu timpul, prietenului său, colecționarul Paul Fréart de Chantelou. Savantul arheolog francez, Quatre-*

---

* S-a născut în iunie 1594 în Andelys în familia unui mic nobil scăpătat. A primit primele noțiuni de pictură, din fragedă vîrstă, în orașul natal de la mediocrul Quentin Varin. La 18 ani își continuă studiile la Paris lucrînd în atelierele pictorului Georges Lalleman și Ferdinand Elle. Aspirația lui era de a merge la Roma. A încercat de mai multe ori să ajungă în orașul papal, dar a trebuit să-și întrerupă călătoriile lipsindu-i banii necesari continuării drumului. În 1624 a izbutit să ajungă la Roma, dar cîțiva ani apoi a trăit în mizerie, lucrînd cu îndîrjire, fie modelînd după sculpturi antice, fie desenînd și pictînd. După 1628 protecția și comenzile cardinalului Barberini și apoi ale lui Cassiano del Pozzo îl impun prin valoarea lucrărilor realizate în lumea artistică din Roma. Urmează o epocă ascensională, colecționarii fiind din ce în ce mai numeroși și printre cei mai statornici francezul Paul Fréart de Chantelou. În 1640, datorită faimei sale ajunsă și la Paris este chemat în Franța de regele Ludovic al XIII-lea ca prim pictor al regelui. Animozitățile și șicanele unor artiști oficiali, umbriți de personalitatea lui, îl indispun, distrăgîndu-l de la lucru încît Poussin, cu primul prilej favorabil, părăsește Parisul, întorcîndu-se la Roma (1641).

A trăit apoi încă 25 de ani la Roma, dedicîndu-se cu devotațiune artei sale și meditației.

** Înaintea lui, marele Ingrès dorea, la rîndul său, „să refacă arta lui Poussin după natură“.

Scanned with OKEN Scanner

mère de Quincy (1755—1849), a publicat-o pentru prima oară într-un volum, urmat apoi de nenumărate altele, în diverse limbi, deoarece scrisorile au stîrnit mereu un interes deosebit nu numai printre specialiști, ci și în rîndul celor care apreciază calitățile literar-evocatoare ale genului epistolar în cadrul căruia ele se înscriu la loc de cinste.

Lectura scrisorilor — care, din păcate, se succed pe o perioadă scurtă de circa 10 ani, ultimii în viața artistului — ne dezvăluie, pe de o parte, firea sa intimă, caracterul, gîndurile, pozițiile luate de el într-o serie de împrejurări și situații, lecturile, părerile față de propria-i creație și față de cea a altor artiști contemporani iar, pe de altă parte, ne prezintă situația politică, obiceiuri și mentalități ale epocii respective. Scrisorile lui Poussin — meditate îndelung și compuse apoi cu multă grijă în succesiunea logică a ideilor, folosind un stil franc și lapidar — exprimă foarte direct părerile sale, contrar celor ale contemporanului său mai vîrstnic Rubens, totdeauna redactate în limbajul învăluitor de curtean, artificiozitatea variind în funcție de relațiile artistului cu personajele cărora le erau adresate. Un astfel de model al organizării scrisorilor, în succesiunea logică a ideilor cu țintă precisă, îl întîlnim în răspunsul plin de demnitate adresat prin Chantelou ministrului construcțiilor regale, de Noyers, care îl adusese pe Poussin de la Roma la Paris pentru a deveni primul pictor al regelui Ludovic al XIII-lea. Astfel, la scrisoarea în care acesta, printr-o evazivă glumă stilistică de curtean, îi reproșa voalat că „geniul lui Poussin dorește să se exprime atît de liber, încît nici nu vreau să-i arăt ce așteaptă regele de la el", artistul îi răspunde politicos dar îndrăzneț și tăios că cei ce nu-s mulțumiți de el n-au decît să-i ia locul; cît despre el, este convins de superioritatea sa ca artist asupra inamicilor săi. O asemenea bună autopărere despre pictura sa o întîlnim, ulterior, într-o

Scanned with OKEN Scanner

scrisoare adresată colecționarului Chantelou, în care-i face cunoscut plin de mîndrie că-i lucrează cu drag compoziția Maslul, „subiect demn de un Apelles". Dealtfel, tot acestuia îi scrie la 7 aprilie 1647, în legătură cu realizarea tabloului Botezul, că „nu fac parte dintre aceia care se pricep să cînte doar pe un singur ton" și că „atunci cînd vreau știu să dau osebite nuanțe aceluiași lucru".

O altă observație care se desprinde din parcurgerea scrisorilor înmănuncheate în acest volum, nu toate cîte s-au păstrat, ci doar atîtea cîte sînt suficiente prezentării sub toate aspectele omului și ideilor sale, este că Poussin, mai mult autodidact, a făcut pentru instruirea sa mari eforturi de a citi și de a-și apropia mai ales cărțile despre artă ale marilor săi înaintași, Leonardo da Vinci, Dürer ș.a. Nu ținea să facă caz de erudiție, dar citarea părerii lor izvora din dorința de a da mai multă consistență afirmațiilor sale prin referiri la surse autorizate pe care și le însușise. Legat de această remarcă, reținem o trăsătură distinctă a caracterului artistului: francheța și exprimarea adevărului.

Uneori stilul sobru și direct al corespondenței sale, cînd se pronunță împotriva vreunei nedreptăți, este adesea presărat de duritățiagresive și expresii populare șocante. Spuse cu năduf, ca în cazul rîndurilor la adresa arhitectului Jacques Lemercier, unul din clevetitorii săi, pe vremea cînd se afla la Paris, sau Samson, cel care i-a luat prin intervenții locuința dăruită de regele Ludovic al XIII-lea, ni-l prezintă ca pe un om ce-și dă frîu liber supărării, contrar așteptărilor din partea cuiva care și-a făcut un țel din virtutea de a se stăpîni.

Fire comunicativă, Poussin ține să împărtășească celor din jur și prietenilor îndepărtați, prin scrisori, pe un ton adesea didactic și pedagogic, ideile sale privind tema sau subiectul tablourilor ce avea de gînd să execute sau la care lucra. În astfel de cazuri, cum rezultă din

Scanned with OKEN Scanner

scrisorile în care se referă la tablourile Israeliții culegînd mana în deșert, Maslul, Confirmarea, el relatează cu minuțiozitate subiectul fiecărui tablou și insistă în descrierea personajelor pe care le dorea în intenția sa întruchipări simbolice ale unor idei filozofice. „Cred că veți recunoaște ușor care sînt personajele ce tînjesc, cele căzute în admirație, cele cuprinse de milă, cele care doresc să împartă binele, cele ce au dorința de a se reface, de a se consola", îi scrie lui Chantelou despre compoziția Israeliții culegînd mana în deșert. În ultimă instanță, dacă cumva interlocutorul ar avea vreo nedumerire asupra veridicității celor spuse, Poussin îl îndeamnă: „Consultați istoria și descifrați tabloul pentru a vă da seama dacă fiecare element se potrivește subiectului". Din citatul de mai sus rezultă că, asemenea contemporanului său dramaturgul Corneille, pictorul ținea să ilustreze prin subiectele tratate în tablourile sale doar acele fapte și acțiuni care sînt demne să înalțe spiritualitatea ființei umane spre acte de generozitate, pe cît posibil îndepărtînd-o de comportări prea naturale ce ar putea da loc la izbucniri de instincte necontrolate. În această privință, Poussin afirmă răspicat că în tablourile sale dorește să exprime „ideea unor lucruri mari" sfătuind în consecință că „obiectele ce poartă în sine desăvîrșirea nu trebuie privite în pripă, ci în tihnă, cu chibzuință și înțelegere; acestea trebuie să mijlocească atît judecarea cît și plăsmuirea lor".

Arzătoarea aspirație de a-și apropia spiritul culturii grecești i-a fost o călăuză și un țel în viață, Poussin impunîndu-și, în consecință, un mod de existență auster, preocuparea permanentă fiindu-i meditația, lectura clasicilor și pictura, căreia dorea să-i slujească toată viața după pofta inimii. Este drept, așa cum va recunoaște cu amărăciune într-un moment de sinceritate, că n-a putut, deși deseori și-a propus, să picteze după gustul său, fără să se mai

Scanned with OKEN Scanner

încline „la toanele oricui, cu deosebire la ale acelora ce nu sînt în stare să privească cu proprii lor ochi". Desigur, asemenea declarație rămîne ca o mărturie a revoltei permanente în atitudinea artistului față de comanditari, căci, în fapt, după vîrsta de 40 de ani, cei ce doreau să aibă tablouri de la el se mulțumeau îndeobște cu ceea ce el însuși le propunea să le execute. Doar colecționarul Chantelou, în virtutea îndelungatei prietenii, are privilegiul de a-i reproșa în scrisorile sale, fie că-l neglijează lucrînd pentru alții, fie nearătîndu-se încîntat de calitatea tablourilor predate lui, în comparație cu cele executate altora. De aici patetice tentative poussiniene de a se dezvinovăți, însoțite de făgăduiala pictării grabnice pentru el a noi pînze care să-l satisfacă pe deplin.

Succesele ca și insuccesele în pictură îl determinau pe Poussin să se dedice și mai mult acesteia, deși sănătatea sa șubredă nu-i permitea atît cît ar fi dorit. Supărărilor cotidiene le dădea puțină importanță. „Dacă mă gîndesc bine — zicea pictorul cu stoicism — orice mi s-ar întîmpla am să iau partea cea bună a lucrurilor, împăcîndu-mă cu cele rele. Necazurile sînt făcute pentru oameni, așa încît stau și mă mir că cei cu judecată se plîng de ele și se mînie, cu toate că ar fi mai potrivit să facă haz". La această atitudine față de vicisitudinile cotidianului ajunsese, cum singur afirma într-o altă epistolă, după ani îndelungați, căci numai „deprinderea studiului vieții te poate învăța să devii înțelept". Acestei afirmații îi poate fi alăturată o alta cu referire directă la înclinația sa pentru claritate în artă. „Firea mea mă îndeamnă să caut și să îndrăgesc ordinea, ferindu-mă de confuzie, ce-mi este tot atît de străină și potrivnică precum sînt întunericul și lumina". De aceea își îndrepta atenția spre ceea ce este frumos și moral. „Niciodată nu mă simt mai pornit pe fapte mari ca atunci cînd am contemplat vreun lucru frumos", ne declară artistul într-o altă scrisoare, conchi-

Scanned with OKEN Scanner

zînd că acesta îl întîlnește în tot ceea ce reprezintă ordine. Dramelor umane, așa cum afirma André Lhote în volumul De la paletă la masa de scris, le „găsește sursele esențiale inspirației sale în textele sacre", refugiindu-se „într-o lume ideală în slujba căreia își pune știința, talentul și inteligența".

Dar mai toate scrisorile lui Poussin revelă gîndurile și preocupările lui pentru pictură, împletite cu descrierea suferințelor sale fizice, care îi acordau din ce în ce mai puțin timp pentru ea.

Cînd durerile îl lasă, lucrează „cu febrilitate", cu rare excepții, ca în cazul Autoportretului, cînd este „delăsător", căci un astfel de gen nu prea este pe gustul lui lipsindu-i, la vremea respectivă, „deprinderea" executării portretelor de mai bine de 25 de ani. În toate cazurile execuția unei lucrări este precedată și însoțită de o stare psihică propice subiectului tabloului, cum însuși artistul ne dezvăluie, cînd pomenește de compoziția religioasă Răstignirea. „Nu mai am nici putere și nici chef să mă apuc să pictez asemenea lucruri deprimante. Răstignirea m-a întors pe dos, mi-am dat multă osteneală și drumul crucii m-a sleit cu totul. N-am să mai pot face față gîndurilor jalnice și adînci, cu care trebuie să-mi umplu mintea pentru a duce la bun sfîrșit asemenea subiecte atît de mohorîte, atît de înfiorătoare."

Întotdeauna, însă, pomenește cu căldură și grijuliu despre atenția ce trebuie acordată picturii sale. De fiecare dată cînd expediază un tablou are grijă, pe un ton sfătos, să-l povățuiască printr-o scrisoare pe cel căruia îi trimitea tabloul, fie cum să-l verniseze, fie cum să-l încadreze într-o ramă aparte, sau cum să-i pună o ramă în adîncime sau la ce înălțime să-l agațe, izolîndu-l de altele din jur, spre a fi bine privit.

Din corespondența cu Chantelou se mai desprinde dorința pictorului de a fi bine informat despre ceea ce se petrecea în țara sa, Franța,

Scanned with OKEN Scanner

precum la rîndul său și el îi relata ceea ce afla la Roma, în special despre mersul politicii internaționale, fapt care a dat loc la bănuiala că ar strecura într-un mod discret unele informații politice confidențiale. Interesul stîrnit de încordările politice din Franța, în timpul minoratului regelui Ludovic al XIV-lea, ne dezvăluie înclinarea sa pentru cauza parlamentarilor în rîndurile cărora se aflau prietenii săi, împotriva abuzurilor regale, prezentîndu-ne o latură civică a personalității lui Poussin, despre care se pomenește mai puțin în monografiile închinate vieții și operei sale, unde se accentuează asupra detașării artistului de cele înconjurătoare.

Deși părăsise Franța de tînăr (1624), dorind ca orice pictor al vremii să se adape la văpaia artistică a Romei antice și a Renașterii, și apoi se stabilise definitiv aici, întemeindu-și un statornic cămin, gîndurile și aspirațiile lui profesionale au fost dintotdeauna închinate gloriei patriei.

Se socotea artist francez, deși spre sfîrșitul vieții făcea tot mai multe greșeli cînd vorbea în limba natală. Și-a dorit mereu ca opera sa să ajungă în Franța și a dat întotdeauna prioritate comenzilor conaționalilor săi, deși după propriile sale declarații persoanele mai de vază italiene și străine îl solicitau oferindu-i prețuri generoase. În cazul comenzilor, a optat pentru execuția tablourilor de mici dimensiuni, portabile, chiar dacă numărul personajelor era foarte mare, încetățenind astfel un nou gust, acela de a decora și înfrumuseța un interior cu pictură de șevalet.

André Lhote, în volumul De la paletă la masa de scris, *publicat în traducere de Editura Meridiane în 1974, prezentînd figura lui Poussin, conchidea că acesta împreună cu Georges de la Tour au întrupat cele mai adînci virtuți ale artei franceze din secolul al XVII-lea.*

PETRE OPREA

Scanned with OKEN Scanner

Către Cassiano del Pozzo [1]

Roma, 1629 (?)

Se prea poate ca Senioria Voastră să mă socotească stînjenitor şi îndrăzneţ, pentru faptul că, după ce m-am bucurat atîta de binefacerile casei Voastre, mai de fiecare dată cînd vă scriu este pentru a vă cere cîte un sprijin. Judecînd însă că ceea ce aţi făcut pentru mine a fost numai datorită calităţilor înnăscute ale sufletului vostru bun, nobil şi milos, am acum din nou cutezanţa să vă scriu aceste rînduri, nefiind în stare să vă salut eu însumi din pricina unei boli ce m-a copleşit, rugîndu-vă din adîncul inimii să mă ajutaţi cît de puţin, deoarece am mare nevoie de aceasta şi sînt mai toată vremea bolnav, iar alte mijloace ca să-mi cîştig traiul nu am, afară doar de munca mîinilor mele. Am desenat elefantul (ce mi s-a părut potrivit cu dorinţa Senioriei Voastre Ilustrisime) şi am să vi-l dau în dar ; este înfăţişat cu un Hanibal călare, împlătoşat după felul antic. În ceea ce priveşte desenele Senioriei Voastre, fiecare zi mă prinde cu gîndul la ele, aşa încît cu siguranţă că în curînd voi isprăvi vreunul.

Către Jacques Stella [2]

către 1637

[...] „El spune că l-am pictat aidoma felului în care ai să-l vezi, tratarea subiectului în sine fiind mai degrabă fără vigoare, în opoziție cu cea a domnului de la Vrillière [3], care este mai aspră, lucru ce pare firesc cînd iei în considerație că subiectul este de fapt unul eroic". [...]

„Am găsit o anume ordonare a personajelor pentru tabloul domnului de Chantelou [4] și unele atitudini firești ce scot în relief mizeria și foametea la care era constrîns poporul ebreu, dar și bucuria și fericirea de care este stăpînit ; sentimentul de uimire, respectul și umilința pe care le are pentru legiuitorul său, printr-un amestec de personaje, femei, copii și bărbați de vîrste și temperamente diferite ; chip în care, așa cum socotesc, nu va displace acelora care se vor fi priceput să-i privească mai adînc."

Către Chantelou

Roma, 15 ianuarie 1639

Deie Domnul să nu existe scuze mai legitime decît acelea pe care vi le datorez. Nu mult timp după ce am luat hotărîrea să termin tabloul Domniei Voastre, chiar și schițasem unele personaje, m-a muncit un rău de vezică de care sufăr de peste patru ani și care m-a bîntuit într-un asemenea hal încît, de atunci și pînă în clipa de față, am încăput pe mîna medicilor, îndurînd o grea caznă ; dar cu ajutorul Celui de Sus mă simt mai bine și nădăjduiesc ca sănătatea să-mi revină. Trebuie să vă spun însă că necazul de a nu fi putut urma dorinței de a sfîrși tabloul Domniei Voastre

Scanned with OKEN Scanner

m-a mîhnit mai mult decît orice. Gîndindu-mă mereu la promisiunea făcută și împiedicat în a-i da curs, îmi venea să înnebunesc. În schimb acum sînt cuprins de o poftă mai mare ca oricînd de a vă servi. Mă voi apuca deci de lucru fără zăbavă. În ceea ce privește hotărîrea pe care dorește să o cunoască monseniorul de Noyers [5], să nu vă închipuiți că nu m-am aflat în cea mai grea cumpănă asupra răspunsului ; căci după ce am trăit cincisprezece ani bătuți în această țară, luîndu-mi și o soață cu care sînt fericit, crezînd că o să și mor aici, mi-am zis în sinea mea să urmez dictonul italian : *Chi sta bene non si muova.* Dar după ce am primit și o a doua epistolă, scrisă de mîna seniorului Le Maire [6], la sfîrșitul căreia era adăugat însăși de mîna Domniei Voastre că : „S-a întîmplat să fiu de față la întocmirea acestei scrisori spre sfîrșitul ei, sugerînd o parte din conținut, etc.“, faptul m-a ajutat să mă clintesc și chiar m-a hotărît să accept posibilitatea ce mi se oferă, mai ales că voi putea astfel să servesc pe Domnia Voastră cu o mai mare ușurință, pe acela căruia îi voi rămîne îndatorat întreaga mea viață.

Însă dacă cea mai mică piedică s-ar ivi întru desăvîrșirea celor puse la cale, vă rog să dați întîietate aceluia ce arată o dorință mai arzătoare decît a mea. Căci, la urma urmelor, și de aici pot tot atît de bine să-l servesc pe rege, pe monseniorul cardinal, pe monseniorul de Noyers și pe Domnia Voastră. Ceea ce mă îndeamnă să promit este mai mult dorința de a mă înfățișa supus chiar dacă îmi pun sănătatea și viața în joc, ținînd seama cît de greu se călătorește în vremea de azi, mai ales că nu mă simt deloc bine ; dar ce pot face altceva decît să las toate în voia Domnului și a Domniei Voastre ? Aștept răspunsul Domniei Voastre.

Către Chantelou

Roma, 19 februarie 1639

Nu știu cum să încep mai bine spre a arăta cît vă sînt de îndatorat. Chiar dacă meseria mea ar fi aceea de a mă exprima frumos, nu voi putea niciodată să o fac. Aceasta tocmai pentru că doresc arzător să fiu cît mai aproape de Domnia Voastră, ca să-mi pot arăta mai ușor recunoștința. Însă mă voi mîngîia în timp ce sînt reținut aici pentru a lucra la un „specimen" din ceea ce aș dori să fac pentru Domnia Voastră, și mărturisesc deschis că după ce am primit scrisoarea Regelui și aceea a monseniorului de Noyers nu m-am gîndit la nimic altceva decît să ascult și să plec ; dar sînt nevoit, spre marea mea părere de rău, să aștept toamna următoare. Și dacă cerul va încuviința, mă voi așterne la drum spre a mă împărtăși din bucuria de a vedea și a servi pe Rege și pe binefăcătorii mei ; vă rog, domnule, să rămîneți și mai departe ocrotitorul meu, iar eu umilul Domniei Voastre slujitor.

Vă rog să dispuneți cui anume să încredințez tabloul Domniei Voastre *Mana* pentru a avea siguranța că o să vă parvină. Va fi terminat la mijlocul postului mare.

Către Jean Le Maire

Roma, 19 februarie 1639

Am primit scrisoarea regelui împreună cu cele ale monseniorului de Noyers, a domnului de Chantelou și a dumneavoastră. Și una și alta mi-au făcut pe deplin cunoscută frumoasa lumină în care m-ați pus față de toți ; și trebuie să recunosc că respectul, considerația cît și ofertele ce mi se fac întrec cu mult neînsemnatul merit pe care îl am [7]. Dar cum norocul

Scanned with OKEN Scanner

și Dumnezeu o cer, se cade să mă supun la atîta bine. M-am hotărît, deci, să pornesc de aici, pentru a-mi sluji regele, cum dealtfel ați aflat, lucru pe care l-aș fi făcut fără preget odată cu ivirea timpului frumos ; însă, după ce am reflectat cu atenție asupra rosturilor mele, mi-am dat seama că nu voi putea întreprinde călătoria, înainte de toamna viitoare. Fără a uita, în afara altor obligații, că am trei sau patru tablouri începute, nemaisocotind pe acela al domnului de Chantelou, pe care trebuie să le termin, aparținînd toate unor persoane de vază, față de care doresc să stau cu fruntea sus, ca și față de toți prietenii mei de acolo, pentru că țin să le păstrez prietenia și bunăvoința. Îi voi scrie despre acestea și domnului de Noyers ; dar vă implor pe dumneavoastră să-l rugați din nou să aibă un pic răbdare și să țină seama că hotărîrea mea și poruncile lui au venit pe neașteptate, aflîndu-mă deja reținut de obligațiile de moment. Dealtfel, vă rog mult să mă sfătuiți cum credeți de cuviință să mă port cu domnul de Chantelou, cu privire la tabloul său. Va fi gata spre mijlocul postului de Paști ; cuprinde, în afară de peisaj, treizeci și șase sau patruzeci de personaje și valorează, între noi fie vorba, atît cinci sute de scuzi noi de argint, cît și cinci sute din vechea monedă. Dar cum mă găsesc acum în situația de a-i fi obligat, aș dori să-mi arăt recunoștința ; dar și să i-l dau în dar, după cum vă puteți da seama, ar depăși posibilitățile mele. Am hotărît deci să-l tratez ca pe o persoană față de care am obligații ; iar după ce voi trece de aceste împrejurări am să știu cu siguranță să fiu și mai recunoscător. Aranjați cu dînsul cum credeți că este mai bine. De aici, mi-ar trebui încă două sute de scuzi, ținînd seama că voi renunța astfel la o sută și peste ; oricum, să procedeze cum crede. Aceasta pentru că atunci cînd am să-i scriu nu voi pomeni de nimic altceva, decît că tabloul este gata și că aștept dispozițiile sale cu

Scanned with OKEN Scanner

privire la cine să-l depun ca să-i parvină. De asemenea, mi-ați face o mare plăcere dacă ați afla la ce anume aș fi sortit și ce planuri are domnul de Noyers cînd caută atîția pictori, sculptori și arhitecți din această țară ; totuși nu aș dori ca vreun altul decît dumneavoastră să mai cunoască obiectul curiozității mele.

Lucrurile pe care le solicitați, ca azurul și celelalte, vi le voi aduce, cu ajutorul lui Dumnezeu.

În epistola pe care domnul de Noyers mi-a scris-o, cu privire la condițiile de angajare, a omis una de căpetenie : în afară de călătorie și de salariul meu nu pomenește nimic despre plata lucrărilor mele. Eu cred că o subînțelege dar, fiindcă am rămas cu îndoiala, nu îndrăznesc să v-o spun decît dumneavoastră. De aceea vă rog din toată inima să-mi scrieți pe cale confidențială cum anume credeți că privește Domnia Sa această chestiune. Încolo treburile mele merg bine ; cînd m-am gîndit însă la alegerea pe care numitul domn de Noyers îmi oferă să o fac, între a locui la Fontainebleau sau a locui la Paris, am optat pentru orașul în care locuiți și dumneavoastră o mare parte din timp și nu pentru cîmpie ; căci fără dumneavoastră, scumpe prietene, traiul mi-ar fi searbăd. Așadar, rugați din partea mea pe numitul nostru stăpîn să hotărască pentru mine orice ungher sărăcăcios, cu condiția să pot fi în preajma dumneavoastră.

Curînd mă voi sili să apuc pana pentru a mulțumi domnului de Noyers și bunului nostru amic, domnul de Chantelou, pentru care lucrez cu multă grijă și dragoste, cu încrederea că va fi mulțumit de strădania mea.

Cu două sau trei luni înainte de a pleca, am să vă scriu și despre altele, pe cine anume voi aduce, pentru că se oferă mai mulți.

Am să-i scriu și monseniorului de Noyers ca să primesc o mică arvună pentru călătoria mea. Încolo nu trebuie decît să porunciți și veți fi servit de aici.

Scanned with OKEN Scanner

Dumnezeu să vă țină sănătos și în îmbelșugare pînă cînd veți fi îndestulat.

Va trebui să-l preveniți pe domnul de Noyers în legătură cu chezășia depusă pentru pictorii italieni chemați în Franța; să aibă grijă să nu aducă pe unii mai slabi decît cei francezi întrucît mi-e tare frică că cei buni nu vor merge, iar cei ignoranți, de care francezii fac mare caz, în loc să prezinte adevărata pictură, vor face să se întîmple tocmai contrariul. Spun aceasta ca să fac un serviciu, pentru că știu foarte bine ce le poate pielea.

Către Domnul de Noyers

Roma, 20 februarie 1639

Cînd m-am gîndit la distincția virtuților Domniei Voastre și la înaltul Domniei Voastre rang am avut intenția să apelez la ajutorul cuiva cu știința vorbelor frumoase, neîndrăznind din pricina adîncului respect ce vi-l port să scriu singur această scrisoare, așa de grosolană și neșlefuită cum este, însă pînă la urmă m-am gîndit că nu cuvinte așteptați de la mine, care mă îndeletnicesc de fapt cu lucrurile fără glas. Tot așa m-am gîndit că la ceremonialul ospățurilor de sărbătoare ale celor puternici se amestecă printre soiurile cele delicate și unele fructe pădurețe, cîteodată numai pentru forma lor neobișnuită. Cele de mai sus (și încrederea pe care o am în bunăvoința Domniei Voastre) m-au îndemnat să vă scriu aceste cîteva rînduri, care desigur că nu pot da a înțelege marile obligații cu care bunătatea Domniei Voastre m-a îndatorat, pentru că sînt atît de mari încît nu am cutezat niciodată să doresc favorurile ce le primesc din generoasa Domniei Voastre mînă, nici atîta onoare de a mă vedea investit cu demnitatea

Scanned with OKEN Scanner

de a sluji pe cel mai mare și mai drept rege al lumii ; dar dacă beneficiez de această onoare... voi încerca să mă arăt atît de supus după cum datoria mea o cere, întreprinzînd toate diligențele pentru a mă porni la drum și a vă sluji și dacă mă ajută Dumnezeu nădăjduiesc că aceasta se va întîmpla toamna viitoare.

Către Domnul de Noyers

Roma, 1639

Dărnicia Maiestății Sale precum și bunătatea și bunăvoința Domniei Voastre față de mine se pot judeca numai una față de celelalte și nicidecum față de biata ființă ce sînt. Dar ce trebuie oare să fac eu, pe lîngă noile îndatoriri, de vreme ce sînt de cînd m-am născut sclavul lui, pentru a răsplăti binefacerile dăruite de celălalt ? Desigur, Monseniore, dacă n-ar fi faptul că supunerea ce o datorăm regelui este o libertate a drepturilor noastre, vă asigur că aș fi atunci al Doamnei Voastre pentru ceea ce mi-ați oferit nu o dată. Dar pentru că vă sînt comune acele însușiri ale regelui, nădăjduiesc că în curînd voi avea cinstea de a vă sluji cu toate puterile mele, iar acum nu aș face decît să vă multumesc plecat pentru bunăvoința de a-mi fi trimis o cambie de o mie de scuzi pentru călătoria mea, cu bunăvoința Domniei Voastre aș dori să primesc cea mai mare parte la Paris, nedorind să încasez aici decît o mică sumă pentru a face față unor cheltuieli strict necesare. Mă voi grăbi deci cît îmi va fi cu putință să vă slujesc, căci în clipa de față nu rămîne aici decît ceea ce cade sub semnul pămîntesc al trupului, gîndul meu fiind călător spre Domnia Voastră pentru a se închina prea plecat.

Scanned with OKEN Scanner

Către Chantelou

Roma, 19 martie 1639

E mai presus de orice îndoială că am destule motive să-mi dăruiesc încrederea Domniei Voastre și de asemenea că rămîneți cel căruia îi datorez cea mai mare recunoștință. De aceea las totul în seama Domniei Voastre și sînt hotărît să iau cît mai puțin din banii de care dispun aici pentru plecarea mea, grație bunătății regelui și monseniorului de Noyers ; și nu m-aș fi atins de ei cu nici un chip dacă ordinul de plată nu mi-ar fi venit printr-o cambie pe care am primit-o împreună cu poliţele Domniei Voastre. Înainte deci de a pleca de aici, vă voi da de știre întocmai de ceea ce mi-a parvenit și despre intenţiile mele cu privire la rest, asigurîndu-vă că nu fac aceasta pentru a scoate vreun cîştig, ci numai pentru a vă arăta încrederea pe care o am în Domnia Voastră.

V-am adus deja la cunoștință că tabloul Domniei Voastre este gata și că aștept să dispuneţi pentru a vi-l trimite grabnic și fără riscuri.

Către Chantelou

Roma, 28 aprilie 1639

Cu ajutorul lui Dumnezeu aștept să mă pot afla în preajma Domniei Voastre pentru a împlini obligaţiile ce le am nu prin vorbe, ci pe calea faptelor, în cazul în care mă veţi socoti demn de acestea. Deocamdată nu vă voi plictisi cu vreo lungă vorbărie ; am să vă înștiinţez numai că vă voi trimite tabloul Domniei Voastre *Mana* prin Bertholin, curierul de Lyon ; am prins cu multă grijă tabloul într-un cadru de lemn și cred că îl veţi primi în stare

Scanned with OKEN Scanner

bună. Este însoţit de un altul mai mic pe care îl trimit domnului de Bonnaire,[8] ofiţer purtător al mantiei regale, neavînd pînă în clipa de faţă altă ocazie să i-l expediez decît aceasta. Îngăduiţi-i deci să-l ia pentru că îi aparţine. Cînd îl veţi primi pe al Domniei Voastre şi dacă îl veţi găsi izbutit vă rog să-l înrămaţi în adîncime, pentru că atunci cînd este contemplat în întregime are nevoie ca ochiul să fie reţinut, iar nu atras în afară de obiectele vecine, care s-ar putea amesteca cu cele pictate creindu-se confuzie.

Ar fi de dorit ca respectiva ramă să fie aurită cu un aur mat, fiindcă acesta se armonizează blînd cu culorile, fără să le aducă vreo vătămare.

Încolo, dacă vă veţi aminti de prima epistolă pe care v-am scris-o cu privire la mişcarea personajelor pe care promiteam să le pictez şi veţi privi totodată şi tabloul, cred că veţi recunoaşte uşor care sînt personajele ce tînjesc, cele căzute în admiraţie, cele cuprinse de milă, cele care doresc să împartă binele, cele ce au dorinţa de a se reface, de a se consola şi altele, căci primele şase personaje din partea stîngă vă vor iniţia asupra ceea ce este scris, iar restul este conceput tot în acelaşi spirit: consultaţi istoria şi descifraţi tabloul pentru a vă da seama dacă fiecare element se potriveşte subiectului.

Şi dacă, după ce îl veţi fi privit de mai multe ori, veţi avea o încîntare, daţi-mi de ştire fără a ascunde nimic, pentru a mă bucura şi eu de a vă fi mulţumit atunci cînd am avut onoarea să vă servesc pentru întîia oară. Şi dacă nu, mă voi gîndi la orice fel de modificare, rugîndu-vă să ţineţi din nou seama că duhul este plin de rîvnă, iar carnea neputincioasă.

Am scris domnului Le Maire despre ceea ce în mod special mă reţine în această vară aici şi vă rog deci, domnule, ca împreună cu dînsul să prezentaţi scuzele mele domnului de No-

Scanned with OKEN Scanner

yers, pentru ca, punînd acest sprijin alături de celelalte pe care le primesc zilnic de la Domnia Voastră, să vă pot fi mai mult decît oricine pe lume îndatorat în a vă servi întreaga viață.

Voi scrie domnului Stella, care cred că se află la Lyon, să vă transmită tabloul imediat ce acesta va sosi. Înainte de a-l expune ar trebui puțin ornat. Trebuie așezat foarte puțin deasupra liniei ochiului, fiind mai bine decît cu puțin sub ea.

Către Chantelou

Roma, 13 septembrie 1639

Nu știu de cine să mă plîng mai întîi, de mine însumi sau de neșansă? Căci dacă am amînat datoria de a asculta de mai-marii mei, eu sînt de vină, însă dacă mă străduiesc a-mi îndeplini promisiunea, sînt împiedicat de mari slăbiciuni trupești. Nu știu ce să mai zic: destinul este acela care mă oprește sau însuși Dumnezeu? Este o bună bucată de timp de cînd hotărîsem să vă dau de știre că obișnuita mea suferință s-a făcut simțită mai mult ca oricînd, dar teama de a vă necăji cît și speranța în vreo ameliorare, ce mereu mă înșală, m-au reținut pînă acum cînd sînt nevoit să vă dau de veste că sînt silit (după ce am renunțat la întreaga mea clientelă și mi-am pus la punct toate obligațiile, fiind cu gîndul la plecare) să cad pe mîna unora pe care nu i-aș numi medici ci călăi, căci dintr-o suferință nu prea mare m-au adus într-un hal ce-mi dă de gîndit chiar asupra supraviețuirii mele.

Acestea fiind spuse, implor pe Domnia Voastră, căreia îi datorez atît de mult, să procedați în așa fel încît monseniorul de Noyers

Scanned with OKEN Scanner

să afle de starea în care mă găsesc pentru ca, așa cum nădăjduiesc să mă scuze și să aibă puțină compasiune pentru nenorocul meu ; fiindcă nu cred că nu ar regreta dacă ar afla de moartea preasupusului său slujitor în loc de sosirea sa acolo.

Către Carlo Antonio del Pozzo [9]

Paris, 6 ianuarie 1641

Încrezător în omenia cu care Senioria Voastră Ilustrisimă m-a obișnuit, am găsit de cuviință că se cade să vă istorisesc desfășurarea fără peripeții a călătoriei mele, starea și locul în care mă aflu, pentru ca un stăpîn al meu cum este Senioria Voastră să știe unde pot fi găsit. Am întreprins bine sănătos călătoria de la Roma la Fontainebleau, unde am fost foarte bine primit în palatul unui gentilom, din porunca domnului de Noyers și găzduit fără cusur timp de trei zile. Apoi am fost condus cu caleașca numitului gentilom la Paris, unde abia sosit am făcut o vizită domnului de Noyers, care m-a îmbrățișat binevoitor, mărturisindu-și bucuria pentru venirea mea. Seara, tot din porunca sa, am fost condus în locul ales de Domnia Sa să-mi slujească drept locuință [10] : este un mic palat — trebuie să-l numesc astfel — așezat în mijlocul grădinilor de la Tuileries. Este alcătuit din nouă camere pe trei etaje, nemaisocotind încăperile de serviciu care se găsesc separat, adică o bucătărie, casa paznicului, un grajd, o seră pentru adăpostirea florilor de iasomie iarna și încă trei magazii încăpătoare și foarte folositoare. Și o frumoasă grădină plină cu pomi fructiferi, cu flori dintre cele mai felurite, cu legume, cu trei mici fîntîni și un puț, afară de o curte frumoasă în care se află alți pomi fructiferi.

Scanned with OKEN Scanner

Priveliștea se deschide în toate părțile și sînt încredințat că vara este aici un rai. Cercetînd locul, am găsit întregul etaj din mijloc bine aranjat și mobilat boierește, cu toate proviziile și cele trebuincioase pînă la lemne și un butoi cu vin de soi, vechi de doi ani. Vreme de trei zile am fost ținut bine pe socoteala Regelui împreună cu prietenii mei. În ziua următoare am fost condus de domnul de Noyers la Eminența Sa care, cu o extraordinară bunăvoință, m-a îmbrățișat, și luîndu-mă de mînă m-a încredințat că nu mică îi este plăcerea de a mă vedea. După trei zile de la aceasta am fost călăuzit la Saint-Germain [11], pentru ca domnul de Noyers să mă prezinte Regelui, însă acesta era suferind, așa încît în dimineața următoare am fost introdus la marele scutier care, ca un prinț curtenitor și favoritul Regelui [12] ce este, a binevoit să mă trateze cu multă amabilitate și a stat o jumătate de ceas să-mi pună felurite întrebări și, întorcîndu-se spre curtenii săi, a zis : „Să vedeți că Vouet [13] va avea o decepție". Apoi el însuși mi-a comandat să execut marile tablouri pentru capelele sale de la Fontainebleau și Saint-Germain. Cînd m-am înapoiat acasă, mi s-au adus, într-o prea frumoasă pungă din catifea sinilie, două mii de galbeni nou bătuți, o mie de galbeni drept onorariu, iar mia cealaltă pentru călătorie și toate acestea peste alte cheltuieli. Este foarte adevărat că galbenii sînt foarte necesari în această țară, deoarece totul este peste măsură de scump. În prezent sînt prins cu schițele numeroaselor lucrări pe care le am de făcut ; cred că am să mă apuc și de desenul pentru vreo tapiserie. Din primele lucrări pe care mă voi învrednici să le termin vă voi trimite ceva ca un simplu obol pentru slujba pe care v-o datorez. Și de îndată ce îmi vor sosi bagajele, trag nădejdea să-mi drămuiesc timpul în așa fel încît să lucrez o parte din el în folosul domnului cavaler, fratele Senioriei Voastre. Copiile după listele de

Scanned with OKEN Scanner

cărţi de Pirro Ligorio [14] au fost trimise în Piemont. Las în seama Senioriei Voastre micile mele interese şi casa mea, fiindcă aţi binevoit să vă îngrijiţi de ele în lipsa mea, care — dacă se va putea — nu va fi lungă. Eu vă rog pe Domnia Voastră, cel zămislit pentru a mă ocroti, să aveţi bunăvoinţa de a-mi privi stînjeneala cu acea mărinimie care vă caracterizează, mulţumit fiind la rîndu-mi să vă pot despăgubi prin însufleţirea întregului meu devotament. Să vă dea Domnul o viaţă lungă şi fericită. Între timp voi rămîne umilul slujitor al Senioriei Voastre.

Către Domnul de Noyers

Paris, 10 aprilie 1641

Deoarece aţi binevoit să-mi comandaţi desenul pentru frontispiciul operei lui Virgiliu, şi fiind acesta cel dintîi pe care să-l fi scos la iveală, vi-l aduc în dar cu modestie, aşa cum se află, încredinţat fiind că aşa cum odinioară simplele ex-voto-uri atîrnate în biserici de către credincioşi nu erau mai puţin plăcute lui Dumnezeu ca psalmii cîntaţi de preoţi, tot aşa nădăjduiesc că Luminăţia Voastră va găsi plăcute modestele mele ilustraţii şi aidoma elocventelor preamăriri ale celor îndemînateci întru astfel de alcătuiri.

Către Chantelou

Paris, 10 aprilie 1641

Zilele trecute am hotărît să mă duc la Rueil [15] spre a mulţumi monseniorului pentru amabilitatea arătată mie şi dragului meu prieten Salomon Girard, dar, deoarece am început

Scanned with OKEN Scanner

să dau formă definitivă desenului pentru Virgiliu, am ţinut să-l duc mai departe, avînd convingerea că în acest fel voi fi mai plăcut amintitului Senior şi pentru că este întîiul desen dat la iveală am cutezat să i-l închin. Vă rog foarte mult să căutaţi să-l convingeţi de faptul că desenul este reuşit. Simpatia de care se bucură slujitorul Domniei Voastre mă încredinţează că îmi veţi face acest serviciu şi dacă zi de zi beneficiez de noi favoruri pe care măruntele mele puteri nu pot să le compenseze, vă asigur cel puţin că afecţiunea mea a crescut într-atît de mult încît nu va fi întrecută de nici o alta.

Către Chantelou

Paris, 13 aprilie 1641

Marţea trecută, după ce am avut cinstea să vă însoţesc la Meudon unde mi-am umplut inima de bucurie, la înapoiere, oamenii tocmai coborau în pivniţă un butoi cu vin trimis de Domnia Voastră, după obiceiul pe care îl aveţi de a-mi îmbelşuga casa cu de-ale gurii şi cu tot felul de atenţii. Miercuri, am primit una dintre acele binevoitoare scrisori din partea Domniei Voastre din care am priceput că doreaţi anume să ştiţi cum mi s-a părut acel vin. L-am încercat cu nişte prieteni cunoscători. L-am găsit cu toţii foarte bun şi sînt convins că după ce se va fi limpezit va fi minunat. Dealtfel ne va fi folositor pentru că-l vom bea în sănătatea Domniei Voastre, cînd ne va fi sete, pînă la ultimul strop ; căci adevărat grăieşte proverbul că setea ţi se potoleşte numai atunci cînd bei. Chiar ieri, domnul de Costance mi-a trimis un pateu de cerb atît de mare, încît cred că patisierul numai coarnele nu le-a mai pus. Vă încredinţez, domnule, că de acum încolo

începînd de duminică mă voi bucura, așa cum m-am bucurat și duminica ce-a trecut, astfel ca în săptămînile următoare să fie așa cum se spune că e mai tot anul în țara unde curge lapte și miere. Vă rămîn cel mai îndatorat ca și cel mai devotat dintre slujitorii Domniei Voastre.

Către Chantelou

Paris, fără dată

După ce am meditat mult la propunerea pe care mi-ați făcut-o ieri de a merge la Dangu [16] și de acolo la Chantilly [17], m-am gîndit că pentru aceasta sînt necesare cel puțin cinci sau șase zile, spre a nu călători zile întregi, împrejurare, lăsînd la o parte anotimpul călduros, în care sînt îndemnat să cred că n-aș rezista fără a-mi primejdui sănătatea. Sînt sedentar de atîta vreme încît mă îndoiesc că fiind silit să fac amintita călătorie aceasta nu ar păgubi trupului meu, pornind fără ca mai întîi să mă obișnuiesc puțin cîte puțin. Cred că vă aduceți aminte ce s-a întîmplat la venirea mea din Italia, cînd, prea îndrăzneț, v-am urmat călare tocmai pe Domnia Voastră care sînteți de mult deprins cu astfel de exerciții. Am făcut de asemenea o socoteală a ceea ce am de lucrat vreme de trei săptămîni și m-am încredințat că nu am nici o clipă de pierdut și nici măcar nu am siguranța faptului că voi fi în stare să împlinesc toate cîte le am de împlinit. Vă rog, dacă este neapărată nevoie, să-mi îngăduiți să plec într-acolo în tihnă, cu mai multe popasuri, eventual să plecați înaintea mea, deoarece sînt grăbit să isprăvesc desenele ale căror schițe le-ați văzut ieri. Aș fi vrut să vă previn eu însumi asupra ceea ce cuprind aceste cîteva rînduri și vă rog să-mi dați răspunsul prin viu grai.

Scanned with OKEN Scanner

Către Chantelou

Paris, 11 iunie 1641

[...] În oraşul acesta a sosit un tînăr pictor pe care doreaţi să-l vedeţi la Roma ; este cel care a pictat bazilica del Popolo, acolo unde sînt zugrăvite ornamentele în *grisaille* ce v-au plăcut atît de mult. Lucrează foarte bine în frescă, după cum aţi putut să vă daţi seama ; a venit să mă vadă, oferindu-şi serviciile la acelea în care ar fi de folos. Cu acordul Domniei Voastre îl vom opri pe lîngă noi pentru a lucra la ornamentele galeriei : este potrivit pentru compoziţii, inventiv şi un colorist foarte priceput ; pentru a sfîrşi, este omul care vă trebuie [18]. Se spune că domnul Herman [19] ar fi pe drum.

Cumnatul meu vă salută prea plecat şi odată cu el întreaga companie [20].

Către Chantelou

Paris, 29 iunie 1641

Am scris domnului cavaler du Puis despre grija pe care o purtaţi intereselor sale şi despre hotărîrea Domniei Voastre de a-i face onoarea unui schimb de scrisori. Aş fi scris de asemenea prin acelaşi curier şi domnului Angelon despre situaţia în care se află comanda sa ; întrucît nu am putut să o termin însă nu îi voi scrie acum. Deoarece desenul pentru arma monseniorului i-a plăcut acestuia voi scoate puţin contururile în relief şi îl voi da domnului Le Clerc pentru a putea lucra totul mai uşor şi mai bine. Încă nu am primit măsura tabloului pentru Noviciatul iezuiţilor şi nici nu m-am hotărît asupra subiectului amintitului tablou, dar mă voi ocupa neapărat de aceasta,

Scanned with OKEN Scanner

cu atît mai mult cu cît astăzi sfîrşesc aşezarea laolaltă a tabloului *Cinei* şi în vreme ce se va usca am să lucrez la cartoanele marii galerii care, slavă Domnului, merge foarte bine. Am confecţionat tipare din ceară pe care le-am înmînat domnului Perlan [21] pentru a modela piedestalele pomenitului ornament al galeriei. Pictarea şi aurirea acesteia vor putea fi începute imediat şi am credinţa că vor fi isprăvite curînd ; stucatorii se laudă chiar că o vor termina de la un cap la altul în cel mult cinci sau şase ani, cu ajutorul a încă trei sau patru meseriaşi. Ar trebui să mă aflu în această seară, la orele şase, la domnul de Mauroy [22] pentru a mă sfătui asupra ceea ce ar fi de întreprins la îmbinarea şemineului cu tavanul în camera Monseniorului [...]. Şi, ca să nu uit, vă aduc la cunoştinţă că domnul Herman a sosit la Fontainebleau. Domnul Mellan [23] lucrează la frontispiciul pentru Virgiliu şi dacă aş fi putut să vă trimit schiţa ideii mele pentru ilustrarea Bibliei, aşa după cum v-am promis aş fi fost foarte mulţumit, dar toate acestea vor veni cu prima ocazie. Îmi pare că nu am uitat nimic din cele ce trebuia să vă dau de veste, în afara faptului că veţi avea de-a pururi în mine un slujitor mai mult decît îndatorat şi plin de credinţă.

Către Chantelou

Paris, 2 iulie 1641

[...] Astăzi am desenat două statui drept ornamente pentru marea galerie. Puteţi să-l încredinţaţi pe Monsenior că pictura galeriei va fi gata mai curînd decît stucaturile.

Folosesc orele de seară citind vieţile Sfinţilor Ignaţiu şi Xavier spre a găsi un subiect pentru tabloul de la Noviciat, însă cred că va trebui să ne oprim la acela care ne-a fost dat

Scanned with OKEN Scanner

încă mai de mult de Monsenior. Am primit măsura tabloului amintit, dar nu va putea intra în atelierul meu întrucît numai șasiul este înalt de paisprezece picioare și jumătate. Cu toate acestea voi continua să mi-l închipui și să mă ocup de toate cele ce ar fi spre mulțumirea Monseniorului și a Domniei Voastre, rugîndu-vă, domnule, să-mi păstrați bunele sentimente și să mă onorați cu numele de supus și îndatorat slujitor al Domniei Voastre.

Către Chantelou

Paris, 3 august 1641

Dacă importantele treburi care v-au stăpînit toată vremea nu mi-ar fi fost cunoscute, atunci n-aș fi zăbovit pînă astăzi să vă scriu. Acum, cînd aveți poate un pic de răgaz spre a citi prezenta, vă aduc la cunoștință că mă aflu, slavă Domnului, bine, ca dealtfel și lucrările noastre. În marea galerie lucrul înaintează și cu toate că meșterii sînt puțini nădăjduiesc ca la întoarcerea Domniei Voastre să fiți surprins de ceea ce s-a lucrat. M-am îndeletnicit mereu cu cartoanele, pentru care trebuie să găsesc variante fiecărei ferestre sau fiecărui perete dintre ferestre, deoarece sînt hotărît să reprezint un șir de scene din viața lui Hercule, subiect ce poate prinde cu totul un desenator, cu atît mai mult cu cît amintitele cartoane trebuie executate și în mare și în mic pentru a fi mai la îndemîna meșterilor, dar și pentru reușita lucrării. Trebuie de asemenea să inventez zilnic cîte un element nou pentru a schimba cîte ceva în relieful stucaturilor, altfel oamenii ar sta degeaba și Domnia Voastră știți cît de zgîrcit e timpul frumos prin locurile acestea. Toate la un loc au fost pricina pentru care nu am putut să termin tabloul de la Saint-Germain,

Scanned with OKEN Scanner

căruia trebuia să-i fac însemnate retuşuri la urmele lăsate de umezeala iernii ce a trecut ; şi întrucît Monseniorul mi-a cerut din nou să pictez tabloul pentru Noviciatul iezuiţilor pînă la sfîrşitul lui noiembrie, am hotărît să mă îndeletnicesc din cînd în cînd cu aceasta spre a-l putea lucra pînă la soroc, dacă bietele mele puteri m-or ajuta ; şi în timpul în care este pregătită pînza voi putea retuşa amintita *Cină*, în loc să mă recreez la Dangu sau în altă parte, urmînd în acest fel curtenitoarei invitaţii a Monseniorului. Vă încredinţez, domnule, că pe măsura puterilor mele nu am altă plăcere decît aceea de a vă sluji ; în aceasta îmi stau plimbarea, jocul, bucuria şi desfătarea ; mă voi mulţumi pentru o zi sau două cu o plimbare în împrejurimile Parisului, în vreun loc unde să răsuflu niţel. Vă trimit totodată schiţa pentru frontispiciul *Bibliei*, fără retuşuri, deoarece am dorit să o vedeţi înainte de a-i da o formă definitivă şi să vă spuneţi părerea, dacă este nevoie cumva să schimb ceva în concepţie sau în dispunerea generală cît şi parţială a personajelor. Personajul înaripat reprezintă Istoria ; ea scrie cu mîna stîngă pentru ca prin reproducere să apară mîna dreaptă ; celălalt reprezintă profeţia ; pe cartea de care se sprijină va sta scris : *Biblia Regia*. Sfinxul care se află deasupra nu înseamnă altceva decît taina celor ascunse. Personajul din mijloc îl reprezintă pe Dumnezeu, ziditorul tuturor lucrurilor, toate acestea lăsînd la o parte faptul că întreaga descriere vă va fi făcută de domnul du Fresne [24].

Către Chantelou

Paris, 19 august 1641

Domnul de Mauroy dorind ca, după întoarcerea Monseniorului, acesta să poată locui confortabil şi cu plăcere în casa sa, s-a grăbit nu

Scanned with OKEN Scanner

numai cu aurirea şemineurilor dar şi cu isprăvirea ornamentelor din săli şi odăi ; însă vrea să facă la fel şi cu cabinetul de lucru ; de aceea vă trimit aceste două coli de hîrtie în care, în cea mică, sînt schiţate împărţirea şi repartizarea concepute de arhitect (să-l ajute Dumnezeu), dar, fiindcă nu-mi pot da seama de intenţiile sale, am o îndoială în ceea ce priveşte decorarea cu ceva potrivit persoanei pentru care s-a construit. Căci, dacă judecăm drept, ar fi tocmai nimerit pentru o prăvălioară cu mărunţişuri * ; în acest fel arată şi vă trimit planul să-l vedeţi pentru a vi-l imagina. Spaţiul *A* din desenul cel mic vă înfăţişează tîmplăria în starea în care se află ; în desenul cel mare, de la *a* la *b* este indicat ceea ce ar putea fi acoperit pentru a părea mai bogat. Ornamentul *C* se găseşte aşezat pe platbanda din afara planului, marcată în desenul cel mic cu *X*. În cazul spaţiilor marcate cu *d*, Monseniorul va putea dispune ceea ce doreşte, întrucît pe medalioanele existente pot fi pictaţi profeţi, sibile, apostoli, împăraţi, regi, doctori şi oameni iluştri, chiar şi maxime sau sentinţe. Celelalte spaţii vecine pot fi pictate în camaieu, cu amfore antice, cu sau fără flori, sau cu unele mici figuri de inspiraţie liberă, sau reprezentînd niscaiva personaje sugerate. În spaţiile *f*, se poate aşeza orice, locul fiind ceva mai liber decît cel din jurul său.

Aş dori de asemenea să ştiu ce anume ar vrea Monseniorul pe tavan ; maestrul Dominique se oferă să-l picteze. Îmi pare că, întrucît lemnăriei îi lipseşte o cornişă, ar trebui să simulăm una prin ceva care să scurteze amintitul spaţiu al plafonului, cu atît mai mult cu cît dacă am dori să pictăm în mijloc ceva care să creeze iluzia profunzimii spaţiul devine prea mare faţă de distanţa mică de la care

---

* Joc de cuvinte *mercier* — Jacques Lemercier [25], numele arhitectului. (N. Tr.)

Scanned with OKEN Scanner

se privește. M-am gîndit de asemenea că ornamentul ar trebui să se potrivească cel puțin prin culoarea sa cu cele din sală și anume alb, auriu sau de culoarea peruzelei. Dacă aveți puțin răgaz să ne dați un răspuns, atunci vom căuta grabnic pe cineva care să-l poată executa în cele mai bune condiții cu putință.

Baronul Fouquières [26] a venit să mă vadă, plin de îngîmfarea sa obișnuită ; găsește foarte ciudat faptul că am meșterit la ornamentația marii galerii fără să-i fi spus ceva. El o ține una și bună că ar avea un ordin de la Rege, întărit de monseniorul de Noyers, în ceea ce privește conducerea lucrării, susținînd de asemenea că peisajele sale trebuie să alcătuiască ornamentul principal al locului cu pricina, celelalte neputînd fi decît niște incidente. V-am scris cele de mai sus pentru a vă descreți fruntea. N-am putut în nici un chip să sfîrșesc tabloul de la Saint-Germain și aceasta din lipsă de timp ; toate celelalte sînt bine, slavă Domnului. Rog pe Cel de Sus să vă dea multă fericire.

Întreaga noastră companie vă salută cu plecăciune.

Către Cassiano del Pozzo

Paris, 20 septembrie 1641

Cu fiecare prilej cînd apuc pana pentru a vă scrie, Senioria Voastră Ilustrisimă și Reverendisimă să fie încredințată că oftez, roșesc și sînt tulburat, nu din altă pricină ci fiindcă mă aflu aidoma unui slujitor (de prisos), și nu-i mai puțin adevărat însă că jugul în care singur m-am prins mă împiedică să-mi îndeplinesc datoria și afecțiunea față de Senioria Voastră, deși trag nădejdea să mă descotorosesc curînd de acesta pentru a sluji din nou,

Scanned with OKEN Scanner

fără rezerve, pe stăpînul şi patronul meu iubit. Lucrez cînd la una cînd la cealaltă, fără nici un fel de răgaz. Aş îndura bucuros toate aceste osteneli, dacă n-ar trebui să isprăvesc în pripă lucrări care cer un timp mai îndelungat. Vă jur că, dacă aş rămîne mai multă vreme în această ţară, ar trebui să lucrez şi eu de mîntuială asemenea celorlalţi de pe aici. Studiul şi cercetarea atentă a celor vechi sau a altora nu sînt cunoscute de fel şi oricine se simte îndemnat spre studiu sau muncă temeinică trebuie neapărat să se stăpînească de la aşa ceva. Am început, după desenele mele, stucaturile şi picturile pentru marea galerie, dar fără să fiu mulţumit (cu toate că acestor imbecili le place) deoarece nu găsesc pe nimeni care să-mi urmeze cît de cît intenţia, deşi lucrez desenele atît în mare cît şi în mic. Într-o zi, dacă Dumnezeu mă va ţine în viaţă, voi trimite Senioriei Voastre desenul ; nădăjduiesc să-l pot aşterne definitiv în vremea de veghe din iarnă. Am aşezat la locul lui tabloul cu *Cina cea de taină*, adică în capela Saint-Germain, şi mi se pare destul de izbutit. Lucrez acum la acela pentru Noviciatul iezuiţilor : este o pînză de mari dimensiuni ce cuprinde paisprezece personaje mai mari decît în natură, pe care trebuie să o predau în răstimp de două luni, fiind astfel nevoit să amîn începerea *Botezului lui Hristos* destinat Senioriei Voastre, pînă la cel dintîi răgaz. Mă încred în bunătatea şi curtoazia fără margini a Senioriei Voastre, avînd convingerea că mă veţi ierta.

Către Cassiano del Pozzo

Paris, 21 noiembrie 1641

Prin mijlocirea celor două binevoitoare scrisori ale Senioriei Voastre, sînt în clipa de faţă bine lămurit asupra celor ce am de făcut şi

Scanned with OKEN Scanner

încredințat că de azi înainte nu voi spune și nu voi întreprinde nimic care să nu fie pe placul Senioriei Voastre, silindu-mă la aceasta pe cît pot și lăsînd la o parte multe altele. Se cade să înștiințez pe Senioria Voastră că pînă acum am fost sănătos și toți seniorii de aici mi-au arătat bunăvoință, acordîndu-mi o considerație deosebită și recompensîndu-mă. Lucrările mele au fost foarte apreciate, iar Regele și Regina mi-au lăudat tabloul cu *Cina cea de taină* destinat capelei lor, spunînd că le-a plăcut tot atît de mult cît și înfățișarea copiilor lor. Cardinalul de Richelieu a fost atît de satisfăcut de al său încît mi-a mulțumit, arătîndu-și în persoană amabilitatea față de mine, de față fiind și monseniorul Mazarin. Pictez acum un tablou pentru marele altar al Noviciatului iezuiților, din păcate în prea mare grabă, altfel compoziția ar putea avea succes. Va fi gata în preajma Crăciunului. Lucram pe îndelete la marea galerie, pînă cînd domnul de Noyers a luat hotărîrea să o isprăvim imediat. Din toate acestea, așa după cum v-am făgăduit, voi trimite Senioriei Voastre Ilustrisime un desen, însă aceasta va fi la iarnă, pentru că în vremea lunilor de vară nu m-am simțit în stare să lucrez spre a mulțumi pe Senioria Voastră așa cum aș fi dorit. Astăzi, o indispoziție pricinuită de timpul urît, m-a împiedicat să lucrez la altceva decît să desenez sau să pictez în mic ; așa încît, după cum nădăjduiesc, va fi un prilej nimerit pentru mine de a fi de folos în slujba Senioriei Voastre. Domnul de Noyers mi-a adus la cunoștință dăunăzi că a scris doamnei de Savoia pentru a-i cere originalele lui Pirro Ligorio și că le așteaptă cu prima ocazie. Sînt, după spusele sale, cincisprezece volume împreună cu un tratat deosebit de rar despre *Rostul armoariilor și blazonului*. Înștiințez pe Senioria Voastră despre aceasta pentru a-mi trimite dispozițiile sale, astfel încît, găsind în amintitele cărți lucruri pe potriva

gustului Vostru și stăruind pe lîngă acel domn, să pot scoate ceva cu care să vă fiu de folos. Rog pe Senioria Voastră să nu-mi cruțe devotamentul și să-mi poruncească ca unuia care îi este îndatorat pe vecie.

Către Cassiano del Pozzo

17 ianuarie 1642

Acum cîteva zile, un prieten al domnului Board, secretar al marchizului de Fontenay-Mareuil, ambasador la Roma, mi-a adus o scrisoare a Senioriei Voastre Ilustrisime și, în cea de a șasea zi a lui ianuarie, am primit printr-un factor al poștei din Lyon un pachet în care se aflau frontispiciul și pagina de titlu ale cărții călugărului Ferrari, cea intitulată *Hesperidele* [27], cu patru ilustrații în miniatură înfățișînd o lămîie tăiată în felurite chipuri și cu lămuriri asupra numitului fruct [...]. Domnul de Noyers s-a lăsat convins grație domnului de Chantelou să roage pe Senioria Voastră Ilustrisimă să încuviințeze reproducerea celor *Șapte taine* de către un pictor pe care, după spusele Domniei Sale, ar trebui să-l desemnez eu însumi. La obîrșia acestora nu se află nicidecum sfatul meu. Senioria Voastră va hotărî singură așa după cum îi este voia, eu știu însă că nu voi mai avea chef niciodată să fac din nou ceea ce este isprăvit odată pentru totdeauna. Lucrările ce-mi sînt încredințate nu par să fie chiar atît de grele încît să nu pot să mă eliberez oarecum spre a mă îndeletnici cu cîteva noi desene pentru tapiserii ; însă cei de aici nu sînt în stare să se gîndească la lucruri mai nobile și, ca să vorbim deschis, nimic nu merită aici să fie adîncit...

Scanned with OKEN Scanner

Către Chantelou

Paris, 20 martie 1642

Plecînd de aici pentru a se duce la curtea regală, scumpul meu prieten, domnul Salomon Girard, s-a oferit să vă înfăţişeze umila mea plecăciune dimpreună cu scrisoarea de faţă ce mijloceşte mulţumirile mele pentru cinstea pe care mi-aţi făcut-o de a-mi împărtăşi gîndurile Domniei Voastre asupra lucrurilor frumoase văzute în timpul călătoriei. Sînt încredinţat de adevărul celor spuse, că de această dată aţi cules cu mai multă plăcere floarea minunatelor cărţi pe care cu un alt prilej le-aţi văzut doar în treacăt fără ca să le citiţi. Obiectele ce poartă în sine desăvîrşirea nu trebuie privite în pripă, ci în tihnă, cu chibzuinţă şi înţelegere; acestea trebuie să mijlocească atît judecarea cît şi plăsmuirea lor. Sînt convins că fetele frumoase pe care le-aţi văzut la Nîmes nu v-au desfătat mai puţin ochiul decît frumoasele coloane ale Templului roman (Maison Carrée [28]), luînd în seamă că acestea nu sînt decît nişte vechi copii ale celor dintîi. Încerc o nespusă bucurie atunci cînd în munca noastră se strecoară vreo schimbare care să îndulcească puţin osteneala. Niciodată nu mă simt mai pornit pe fapte mari ca atunci cînd am contemplat vreun lucru frumos. Din nefericire, ne aflăm aici prea departe de soare pentru a putea întîlni ceva care să placă ochiului. Însă, cu toate că sub priviri îmi cad doar urîţenii, cele cîteva amintiri ale lucrurilor frumoase de altă dată mi-au oferit o idee pentru frontispiciul la (ediţia din) Horaţiu, ce se poate alătura celorlalte mici compoziţii pe care le-am desenat. L-am înmînat domnului de Chantelou, fratele Domniei Voastre, pentru ca domnul Mellan să nu mai afirme că din pricina mea cărţile destinate Domniei Voastre sînt date la iveală cu întîrziere. Atunci

Scanned with OKEN Scanner

cînd domnul du Fresne îmi va propune subiectul frontispiciului pentru *Conciliorum omnium*, mă voi apuca de lucru, pentru că dorința-mi arzătoare este aceea de a vă sluji. Aș fi scris de asemenea și Monseniorului și i-aș fi mulțumit pentru cinstea făcută de a-mi fi trimis vești de la La Charité, însă mă simt stors de vlagă și mai ales neinspirat întru alcătuirea frumoaselor ornamente ale frazei pentru un personaj atît de distins. Voi proceda deci față de el așa cum fac gîștele sălbatece atunci cînd trec pe deasupra muntelui Taurus, de frica vulturilor ce sălășluiesc acolo. Vă implor, domnule, să mă desvinovățiți în fața Monseniorului și să-l încredințați asupra devotamentului meu.

Către Cassiano del Pozzo

Paris, 4 aprilie 1642

[...] Mi-ar face plăcere să mă pot îndeletnici cu subiectul propus de Senioria Voastră și anume *Nunta lui Peleu*, întrucît ar fi un pretext mai bun pentru adîncirea pe calea spiritului decît cel la care lucrez acum ; însă bunăvoința cu care i-am deprins pe domnii de aici este pricina lipsei mele de timp, fie întru mulțumirea sufletului meu, fie că țin să slujesc un patron sau un prieten, fiind în permanență reținut de fleacuri cum ar fi desenele pentru frontispicii de cărți sau cele destinate împodobirii cabinetelor de lucru, șemineurilor, copertelor de cărți și alte nerozii. Uneori acești domni îmi propun și lucrări ce închipuie măreția, însă toate sînt vorbe dulci și doar atît, care înșală deopotrivă pe cei cu judecată ca și pe cei nebuni. Mă îndeamnă să-mi găsesc odihna spiritului în aceste lucrări, pentru a mă plăti apoi cu vorbe, deoarece tocmai acele lu-

crări durează mult şi se lucrează anevoie, pe lîngă că mi se plăteşte o nimica toată. Înainte de a pleca, domnul de Noyers mi-a comandat o *Madonă* care (spune el) să se potrivească concepţiei mele şi ar urma să capete numele de *Madona lui Poussin,* tot aşa cum se vorbeşte de *Madona lui Rafael.* Voia de asemenea să lucrez la un tablou pentru capela Congregaţiei călugărilor iezuiţi, însă, cercetînd locul cu pricina, cred că nu se poate face nimic ca lumea acolo, pentru că spaţiul este strîmt şi lipsit de lumină, aşa că îmi pare că cei de aici nu mai ştiu la ce să mă folosească, aducîndu-mă în această ţară fără vreun rost bine lămurit. Văzînd că soţia nu mă urmează aici, îşi închipuie că oferindu-mi posibilităţi mai mari de cîştig îmi dau în felul acesta un prilej de a mă reîntoarce mai repede la Roma. Însă, fie ce-o fi, chiar dacă cele plănuite de mine atunci cînd am venit aici nu-mi vor reuşi de fel, am înfăptuit totuşi o parte din ele, iar călătoria mi-a fost bine plătită. Zilele trecute am primit o scrisoare din partea domnului de Noyers, în care îmi dă de veste că Regele a încuviinţat (deoarece înainte de plecare m-am plîns de acele lucrări cu care de fapt îmi pierdeam vremea) ca după ce am croit planurile pentru marea galerie să-l însărcinez cu aceasta pe domnul Le Maire, prietenul meu, cel ale cărui mici tablouri cu imagini de ruine se află în proprietatea Senioriei Voastre. În felul acesta, ar urma să mă pot ocupa de desenele pentru înfăţişarea celor *Şapte taine,* care să folosească la confecţionarea tapiseriilor regale. Nu ştiu însă dacă acest fapt se va îndeplini. Se poate vedea din cele de mai sus că domnii de aici se poartă asemenea acelor animale care, pe unde trece una, vor să treacă şi celelalte. O deosebită plăcere mi-a făcut răspunsul Senioriei Voastre adresat domnului de Chantelou în ceea ce priveşte reproducerile după tablourile ce vă aparţin. Pentru că sînt bun să inovez, nu să şi

Scanned with OKEN Scanner

copiez lucrurile odată făcute. Se poate ghici cu ușurință supărarea lor, întrucît își închipuiau că vor cîștiga timp prin acest procedeu : de fapt e mult mai bine ca Senioria Voastră să rămînă singurul posesor...

Către Chantelou

Paris, 7 aprilie 1642

Am avut de curînd cinstea să primesc o scrisoare din partea Monseniorului, purtînd data de 23 martie, ce cuprinde la început aceste cuvinte anume : „Geniul lui Poussin dorește să se exprime atît de liber încît nici nu vreau să-i arăt ce așteaptă regele de la el". Domnule, nu am știut niciodată ce anume așteaptă Regele de la mine, neînsemnatul său slujitor, și nu cred să fi fost lămurit vreodată asupra folosului pe care-l pot aduce. Pe lîngă aceasta, îmi dă de știre că Maiestatea Sa s-ar arăta foarte mulțumit dacă aș preda antrepriza domnului Le Maire, care să asigure sub supravegherea mea lucrările de la marea galerie. Am s-o fac cu dragă inimă. Căci va avea prilejul să mai și slăbească pe lîngă că este bucuros de cîștig. Însă, cu toate acestea, nu prea înțeleg ce anume dorește Monseniorul de la mine, pentru că îmi este greu să lucrez în același timp la frontispicii de cărți, la tabloul Congregației Saint-Louis, la desenele pentru marea galerie, la tapiseriile regale și la o Madonă. Nu am decît o singură mînă, puterea minții mi-e firavă și nimeni nu-mi poate fi de ajutor. El spune că aș putea să-mi împrospătez ideile lucrînd la amintita *Madonă* și la o *Intrarea Maicii Domnului în biserică*, ca și cînd mi s-ar zice : „Vei face cutare desen în timpul liber". Dar să revenim la domnul Le Maire. În cazul în care este dispus să lucreze după in-

dicațiile mele, îl voi informa asupra ceea ce are de întreprins imediat ce va dori să înceapă. După aceea însă am să mă țin de o parte. Dar dacă trebuie să aștept pînă cînd voi isprăvi ornamentația de care pomenește Monseniorul, atunci nu este cazul să vorbim despre altceva, cu atît mai mult cu cît, așa cum am mai spus, nu pot face mai mult și, abia atunci cînd voi fi gata, tapiseriile au să-mi dea destulă bătaie de cap, ca să nu mai simt nevoia și altor așa-zise distracții. Vă cer iertare pentru sinceritatea vorbelor mele. Firea mea mă îndeamnă să caut și să îndrăgesc ordinea, ferindu-mă de confuzie, ce-mi este tot atît de străină și potrivnică precum sînt întunericul și lumina. Vă spun toate acestea cu încredere, fiind convins de înțelegătorul fel de a fi al Domniei Voastre și cunoscînd înrîurirea pe care o aveți cu precădere în astfel de lucruri asupra Monseniorului.

Meșterul Vincent Manciolla m-a rugat să mă interesez pe lîngă Domnia Voastră asupra venirii sale, lucru ce i se propusese încă de anul trecut, pentru a picta tablourile lambriurilor galeriei de la Luvru. Este în așteptarea răspunsului și a banilor de drum.

Domnul Angeloni vă roagă cu multă sfială să încercați să faceți în așa fel încît să primească confirmarea bunei întîmpinări a cărții sale, confirmare ce ar înăbuși glasurile celor ce-l bîrfesc și i-ar fi de folos întru cinstirea posterității sale. Călugărul Ferrari așteaptă dispozițiile Monseniorului cu privire la închinarea cărții sale, *Hesperidele*, Regelui. Îndrăznesc să vă aduc aminte pentru că i-ați dat speranțe destul de mari. Dacă ați binevoi să-mi dați un răspuns, v-aș fi extrem de recunoscător.

Am auzit că undeva în zidul împrejmuitor de la Narbonne s-ar afla un basorelief de valoare ; ați putea să vă interesați.

Scanned with OKEN Scanner

Gabriel Naudé [29] către Cassiano del Pozzo

18 aprilie 1642

Vă înştiinţez mai întîi că mi-au parvenit toate lucrurile pe care Senioria Voastră Ilustrisimă le-a trimis de la Roma prin abatele Bourdelot, cu care — în compania domnului Poussin — am băut în sănătatea Domniei Voastre şi a fratelui Domniei Voastre, mărturisindu-ne cu toţii recunoştinţa pentru Domniile Voastre, cel mai apropiat Senioriei Voastre arătîndu-se abatele.

De asemenea i-am înmînat scrisoarea domnului Poussin, referindu-mă anume la grija pe care Ilustrisimul Carl'Antonio şi Signor Stefano (Roccatagliata) au făgăduit-o intereselor sale. Discutînd însă mai mult cu dînsul, la domnul Bourdelot, am luat cunoştinţă de intenţia sa clară de a mai rămîne aici cîtăva vreme încă, pentru a se întoarce apoi la Roma unde, spune el, se simte mai liniştit şi mai sigur pe sănătatea sa, ceea ce se pare că ar fi adevărat, dar presupun că ar putea fi şi o cauză simulată, căci, pentru a fi însă foarte confidenţial, cu toate că domnul Poussin este recunoscut de mai mulţi miniştri ca un om de mare talent, Vouet îşi păstrează totuşi aceeaşi poziţie, făcîndu-i în permanenţă o concurenţă neplăcută, cu atît mai mult cu cît este un individ fără prea multă stăpînire de sine şi cu un temperament îndrăzneţ, care îşi urmăreşte beneficiile *per fas et nefas*, iar atunci cînd crede că şi le-a cîştigat mai adaugă şi cîte o ironie gratuită sau insinuări că unele tablouri ce îi sunt atribuite nu ar fi decît lucrări de ucenic, fapt ce nu poate fi pe placul celui care este privit aici ca potrivnicul şi concurentul său. Mi se pare că miniştrii nu au avut prea multe menajamente faţă de domnul Poussin însărcinîndu-l cu atît de multe lucrări, încît, chiar dacă s-ar ocupa de acestea tot restul vieţii, tot nu ar putea să o scoată la capăt. La

acest neajuns se adaugă și un altul : domnul Poussin nu lucrează decît la desene și la schițe și se întîmplă adesea ca unii pictori nepricepuți să le reproducă într-un fel ce nu se potrivește cu dorința sa, motiv care, împreună cu altele, îl va decide ca odată terminate lucrările de acum să se întoarcă la Roma pentru a trăi mai liniștit și, cu toate că am făcut tot ce mi-a stat în putință spre a-i schimba hotărîrea, sînt încredințat că dezordinea acestui oraș este atît de mare și neplăcută, încît celui care este deprins să locuiască la Roma i se pare că a schimbat raiul cu iadul ; eu însumi, tot din această pricină, n-aș vrea să stau aici fără întrerupere, dacă n-aș avea ocazia să locuiesc la Verdun. Dar, întrucît sînt obligat ca să stau aici cu casa, trebuie să o fac cu cît mai puțin regret și, între timp, rog pe Senioria Voastră Ilustrisimă să nu pomenească nimănui nimic despre cele ce v-am scris cu privire la domnul Poussin și la mine însumi, în afara lui Signor Carl' Antonio, respectabilul frate al Domniei Voastre și patronul meu.

Către Chantelou

Paris, 26 mai 1642

[...] Continui mereu, ca de obicei, desenele și schițele pentru galerie, fără să fac altceva. Nădăjduiesc ca la sfîrșitul acestei luni să isprăvesc desenele amintite, astfel încît nu-mi va mai rămîne decît să merg mai departe cu poveștile lui Hercule ; atunci totul va putea fi dat în grija domnului Le Maire, dacă va dori să preia misiunea și dacă plăcerea Monseniorului va fi aceea de a-mi da prilejul ca înaintea morții mele să las în Franța ceva demn de modesta faimă pe care mi-am cîștigat-o printre cei inițiați.

Scanned with OKEN Scanner

Acum cîtăva vreme am scris Monseniorului o lungă epistolă, în care îmi arăt temerile de a fi vorbit prea pe şleau. Sper totuşi să mă ierte dacă am mers cumva prea departe, deoarece ştie cît este de insuportabil să înduri balivernele prosteşti ale celor ignoranţi. Sînt convins că nu aţi pregetat să mai îndulciţi în favoarea mea ceea ce era spus prea verde...

Către Chantelou

Paris, 6 iunie 1642

Dacă aurul, raiul zgîrciţilor şi infernul celor risipitori, ar avea ceva din sentimentul pe care-l naşte aceluia care cu cît are, cu atît ar vrea mai mult, ar simţi atunci o nemărginită încîntare dacă, în pofida celor ce-l iau drept fals, le-ar apare dimpotrivă, prin comparaţie, desăvîrşit în perfecţiunea sa. Spun acestea gîndindu-mă la impresia rea pricinuită nobilului suflet al Monseniorului de moravurile celor ce pizmuiesc bunăstarea altora, cu toate că sînt silit ca la ura ce mi-o poartă acei ce mă concurează să le plătesc cu binele şi cu cele plăcute sufletului. Excelenţa Sa mi-a preţuit sinceritatea şi cinstea şi nu şi-a plecat urechea la cei care defăimează demnitatea mea, ci, dimpotrivă, încrezător mai mult decît oricînd în loialitatea mea, îmi dă speranţa că îi voi fi de folos şi în împrejurări mai fericite decît cele de pînă acum.

Către Cassiano del Pozzo

Paris, 27 iunie 1642

Încerc din nou sentimentul că sînt foarte îndatorat Senioriei Voastre pentru prilejul ce

Fontanu L. Hecalai

mi se oferă de a-i fi de folos Eminentisimului Cardinal Barberino cu desenul privitor la isprăvile lui Scipio [30]. Îmi pare rău totuși că sînt lipsit de schița pe care am făcut-o înaintea plecării mele din Roma, din care nu mi-a rămas decît ideea, însă, furînd din timp, voi executa desenul atît pe cît îmi va îngădui mîna mea tremurătoare și am să adaug, după priceperea mea, urmînd îndemnul Senioriei Voastre, cîteva cuvinte, pline de supunere și umilință, spre a-i mulțumi Eminenței Sale pentru cinstea cu care m-a onorat amintindu-și de mine și pentru a-l ruga să accepte acest dar ca pe un tribut al deplinei mele devotări. Mă rușinez cînd îmi dau seama cît de neînsemnat sînt și că nu pot răspunde, prin nimic altceva decît prin devotamentul meu, nesfîrșitelor favoruri pe care le primesc necontenit, grație Domniei Voastre...

Către Cassiano del Pozzo

Paris, 8 august 1642

Nu am putut să răspund la ultima epistolă a Domniei Voastre Ilustrisime din 27 iunie înainte de a mă întoarce de la Fontainebleau, unde, așa cum v-am scris, am fost trimis de domnul de Noyers pentru a cerceta dacă picturile lui Primaticio [31], aproape distruse de asprimile timpului, ar putea fi restaurate sau dacă, cel puțin, s-ar găsi vreun mijloc de conservare a acelora mai bine păstrate. Cu această ocazie am găsit momentul să-i vorbesc despre dorința de a mă întoarce în Italia pentru a-mi aduce soția la Paris. Înțelegînd motivele care m-au hotărît să doresc aceasta, și-a dat pe loc asentimentul să procedez așa cum este mai bine pentru mine, cu condiția ca lucrările începute să nu sufere cîtuși de puțin și să mă întorc la Paris în primăvara viitoare ; așa în-

Scanned with OKEN Scanner

cît mă voi pregăti de călătorie către începutul lunii septembrie [...] Sînt foarte recunoscător Senioriei Voastre pentru atenţia acordată mie şi casei mele. Indispoziţia scumpei mele soţii nu m-a îngrijorat prea mult, cînd am aflat din scrisorile Senioriei Voastre că răul nu i-a slăbit puterile, ci dimpotrivă i le-a sporit odată cu înmulţirea măselelor prin ivirea celor de minte. Rămîn pe veci îndatorat Senioriei Voastre şi vă sărut cu smerenie mîinile.

Către Chantelou

Paris, 21 septembrie 1642

Vineri seara am primit scrisoarea Domniei Voastre împreună cu desenele pentru capela din Dangu. Am cercetat amintitele desene şi-mi voi spune deschis părerea asupra lor, fără să pot însă să vă dau vreo sugestie. Cel al domnului Le Vau [32] este atrăgător şi place din toate punctele de vedere ; deosebirea dintre acesta şi cel al domnului Adam este totuşi foarte mică, fiind probabil silit să facă acelaşi lucru din pricina aşezării uşii de la capelă. Trebuie apreciate şi în ceea ce priveşte repartizarea pilaştrilor, dar coloanele rotunde ale altarului proiectate de domnul Le Vau îmi fac impresia că sînt mai zvelte decît pilaştrii marginali ai altarului care poartă frontispiciul desenului lui Adam însemnat cu *B*. Pe de altă parte, însă, proporţiile tabloului sînt mai fericit alese în desenul lui Adam şi mai potrivite cu munca pictorului decît cele ale lui Le Vau. Cît priveşte părţile laterale ale capelei, mă îndoiesc că s-ar putea face o distribuţie mai înţeleaptă decît cea făcută în desenele lor însemnate cu *X*, deoarece, chiar dacă pilaştrii ar fi aşezaţi doi cîte doi ca în desenul însemnat cu *O-I*, s-ar fi ivit două piedici. Prima s-ar datora uşii care s-ar afla aşezată prea lateral aproape de unul dintre cei

Scanned with OKEN Scanner

doi pilaştri, în partea cealaltă rămînînd un spaţiu gol prea mare, lucru ce ar părea tot aşa de urît ca şi o faţă omenească în care gura s-ar găsi pe obraz în loc să fie la mijloc sub nas. Cealaltă piedică ar decurge din faptul că, pilaştrii fiind cîte doi, spaţiul *A* din desenul *O-I* nu ar avea nici o legătură cu spaţiul *B*, nici *B* cu *C*, care formează cele două extremităţi ale peretelui şi cu toate că spaţiul *A* este egal cu *C*, pilastrul *D* figurînd doar pe jumătate nu se armonizează în nici un chip cu cei din *A* care sînt întregi. Cu privire la ornamentele dintre pilaştri, mi se pare că trebuie să ne ferim de o ornamentaţie prea încărcată, care ar păgubi frumuseţea pilaştrilor canelaţi şi bogaţi ei înşişi, fiindcă astfel de accesorii trebuie să fie potrivite cu lucrările de artă, ale căror părţi principale sînt deja frumoase, cu multă judecată şi măsură şi numai pentru a le da o mai mare graţie şi seninătate. Deoarece ornamentele au fost născocite pentru a îndulci o oarecare severitate proprie arhitecturii simple. De aceea mi s-a părut a fi suficientă ornamentaţia dintre pilaştri în felul însemnat de mine pe desenul *Z*, cu unele mici tăbliţe ieşite puţin în afară, avînd deasupra capete de heruvimi, iar dedesubt nişte cadre de forma literei S unite între ele printr-o cochilie. Între cele două mici tăbliţe rămîne loc pentru un cadru lung, care ar putea fi sculptat cu fineţe, iar fondul ar putea fi pictat sau lucrat în basorelief cu figuri închipuind pe cei doisprezece apostoli, intervalele dintre pilaştri fiind chiar douăsprezece. Am transmis ideea mea domnului Adam care s-a arătat a fi de acord cu ea. În ceea ce priveşte friza, i s-ar potrivi foarte bine o ornamentaţie cu vrejuri, cu condiţia să fie lucrată cît mai puţin în relief, pentru a nu reţine praful sau impurităţile. Domnia Voastră, domnule, aţi comandat la Roma modelele ce ar putea fi de mare folos.

Scanned with OKEN Scanner

Dacă Dumnezeu îmi va ajuta apoi să mă întorc sănătos din ţara unde plec, cred că voi avea un bun prilej să lucrez desenele pentru ornamentele bolţii potrivit cu plăcerea Monseniorului şi a Domniei Voastre.

Adaug aceste rînduri pentru a vă ruga să înţelegeţi că mă despart cu mare părere de rău de a nu fi putut să-mi iau personal rămas bun, lăsînd ca prezenta scrisoare să îndeplinească această datorie. Deci, domnule, vă spun adio. Adio, scumpul meu ocrotitor, adio aceluia ce singur iubeşte virtutea, adio, drag senior, ce sînteţi vrednic de toată admiraţia şi cinstea. Adio, pînă în clipa în care Dumnezeu îmi va hărăzi să revăd blajinul Domniei Voastre chip. Între timp rămîn, domnule, preaplecatul şi supusul Domniei Voastre slujitor.

Vă înapoiez desenele pentru a le putea privi cu alţi ochi.

Către Cassiano del Pozzo

Genova, 22 octombrie 1642

Am scris Senioriei Voastre Ilustrisime despre plecarea mea din Paris, cît şi despre sosirea mea la Lyon. La fel aş fi procedat şi din Avignon şi Marsilia dacă mi s-ar fi ivit prilejul. Acum mă găsesc sănătos şi plin de voie bună la Genova, prin voinţa lui Dumnezeu, de unde trimit aceste rînduri Senioriei Voastre, pentru că sînt încredinţat că este mai mult decît de datoria mea să vă aduc la cunoştinţă unde mă găsesc, asigurîndu-vă de faptul că aveţi în mine un slujitor dintre cei mai zeloşi cîţi stau la dispoziţia Domniei Voastre (poate cam neajutorat în ceea ce priveşte puterile, însă zdravăn în prieteşug). În semn de preţuire a devotamentului meu, rog pe Senioria Voastră să-mi acorde în continuare dovezile sale de bunăvoinţă şi pentru a încheia vă sărut mîna.

Scanned with OKEN Scanner

Sublet de Noyers către Chantelou

Saint-Germain, 24 decembrie, 1642

Deşi întrezăresc piedicile pe care va trebui să le biruiesc în viitor, acestea nu mă descumpănesc, ci dimpotrivă, tot aşa precum ele urmează înfăptuirilor frumoase după cum umbra dă contur obiectelor, îmi întăresc curajul şi-mi pregătesc sufletul unor împotriviri mai mari poate decît acelea pe care ni le închipuim. Te rog să-i încredinţezi asupra celor de mai sus pe domnii Le Poussin, Pierre de Cortone [33], Algarde [34], le Flamand [35] şi întreaga companie şi înştiinţează-mă cît mai curînd asupra felului cum vor fi primite veştile mele şi de ce ar mai fi nevoie pentru a-i cîştiga cu totul de partea noastră, aceasta ca să pot lua măsurile ce-mi stau în putere. Fără de ei, planurile noastre cele mai generoase s-ar spulbera, aidoma felului în care o minte aleasă ar porunci unui trup lipsit de mîini şi de picioare. Scrie-mi cît mai limpede despre gîndurile tuturor acestor domni, cît mai amănunţit şi dă-mi de ştire ce anume trebuie făcut pentru a mulţumi pe toată lumea, ce trebuie întreprins aici, dar şi acolo, ce fel de îmbunătăţiri doreşte domnul Poussin să fie aduse locuinţei sale şi ce îndrumări ar da pentru continuarea lucrărilor la marea galerie. Se cade să ţinem seama de faptul că spiritul francez se vădeşte în osebite chipuri ; aşadar, în concepţia ei, această importantă lucrare ar trebui fragmentată în patru părţi, ornamentaţia fiecăreia dintre ele fiind cu totul deosebită de a celorlalte, căci cei de aici spun că ochiul ar obosi privind o ornamentaţie asemănătoare în cea mai mare parte, chiar dacă nu aidoma peste tot. Salută-l, rogu-te, din partea mea pe domnul Poussin şi încredinţează-l de întreaga mea stimă şi afecţiune ce i se cuvin din partea unui ade-

Scanned with OKEN Scanner

vărat prieten. Nu-l uita pe bravul domn Le Maire și pe toți cei care socotești dumneata că sînt vrednici de urările mele.

Abatele Bourdelot către Cassiano del Pozzo

Paris, 18 aprilie 1643

Lucrările la Imprimeria Regală și decorarea Galeriei de la Luvru merg înainte, deși domnul de Noyers a căzut în dizgrație [36]... Militarii sînt mulțumiți de pierderea influenței sale, dar *i virtuosi, stampatori, pittori, muratori, indoratori, stuccatori* îl regretă. Mă tem că planurile pe care le avea n-au să mai fie continuate cu atîta rîvnă, iar domnul Poussin se găsește bine acolo unde e și *che ci stia.*

Către Chantelou

Roma, 9 iunie 1643

Mult așteptata scrisoare din Torino a Domniei Voastre mi-a luat o piatră de pe inimă, deoarece de cînd ați plecat din Roma am fost lipsit de știri sigure cu privire la buna desfășurare a călătoriei și la starea sănătății Domniei Voastre. Acum sînt mult mai liniștit, cu toate că nu-mi voi afla întreaga liniște decît la vestea sosirii Domniei Voastre la Paris. Iar cei pentru care erați un sprijin și o mîngîiere au rămas aici cu tristețea în suflet aidoma unor orfani cu gîndul la un drum în care primejdiile vă pîndeau din toate părțile, fără să știe că ați evitat, cu ajutorul lui Dumnezeu, pe cele mai mari de care erați amenințat. Dintre cei mai îngrijorați sînt domnii la Varane și Le Maire. Deoarece însăși situația lor se

Scanned with OKEN Scanner

află în joc, temerile sînt și mai mari. Mulțumesc lui Dumnezeu că m-a ferit de o asemenea grijă care ar fi fost fără temei. Moartea regelui și plecarea de la Curte a Monseniorului au fost două lucruri cît se poate de neplăcute, cu atît mai mult cu cît aș fi putut fi prins într-o călătorie mult prea lungă. Vă asigur, domnule, că în tihna micii mele gospodării, cu picul de liniște cu care Cerului i-a plăcut să mă blagoslovească, nu am putut ocoli sentimentul părerii de rău ce mi-a pătruns adînc în inimă, alungîndu-mi liniștea și somnul. Însă, dacă mă gîndesc bine, orice mi s-ar întîmpla, am să iau partea cea bună a lucrurilor, împăcîndu-mă cu cele rele. Loviturile sorții și necazurile sînt făcute pentru oameni, așa încît stau și mă mir că cei cu judecată se plîng de ele și se mînie, cu toate că ar fi mai potrivit să facă haz. Nimic nu ne aparține, totul este pe datorie.

În ciuda nenorocirilor amintite ce s-au întîmplat de curînd și ar fi fost în stare să răstoarne totul, scumpul domn Remy [37] mi-a scris că s-ar putea ca cele începute de noi să fie duse mai departe. Dacă lucrul acesta se adevărește, amintiți-vă de ceea ce v-am făgăduit la plecarea Domniei Voastre și de felul anume în care aș fi gata să slujesc și să ascult pe Monsenior și pe Domnia Voastră. V-am rugat stăruitor înaintea plecării Domniei Voastre din Roma să strecurați un cuvînt Monseniorului despre ostenelile mele pentru care nu am primit nimic, cu toate că doream să fiu răsplătit în vreun fel, dacă Monseniorul ar fi avut bunăvoința să o facă. Cred însă că un șir de întîmplări au fost pricina lipsei de urmări întîmpinate de dorința mea. Acum, cînd vă aflați lîngă Monsenior, îmi pun toată afecțiunea în rugămintea de a vă aminti de mine, cel ce se găsește aici și vă așteaptă poruncile.

M-am întîlnit cu toți cei care copiază tablourile la Farnese și le-am făcut cunoscute scri-

Scanned with OKEN Scanner

sorile Domniei Voastre. Ei par a fi foarte doritori de a vă sluji și promit să facă totul ca să vă mulțumească. Voi veghea ca totul să meargă bine. Am arătat scrisoarea Domniei Voastre domnului Errard, care a fost încîntat să afle noutăți de la Domnia Voastră. Aștept cu nerăbdare, după sosirea Domniei Voastre la Paris, știrile pe care mi le-ați făgăduit. Vă rog din toată inima să nu vă schimbați impresia bună despre mine, cu care mă onorați la începutul scrisorilor, deoarece la rîndul meu mă fălesc peste tot cu aceasta.

Am transmis salutările Domniei Voastre domnului cavaler du Puis care vi le întoarce cu prisosință, ca dealtfel și fratele Domniei Sale. Ei nu îndrăgesc pe nimeni atît de mult cît pe Domnia Voastră și vă vor întoarce afecțiunea și de acum înainte.

Către Chantelou

Roma, 22 iunie 1643

După ce m-ați onorat cu vești din Torino și cu scrisoarea Domniei Voastre din douăzeci și unu ale lunii trecute, aveți acum bunăvoința să-mi scrieți din Lyon și aceasta este o nouă mărturie a afecțiunii ce mi-o poartă Domnia Voastră : sincer vă mărturisesc că m-am liniștit abia atunci cînd am aflat că prin bunătatea Celui de Sus ați trecut cu bine prin primejdiile ce vă pîndeau și am credința că ați ajuns la Paris, sfîrșind în chip fericit această lungă și neplăcută călătorie.

Am răspuns la prima scrisoare de îndată ce am primit-o. Prin cea de față vă încredințez de întregul meu devotament în a vă sluji tot restul vieții, însă mă tem să nu-mi fie luată în nume de rău rugămintea făcută cu privire la interesele mele, fără ca măcar să vă fi lăsat

Scanned with OKEN Scanner

un mic răgaz ; vă cer iertare. Am luat în seamă bunăvoința neîntîrziată venită din partea Domniei Voastre, atunci cînd prietenii v-au cerut vreo favoare, ceea ce m-a îndemnat să cred că sînteți neobosit cînd este vorba să-i faceți cuiva un hatîr. Însă n-am înțeles ca rugămintea ce v-o fac, să vă îndemne să faceți lucruri ce vă sînt neplăcute ; dacă cu vremea se va ivi prilejul nimerit să puteți întreprinde ceva, v-aș fi foarte recunoscător. Răul meu vine de la o arsură ce-și cere grabnic leacul pentru a mă însănătoși cît de curînd !

În ceea ce privește regența Reginei Mame [38] și asupra a ceea ce s-a petrecut la Curte după moartea Regelui, am fost înștiințat. Se vorbește pe față că Monseniorul va fi rugat să se reîntoarcă la Curte. Dacă lucrurile stau astfel, mă rog lui Dumnezeu ca ele să fie spre cinstirea și mulțumirea Monseniorului ; încolo nu mă îndoiesc că temerile precumpănesc bucuria întoarcerii Domniei Voastre în mijlocul intrigilor de la Curte. Tihna și liniștea sufletului rămîn singurele averi de preț.

În sfîrșit, dacă nu mai avem prilejul să stăm de vorbă împreună, nu trebuie să socotiți că aceasta ar fi o situație neplăcută doar pentru Domnia Voastră. Eu sînt acela care trebuie să mă plîng pentru că nu mai pot beneficia de prezența agreabilă a Domniei Voastre. Însă lucrurile fiind orînduite astfel, spre marea mea părere de rău mă voi mîngîia doar cu bucuria de a vă putea sluji. Și dacă îmi mai recunoașteți, domnule, vreun har care să vă încînte, vă aștept cu nerăbdare poruncile, încredințîndu-vă că vă voi sluji cu aceeași voie bună. Pentru aceasta nu voi mai făgădui nimic altora, rămînînd al Domniei Voastre în întregime.

În dimineața zilei de ieri am fost la palatul Farnese pentru a cerceta starea în care se află copiile Domniei Voastre. Cea executată de

Scanned with OKEN Scanner

domnul Mignard [39] este gata. Domnul Le Vieux [40] a terminat una, cea cu jumătatea de trup dînd la iveală pe Isus închipuit drept copil şi culcat pe o pernă. Domnul Le Maire a isprăvit *Dumnezeul mizericordiei* al lui Carracci, iar Domnul Errard va sfîrşi portretele în curînd. Napolitanul nu a înaintat prea mult cu *Madona cu pisica*. Promite însă că va continua lucrul. Nocret [41] a fost bolnav, astfel încît nu a putut termina nimic. Le Vieux a schiţat din nou *Madona cu pisica*. Lucrurile nu merg rău şi toţi vor încerca să lucreze cît mai bine, fiecare după puterile sale. Vă rog să mă înştiinţaţi ce aţi mai dori să se lucreze.

Către Chantelou

Roma, 5 noiembrie 1643

Am acum prilejul să vă spun multe lucruri. Însă cele ale minţii nu pot să încapă în cîteva rînduri. Bucuria ce m-a cuprins este atît de mare încît se revarsă peste toate aidoma unui torent care, după o lungă secetă, îşi trage din nou vigoarea din preaplinul neaşteptatelor ploi şi iese furtunos din albie. Vestea fericită a întoarcerii Monseniorului la Curte s-a împrăştiat într-o clipă în întreaga Europă şi mi-a fost anunţată de toţi prietenii credincioşi de peste tot, aşa încît faptul stă mai presus de orice îndoială. Slavă Domnului că a sosit şi acest ceas prielnic cînd nu în zadar Franţa se poate numi fericită, pentru că ştie să-i recunoască pe cei care, doar ei singuri, îi pot preamări numele şi gloria. [...]

Mă simt mai bine cu urechea şi durerile de la frunte m-au mai lăsat. Micuţul *Sfînt Pavel* mai trebuie răsfăţat vreo două zile ; ar fi fost gata dacă un anumit fragment al draperiei albastre s-ar fi uscat...

Scanned with OKEN Scanner

Către Chantelou

Roma, 11 decembrie 1643

[...] Deoarece este din nou pătit cu un mijloc de legătură de soiul acela, domnul cavaler du Puis mi-a înmînat scrisoarea sa abia după plecarea curierului. V-o trimit împreună cu cea de față care este un răspuns la scrisoarea Domniei Voastre din cinci ale lui noiembrie, prin care m-ați înștiințat că ați văzut cele două desene expediate de mine domnului Remy în vederea isprăvirii celei de a zecea pasarele a galeriei și, tot în acea scrisoare, îmi dezvăluiți și plăcuta impresie asupra punctualității mele, întrucît îmi faceți cinstea de a-mi făgădui că o să vă amintiți de mine atunci cînd împrejurările o vor cere. Vă implor să nu dați uitării această bunăvoință. [...]

În ceea ce-l privește pe domnul Ciche, el afirmă că va isprăvi copia sa de la Farnese în șase zile, deși eu nu sînt deloc încredințat de aceasta. De îndată ce o va termina, am să-i dau să lucreze copiile după tablourile de la domnul cavaler du Puis [...]. Așteptăm răspunsul Domniei Voastre cu privire la busturile domnului Vitelleschi [42]. În rest, dacă doriți vreun lucru care este executat aici cu mai multă grijă si atenție decît la Paris, dați-mi de știre, întrucît îmi pare că ar fi mai de folos să porunciți să se lucreze acolo decît aici ; avînd modelele și desenele, ați fi măcar încredințat că le primiți întregi și fără stricăciuni și, la urma urmelor, tot atît de ieftin, pentru că totul se compensează, iar la Paris se lucrează mai bine lemnul decît aici. Vă spun toate acestea pentru că, dacă am cumpăra busturi sau capete de marmură, ar fi nevoie și de soclurile pe care sînt așezate. Vă mai puteți gîndi și la alte soiuri de lucruri frumoase, și să ne dați de veste. atunci domnul Thibaut [43] și cu mine nu vom pregeta să vă servim.

Scanned with OKEN Scanner

Dacă veţi trimite domnului cavaler du Puis medaliile cu chipurile Regelui şi Reginei, de curînd executate de domnul Warin [44], v-ar rămîne foarte îndatorat.

În ceea ce priveşte munca mea începută acolo, aştept cu răbdare ca toate să se rînduiască, căci eu mă simt aici foarte bine, trăind cu sufletul plin de bucurie, mai ales că din cînd în cînd îmi daţi prilejul să vă pot sluji. Dacă ar fi să mă iau după cît am de lucru, nu mi-ar ajunge nici o sută de braţe, însă n-am nici un chef să mă ostenesc pentru bunuri ce nu mi-ar fi de folos în puţinul răgaz ce-l mai am de trăit.

V-am scris data trecută despre felul în care am înmînat tabloul cu *Sfîntul Pavel,* învelit bine şi împachetat, unui curier pe nume Regart, ce urma la rîndul său să-l predea la Lyon domnului Van Schore, pe care l-am rugat să trimită tabloul la Paris în deplină siguranţă, unde domnul Pointel [45], bunul meu prieten şi slujitorul Domniei Voastre, trebuie să-l ia în primire şi să vi-l dea. Vă rog, dacă se poate, să-i înapoiaţi cheltuielile făcute pentru transportul de la Lyon la Paris. Cel de la Roma la Lyon este plătit. Vă rog să-mi aduceţi la cunoştinţă, cu toată sinceritatea, părerea Domniei Voastre şi aceasta după ce îl veţi vedea, pentru ca în cazul că nu este destul de izbutit, să mă străduiesc mai mult de acum înainte.

Către Chantelou

Roma, 21 decembrie 1643

[...] Vă mulţumiţi cu puţin atunci cînd mă încredinţaţi că nimicurile mele vă fac mai multă plăcere decît lucrurile care nu au seamăn pe lume. Poate că veţi regreta prea buna părere despre mine cînd veţi vedea micuţul

Scanned with OKEN Scanner

Sfînt Pavel ce vi l-am trimis pe data de patru ale lunii și pe care pesemne că l-ați și primit prin domnul Pointel. Nici măcar timpul scurt pe care l-am avut la îndemînă pentru a picta nu mă poate dezvinovăți. Fiindcă ați avut atîta răbdare pentru un lucru atît de neînsemnat, mă tem că am și întrecut măsura.

[...] Nu este nevoie să-mi spuneți că ați devenit mai prudent ca altădată, deoarece întotdeauna ați fost foarte prevăzător. Poate doar pentru că ați avut vreme să vă cercetați sufletul. Nu este mai puțin adevărat că vă aflați la o școală care te poate învăța să devii înțelept. Cartea vieții vă este deschisă ; în ea se perindă, ca pe o scenă, fel și fel de personaje. Nu mică este plăcerea de a ieși uneori din orchestră și a privi dintr-un ungher, ca un necunoscut, jocul actorilor.

[...] Vestea despre reintrarea în grații a Monseniorului, pe care ați avut bunăvoința să mi-o dați în scrisoarea din nouăsprezece ale lui noiembrie, mi-a umplut inima de bucurie. Mă îndoiam de mulțumirea pe care putea să o aibă prin aceasta și cu atît mai mult îi prețuiam virtutea ce-i e recunoscută de toată lumea, cu toate că se mai găsesc unii răutăcioși care îl ponegresc ; aceștia însă se vor prăbuși pînă la urmă, deoarece calea pe care au apucat-o îi duce de-a dreptul spre prăpastie.

Cu toții sîntem bucuroși că două personaje atît de înzestrate ca vicontele de Turenne și domnul Gassion au primit distincții. Domnul Gassion mai ales este într-atît de mărinimos încît nu-și uită prietenii. Pe lîngă aceasta este lăudat de toată lumea. Ocrotească-l Dumnezeu.

[...] Gîndul ce-mi venise să-l rog pe secretarul cardinalului Mazarin să se îngrijească de expedierea lăzilor sortite Domniei Voastre l-am înlăturat grabnic, stăpînindu-mă de la așa ceva.

Scanned with OKEN Scanner

Către Chantelou

Roma, 12 ianuarie 1644

De îndată ce a fost cu putinţă, am făcut sul copia executată de Ciche şi am împachetat-o împreună cu celelalte în lăzi. Am credinţa că pomenitele copii vă vor fi înmînate în stare bună. Cu toate acestea, atunci cînd le veţi primi, porunciţi ca fiecare să fie întinsă pe şasiul ei şi spălată cu un burete limpezit în apă, apoi ştearsă imediat cu o cîrpă albă şi curată, care să nu fi fost întrebuinţată prea mult. După ce se vor fi uscat, copiile trebuie date cu verniu de către cineva care se pricepe la asta. Dacă din întîmplare hîrtia se va fi lipit în vreun loc, luînd puţină zeamă de portocală se va freca locul cu băgare de seamă pînă cînd hîrtia se va desprinde.

[...] În mai toate zilele ce au trecut am alergat pe la unii şi pe la alţii pentru a primi încuviinţarea să scot de la Roma cele opt busturi ale lui Vitelleschi.

Deocamdată nu am putut realiza nimic. Nu-i mai puţin adevărat că faptul este întîrziat şi de zvonul apropiatei morţi a pontifului nostru [46]. Voi stărui însă pînă cînd voi obţine ceea ce dorim. Banii Domniei Voastre au rămas în păstrarea domnului Arrigoni pînă ce îmi veţi da de ştire cum să-i folosesc.

Placa de argint a Domniei Voastre pentru bazilica din Loreto este gata. Îi mai lipseşte doar inscripţia care este pe cale de a fi gravată. De îndată ce va fi isprăvită cu totul, voi preda placa părintelui Charles care o va trimite în locul ce se cheamă Loreto.

Am stat de multe ori şi m-am gîndit la grija nu prea mare, la lipsa de atenţie şi de pasiune cu care lucrează copiştii noştri de meserie şi la preţurile mari pe care le cer pentru mîzgălelile lor şi totodată m-am minunat de mulţimea celor care se desfată privindu-le. Este drept că văzînd nişte lucruri frumoase

Scanned with OKEN Scanner

pe care nu le pot avea, sînt siliți să se mulțumească cu copii ale acestora, fie ele prost executate. Dacă ne gîndim bine aceasta ar putea să scadă din faima pe care o au mulți pictori cu renume, în cazul că operele lor originale nu ar fi văzute și de unii care își dau bine seama de marea deosebire dintre ele și copiile lor. Însă cei care nu au la îndemînă decît o imitație fără gust cred cu prea mare ușurință că nici originalul nu ar avea valoare, iar cei ce sînt de rea credință știu foarte bine să se folosească de aceste copii prost executate pentru a strica reputația celor mai pricepuți decît ei. Gîndind în sinea mea la toate acestea, am crezut de cuviință să vă înștiințez că aflîndu-mă aici aș dori să fiu eu însumi copistul tablourilor ce se găsesc la domnul cavaler du Puis, fie a cîtorva dintre ele, fie a tuturor celor șapte, sau să le execut dintr-o altă poruncă. Acest fapt ar fi spre mulțumirea Domniei Voastre și totodată ar servi renumelui meu. Vă asigur, domnule, că vor fi mai mult decît niște simple copii, prețurile lor nu vor fi piperate și nici execuția lor nu va dura prea mult. Și dacă, de la plecarea Domniei Voastre, nu aș fi șovăit toată vremea, m-aș fi și apucat de lucru. Sînt convins că mi-ați fi dat încuviințarea și, întîmplă-se orice, eu am început să lucrez înainte de primirea răspunsului Domniei Voastre. Și cînd va fi nevoie să mă ocup și de desenele pentru galerie mă voi strădui să fac amîndouă lucrurile. Pînă atunci, în nădejdea că sînteți sănătos, voi căuta la rîndu-mi să mă păstrez aidoma pentru a vă putea sluji.

Către Chantelou

Roma, 25 februarie 1644

[...] Așa cum v-am mai scris, frumoasa medalie de aur a fost oferită acum opt zile [...].

Scanned with OKEN Scanner

Nu voi întîrzia să încep tabloul pe care mi l-aţi comandat, mă voi folosi de întreaga mea îndemînare şi vă încredinţez că va fi cel mai reuşit dintre toate cele ieşite din mîna mea, chiar de-ar fi să rămîn mai apoi fără pic de vlagă în mine.

Aştept răspunsul Domniei Voastre cu privire la copiile domnului cavaler du Puis, urmînd ca apoi să ne conducem după placul Domniei Voastre.

Mă rog Celui de Sus ca Monseniorul să-i dea o lecţie aspră acelui bădăran şi pungaş de Jacquelin. Ar merita să fie spînzurat de boaşe...

Către Chantelou

Roma, 8 martie 1644

[...] Sînt foarte liniştit din pricina speranţelor pe care Domnia Voastră le aveţi privind starea în care, cu ajutorul lui Dumnezeu, se vor găsi în curînd cele întreprinse de Monsenior ; simt o mare mîngîiere în faptul că osteniţi aidoma ca şi alţi vrednici Hercule, întru curăţirea lumii de despoţi, pungaşi şi alţi balauri de care biata noastră Franţă este prea înţesată. Să vă ajute Dumnezeu să le veniţi de hac.

Aştept cu nerăbdare hotărîrea Domniei Voastre asupra celor scrise de mine cu privire la copierea tablourilor aflate la domnul cavaler du Puis, deoarece cu respectuoasă bună ştiinţă am împiedicat pînă acum începerea lucrului, însă, atunci cînd le veţi voi, nimic nu va mai sta în calea dorinţei Domniei Voastre.

Domnul Thibaut s-a arătat peste măsură de bucuros cînd a cetit cele ce mi-aţi poruncit să fac pentru el, şi pentru speranţele pe care i le daţi cu privire la viitorul lui. Bietul băiat avea mare nevoie de ajutorul Domniei Voastre. Cu

Scanned with OKEN Scanner

de la mine putere îi dădusem douăzeci de scuzi din banii Domniei Voastre, după cum vă veţi da seama din socoteli. Dacă nu aţi fi fost cumva de acord, atunci v-aş fi restituit banii din contul meu. Văzînd însă în ultimele scrisori ale Domniei Voastre bunăvoinţa ce i-o arătaţi, am credinţa că am făcut bine şi i-am mai dat pe deasupra zece scuzi pentru luna martie, şi voi proceda aşa lună de lună, urmînd porunca Domniei Voastre. El îmi spune că tot ceea ce lucrează este pentru Domnia Voastră şi de îndată ce-mi va încredinţa ceva voi ţine acel lucru la îndemîna Domniei Voastre pînă cînd o să-mi daţi de ştire asupra hotărîrii luate.

Aş dori să am ocazia să vă dau şi eu cîte o veste de pe aici, aşa cum şi Domnia Voastră îmi face cinstea să-mi scrie despre ceea ce se mai întîmplă pe acolo. Însă pe aici nu se mai vorbeşte despre nimic altceva decît despre pace. Dumnezeu să ne miluiască cu ea. Şi cu toţii o dorim din plin.

Către Chantelou

Roma, 17 martie 1644

Am primit în acelaşi timp două din acele plăcute scrisori ale Domniei Voastre. Şi într-una şi în cealaltă, îmi mărturisiţi că propunerea mea cu privire la cele *Şapte Taine* v-a fost pe plac. Aşa că mă voi pregăti să vă slujesc cu rîvnă şi lăsînd la o parte celelalte lucrări care mă gîndisem să vi le fac, mă voi îngriji cu multă atenţie şi plăcere numai de aceasta, mai ales că aveţi bunăvoinţa de a lăsa cu totul la alegerea mea mărimea şi aşezarea personajelor precum şi alte detalii. Dacă şi pe viitor voi avea fericirea să fiu la fel de sănătos ca acum (deşi osteneala este mare), nădăjduiesc că cele *Şapte Taine* vor fi gata curînd, mai

Scanned with OKEN Scanner

ales că m-am hotărît să renunț la numeroasa clientelă ce se prezintă în fiecare zi. Sînt însă prins de două lucrări pentru niște persoane pe care nu le pot refuza. Și lucrurile se vor drege cu timpul și ca să nu mă mai întind cu vorba, acestea să fie spuse odată pentru totdeauna.

[...] Pentru a răspunde și la altele aflate în scrisorile Domniei Voastre, doresc să vă încredințez că Sfîntul nostru Părinte este pe deplin sănătos. A scăpat de tot de boala despre care se credea că îl va răpi în curînd lumii acesteia [47]. Ar fi un soi de nebunie dacă ne-am teme de tulburările ivite în Franța și de zîzaniile de acolo, pentru că ele nu pot fi ocolite și din totdeauna lucrurile s-au petrecut astfel.

Dacă n-aș spera să vă mulțumesc mai mult cu penelul decît cu pana, m-aș feri pe cît pot să mai pictez cîte ceva pentru Domnia Voastră, tot astfel precum îmi dau seama cît vă stînjenesc scrisorile mele lipsite de dibăcie.

Însă cum știu că vă este plăcut să primiți cît mai des vești de la mine, voi pune tot atît de des mîna pe pană cît și pe penel.

Sînt încîntat de ceea ce îmi dați de știre cu privire la acel necioplit de Jacquelin, dar mult mai mult mă desfată gîndul că cinstea și oamenii cinstiți vor avea de acum înainte un bun ocrotitor.

Către Chantelou

Roma, 8 aprilie 1644

Ar fi trebuit să vă răspund la scrisoarea din cinci martie cu poșta trecută, însă am fost împiedicat de o răceală cumplită. Acum, fiindcă mă simt mai întremat, doresc în primul rînd să vă mulțumesc pentru încrederea pe care mi-ați arătat-o atunci cînd mi-ați împărtășit motivele ce v-au împins să refuzați funcția

de supraveghetor al Edificiilor, demnitate în care mulți dintre cei care vă cunosc și vă prețuiesc ar fi vrut să fiți înălțat. Dar, cum rațiunea vă îndrumă toate faptele, nu puteați lua vreo hotărîre care să nu aibă un temei cu adevărat onest. Toți supușii Domniei Voastre, asemenea mie și atîtor alții, trebuie să se bucure cel puțin că, atîta vreme cît Monseniorul va fi în viață (și Dumnezeu să-l țină astfel), veți fi pe lîngă el ocrotitorul nostru și cel ce ne sprijină. Aceasta ne-o dorim și nimic altceva.

Nu-i de mirare că domnul de Charmois [48], care este un om modest din fire, a lăudat acel mic *Sfînt Pavel* ce l-am pictat pentru Domnia Voastră. Aflîndu-se în stăpînirea Domniei Voastre, lucrarea va fi la adăpost de otrava defăimărilor.

Ar fi nedrept să credeți că nu dau întîietate *Tainelor* pe care mi le-ați comandat. Au devenit principala mea preocupare și le voi consacra toată priceperea și talentul meu, atît cît îl am.

[...] Se pare că ar fi fost încheiată pacea între pontif și cei din Ligă. Așteptăm ca știrea să devină publică. Se mai vorbește pe aici că Sfinția Sa nu s-ar simți prea bine. Dacă moare, poate că Dumnezeu o să se milostivească de noi cu ceva mai bun. Altminteri, nu-i nimic nou pe meleagurile noastre.

Către Chantelou

Roma, 15 aprilie 1644

[...] Vă rog din tot sufletul să nu vă neliniștiți în privința timpului pe care îl folosesc întru slujirea Domniei Voastre, fiindcă lucrez cu dragă inimă. Dacă vă veți mai aminti de mine atunci cînd lucrurile s-or îndrepta cît de

Scanned with OKEN Scanner

cît pe acolo, voi primi prinosul bunăvoinței Voastre și vă voi rămîne pentru totdeauna foarte recunoscător.

Vă mulțumesc de mii de ori pentru că ați îngăduit domnului Remy să se îngrijească de vînzarea mobilelor rămase în casa de la Tuileries. Lăsate acolo ar fi suferit stricăciuni. S-au dobîndit astfel o sută de scuzi pe care îi voi primi mîine.

Nu vă voi da nici un răspuns privitor la placa din argint de la Loreto, deoarece v-am scris despre ea în repetate rînduri așa încît este de ajuns. În sfîrșit, placa se află la locul ei.

Am început ieri să lucrez la unul dintre tablourile din seria *Tainelor*. Mă rog Celui de Sus să-mi dăruiască ani mulți de acum înainte pentru a le putea isprăvi pe toate cele șapte, așa precum doresc. Știu că așteptarea nu-i plăcută și că veți fi tot mai nerăbdător să primiți această lucrare, însă, domnule, nu am decît o singură mînă pe care o voi întrebuința cît mai degrabă cu putință pentru a vă sluji iubitul meu patron.

Către Chantelou

Roma, 25 aprilie 1644

[...] Ultima copie executată de domnul Le Maire este mai prejos decît cea a lui Mignard pe care o aveți, într-atît de mult și-a dat osteneala. Iar dacă Le Vieux ar fi isprăvit-o pe a sa, aceasta ar fi fost cea mai nereușită. Se cade să recunoaștem, domnule, că un om care să-i mulțumească pe alții întru totul este greu de găsit. Unora le lipsește puterea, iar altora dragostea de muncă cu deosebire trebuincioasă pentru desăvîrșirea oricărui lucru. În ceea ce o privește pe cea de a doua, nu mă va împiedica niciodată să lucrez ceva reușit pentru

Scanned with OKEN Scanner

Domnia Voastră, iar dacă cea dintîi nu se va potrivi în egală măsură, mă veţi putea ierta fiindcă nu-mi precupeţesc eforturile. Lucrez cu drag la *Maslul*, subiect demn de un Apelles (căci lui îi plăcea să înfăţişeze oameni pe ducă). N-am să mă opresc cîtă vreme simt că-mi merge mîna, pînă nu voi pregăti o schiţă. Pomenitul tablou va cuprinde şaptesprezece chipuri de bărbaţi, femei şi copii, tineri şi bătrîni, dintre care cîţiva jelesc, iar alţii se roagă lui Dumnezeu pentru sufletul celui muribund.

Nu vreau să vă descriu tabloul în alt chip, întrucît aceasta nu este treaba unei peniţe neîndemînatice, ci a unui penel de aur bine îndrumat. Cele dintîi figuri vor avea o înălţime de două picioare, iar tabloul va avea cu aproximaţie dimensiunile picturii *Mana* aflată la Domnia Voastră, proporţiile însă vor fi mai plăcute ochiului.

Către Chantelou

Roma, 14 mai 1644

[...] Îmi dau seama că aşteptarea unui lucru rîvnit este unul dintre cele mai mari chinuri, însă, cum vă ştiu cumpătat din fire, nădăjduiesc să fiţi la fel şi în răstimpul pînă cînd veţi primi tablourile. Schiţa celui dintîi este îndeajuns de limpede ca să se poată socoti felul în care va arăta tabloul atunci cînd va fi gata. Domnul cavaler du Puis a venit să-l vadă şi, cu toate că nu s-a dat de gol, se poate ghici că nu i-ar face plăcere ca tablourile să rămînă la Roma în stăpînirea altcuiva. Însă pentru că ele vor ajunge la Domnia Voastră, departe de aici, îşi înghită amarul cu mai puţin necaz. S-a arătat impresionat de chipurile deosebite în care este înfăţişat acelaşi subiect ca şi de mişcarea personajelor ce sînt atît de diferite de cele din tabloul destinat lui, vor suferi, atît

Scanned with OKEN Scanner

el cît şi ceilalţi, să vadă cum numai un singur tablou din cele ale Domniei Voastre promite să aibă o valoare mai mare decît toate lucrările ce le are adunate la un loc. Am să încep al doilea tablou, vreme în care cel dintîi urmează să se usuce bine, lucru destul de important în pictură şi pentru a vă arăta cît de mare este dorinţa mea de a vă sluji, vă dau de ştire că am amînat pînă acum pe monseniorul episcop de Constance, încă nu am lucrat nimic pentru dînsul, cu toate că aşteaptă de mult timp ceva ieşit de sub penelul meu. Domnul de Thou, pe care-l cunosc îndeaproape şi nu de azi sau ieri, dorea să-i lucrez o *Răstignire* pe care mi-ar plăti-o destul de bine. Am hotărît totuşi să amîn şi aceasta pentru a-mi respecta cuvîntul dat Domniei Voastre. De altele ce-mi sînt cerute de tot soiul de mărimi nici nu mai pomenesc, spre a nu avea aerul că vreau să mă fudulesc. Ajunge să-mi adun toate puterile pentru a vă fi de folos cu ceva ce nu s-a mai pomenit pînă acum, fără să mă mai gîndesc aiurea. Vă rog să fiţi încredinţat de toate acestea.

[...] Nimic nou nu s-a mai întîmplat în acest oraş care să merite osteneala de a fi adus la cunoştinţa Domniei Voastre, poate doar faptul că monseniorul cardinal de Lyon este aşteptat să sosească de la o zi la alta. Sfîntul nostru Părinte este sănătos şi despre altceva nu se vorbeşte.

Către Chantelou

Roma, 26 iunie 1644

Am primit scrisoarea Domniei Voastre din douăzeci şi nouă mai căreia i-aţi alăturat dispoziţia dată domnului Thibaut. Nu l-am întîlnit pînă astăzi, însă cred că-l voi găsi în forum, unde am să-i înmînez ordinul pentru a-şi

Scanned with OKEN Scanner

putea încasa cei zece scuzi pe luna aceasta. El v-a scris cu ultima poștă. În ceea ce privește modelele pe care le lucrează, am să-i fac rost de o aprobare pentru copia faunului surprins de somn, statuie de o frumoasă lucrătură, ce se găsește printre cele ce au rămas din operele antice grecești ; cum statuia se află însă în proprietatea domnilor Barberini, s-ar putea să întîmpin unele greutăți. Nădăjduiesc totuși să obțin ceea ce dorim atunci cînd cardinalului i se va da de știre că este pentru Domnia Voastră. Tot cu poșta trecută v-am adus la cunoștință ce s-a întîmplat cu copia tabloului de la San Pietro in Montorio. Vă implor să nu uitați să-mi scrieți în ce fel să descurc această situație delicată, deoarece sînt hărțuit aici de niște dușmani cărora le displace liniștea mea și care ar putea să mi-o tulbure oricînd.

Cu privire la cele de pe acolo nu știu ce să mai spun, decît că sîntem în mîinile Domnului, care le alcătuiește pe toate și toate se petrec după voia Lui. Mi-a ajuns la ureche, e o vreme de atunci, vestea înfrîngerii Domnului de la Mothe-Houdancourt [49] în Catalonia ; vă puteți închipui că domnii spanioli de pe aici caută să se informeze grabnic asupra celor ce se întîmplă. Urmînd unor știri de la Veneția, am aflat că orașul Gravelines este asediat de armata noastră [50], cea supranumită oștirea poleită cu aur. Să dea Dumnezeu să cîștige bătălia, dacă ar fi numai din fier. Pe aceeași cale am aflat că ar fi existat neînțelegeri între mareșalul Gassion și domnul de la Meilleraye. Toate acestea însă nu ne privesc.

Pe deasupra, se mai vorbește că treburile împăratului [51] ar merge mai bine ca pînă acum. În ceea ce ne privește pe noi, treburile Franței merg bine, oricum le-am suci.

Dacă îl voi întîlni pe Vitelleschi am să-l înștiințez despre ceea ce mi-ați scris.

Scanned with OKEN Scanner

În chip de răspuns la scrisoarea sa, îi voi înfăţişa domnului cavaler du Puis cele relatate de Domnia Voastră. Ştiu că îi va face plăcere.

Mă bucură faptul că micul *Sfîntul Pavel* vă încîntă atît de mult. Dealtfel, laudele nu vor veni decît din partea Domniei Voastre, fiindcă ştiţi cum să-l protejaţi.

Către Ratabon

Roma, 26 iunie 1644

„Întoarcerea Domnului de Noyers la curte i-a fost adusă la cunoştinţă cu puţin timp în urmă. Apoi a fost rugat să revină în Franţa spre a sfîrşi măcar Marea Galerie, dar a răspuns că nu dorea să se întoarcă decît în condiţiile primei sale călătorii şi nu numai pentru a isprăvi Galeria, lucru pentru care ar putea tot atît de bine să trimită de la Roma desenele şi modelele. A mai spus că nu se va duce niciodată la Paris ca un simplu particular chiar dacă ar fi acoperit cu aur ca plată pentru lucrările sale. În acest fel, dîndu-şi bine seama că lucrurile de la curte s-au schimbat, avea intenţia să rămînă la Roma, unde să fie lăsat în pace."

Către Chantelou

Roma, 30 octombrie 1644

Vă trimit copia după *Sfînta Fecioară* de la Farnese executată de domnul Le Maire şi tabloul pe care l-am pictat pentru Domnia Voastră. Mîine la prînz îl voi încredinţa lui Bertholin, curierul de Lyon, cel care a transportat

Scanned with OKEN Scanner

pentru Domnia Voastră tabloul *Mana*, fără să mai aştept plecarea lui Regart, despre care v-am pomenit în ultimele scrisori. Nădăjduiesc să vă sosească în stare bună, cu atît mai mult cu cît mă voi îngriji să-l împachetez şi să-l acopăr bine. Lada va fi sigilată cu pecetea mea ce poartă deviza „Confidentia", iar adresa va fi următoarea : Domnului de Chantelou, rue Saint-Thomas du Louvre.

[...] Preţul amintitului tablou stă la alegerea Domniei Voastre, deoarece ştiu bine că veţi avea în vedere timpul şi osteneala pe care mi-am dat-o, deşi acestea nu au cea mai mare însemnătate. Vă rog ca înainte de a fi expus să fie împodobit de o cornişă din aur mat cu graţioase nervuri. După ce veţi fi privit tabloul, vă rog să-mi aşterneţi în scris părerea sinceră a Domniei Voastre.

Nu mai adaug nimic despre aceasta şi sfîrşesc scrisoarea de faţă cu nădejdea că îmi veţi da prilejul să mai lucrez şi alte opere, cu o îndoită grijă şi afecţiune ; deşi bătrîneţea nu pare a fi departe, mă simt totuşi deosebit de alţii ca mine, pătruns de dorinţa înfocată de a lucra fără cusur, cu precădere pentru Domnia Voastră, cel ce sînteţi pentru mine asemenea unei icoane.

Către Chantelou

Roma, 6 noiembrie 1644

În cea din urmă zi a lui octombrie, adică lunea trecută, am înmînat curierului de Lyon, pe nume Bertholin, o lădiţă în care se găseşte făcut sul tabloul *Maslul* pe care l-am pictat pentru Domnia Voastră. [...] Aştept să-mi răspundeţi după ce îl veţi fi privit. V-aş rămîne foarte îndatorat dacă mi-aţi comunica

Scanned with OKEN Scanner

părerea Domniei Voastre fără nici un fel de amabilităţi. În împrejurarea că cineva mai ager ar descoperi ceva ce am uitat să retuşez, îi puteţi spune că greşeala nu se trage din nepricepere, ci din ceea ce italienii numesc *transcurragine* (neglijenţă — n.tr.). Mi-am dat seama de aceasta abia atunci cînd am pregătit tabloul pentru drum : într-o bună zi am să mărturisesc despre ce este vorba şi veţi dispune cuvenita reparaţie, mai ales că este vorba de un fleac.

Vă trimit socoteala cheltuielilor făcute pentru Domnia Voastră. Ceea ce rămîne, adică o sută cincizeci şi şapte de scuzi, va intra în contul meu. Hotărîţi plata amintitului tablou aşa după cum va fi plăcerea Domniei Voastre. Ştiu bine şi nu mă îndoiesc că mă veţi îndemna să lucrez şi de aici înainte cu dragoste şi plăcere.

Tabloul la care mă gîndesc să lucrez de acum înainte va cuprinde douăzeci şi patru de personaje, nemaisocotind şi fundalul ce înfăţişează nişte edificii. Mă voi apuca de el abia după ce îmi veţi fi trimis veşti despre cel pe care l-aţi primit.

Către Chantelou

Roma, 19 noiembrie 1644

[...] Mă bucură vestea că busturile au ajuns nevătămate. Am şi vorbit cu domnul Thibaut despre soclurile pe care doreaţi să le modeleze ; ne-am fi gîndit la cîte ceva dacă cei de aici nu s-ar fi folosit de dînsul la execuţia a două stucaturi pentru procesiunea papei. Pe cît de grabnică treaba, pe atît de săracă punga ! De îndată ce le va isprăvi, vom lucra pentru Domnia Voastră.

Scanned with OKEN Scanner

[...] Dacă soarta mi-ar îngădui să vă mai revăd o singură dată în acest oraș, aș putea apoi să mă sting fără vreo părere de rău. Dumnezeule, ce mult m-aș bucura să reîntîlnesc ființa pe care o stimez și la care țin mai presus decît oricine pe lume. M-am necăjit tare mult din pricina domnului de la Boissière. Își face singur un rău renunțînd la tovărășia unei persoane care ar fi fost mîngîierea și bucuria sa. Călătoria împreună cu Domnia Voastră nu ar fi fost atît de lungă și anevoioasă precum va fi cea pe care o întreprinde singur. Ar fi trebuit să ajungă între timp, dar pesemne că a zăbovit la Marsilia pentru a aștepta galerele ce-l duc în Franța pe domnul cardinal de Lyon. M-aș bucura să știu că aceasta este pricina întîrzierii sale, deoarece, pe lîngă faptul că va călători fără teama de corsarii din Final, va avea pînă la Roma și compania domnului Gueffier care folosește aceeași cale. Să dea Dumnezeu să ajungă cu bine. Atunci cînd voi afla că a sosit, nu voi pregeta să-i ofer cu smerenie serviciile mele.

Mă alină gîndul că veți primi *Maslul* fără să fiți bolnav și înainte de-a auzi că vă plîngeți de-a nu vă fi fost trimis la sorocul făgăduit. Nu-l veți primi din mîna preotului, ci din aceea a curierului de Lyon. Așa după cum v-am scris de două ori, veți primi prin același intermediar și copia după *Fecioara* pe care doreați să v-o expediez (de parcă aș fi avut presimțirea celor jinduite de Domnia Voastră înainte de a le afla din ultimele scrisori).

Întrucît v-ați exprimat dorința de a avea încă o jumătate de duzină sau cel puțin alte patru busturi, voi încerca să scotocesc după cîteva prin Roma, înainte ca ele să încapă pe mîinile acelui negustor de Vitelleschi ; în împrejurarea nefericită că nu voi găsi nimic, vom trece și pe la prăvălia lui spre a vedea dacă putem pune mîna pe ceva.

[...] V-am trimis socoteala banilor cheltuiți, ținută și mai corect de data aceasta, fiind

Scanned with OKEN Scanner

Autoportret (1649),
Galeria Națională
Berlin

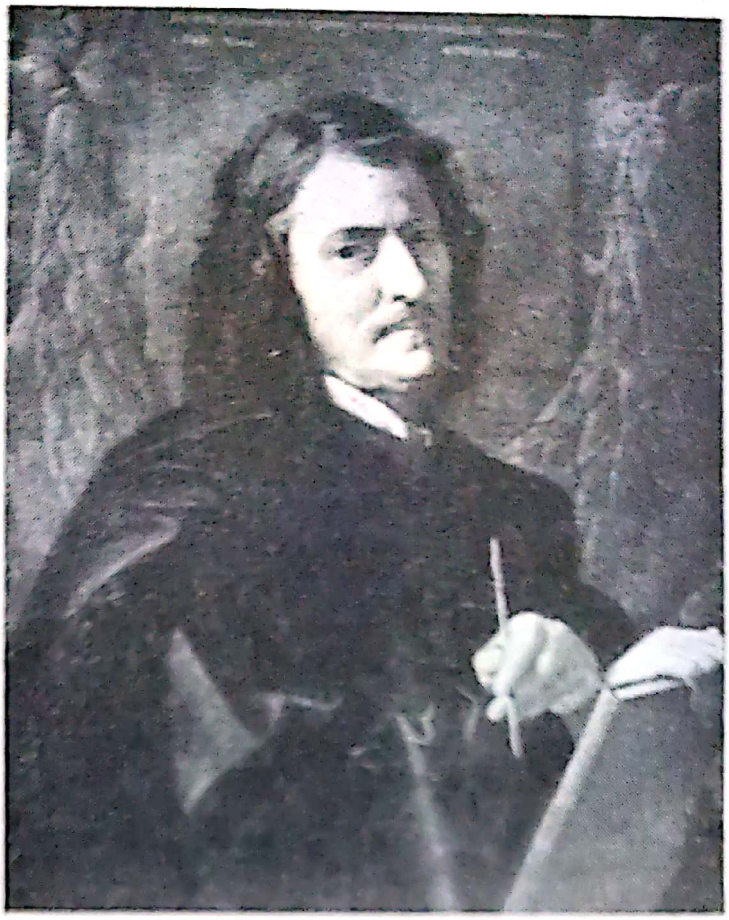

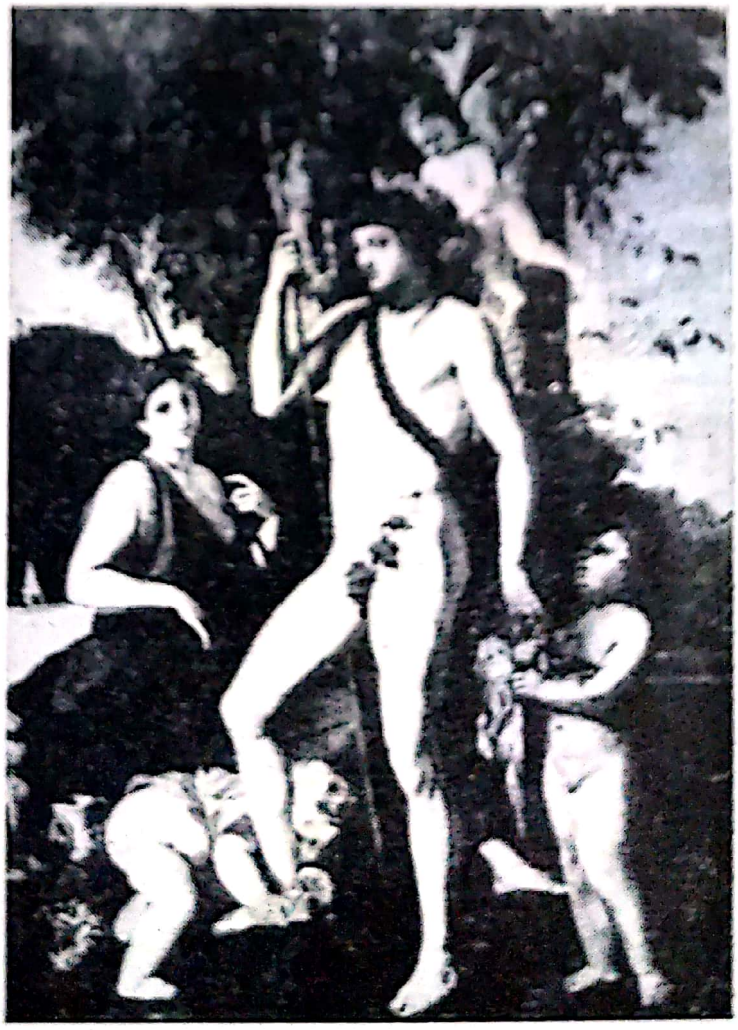

Bachus și Erigone
(1620—1624),
colecția Pearson

Scanned with OKEN Scanner

Păstorii din Arcadia (1638—1640), Luvru

Diogene aruncîndu-şi blidul (1648), Luvru

Scanned with OKEN Scanner

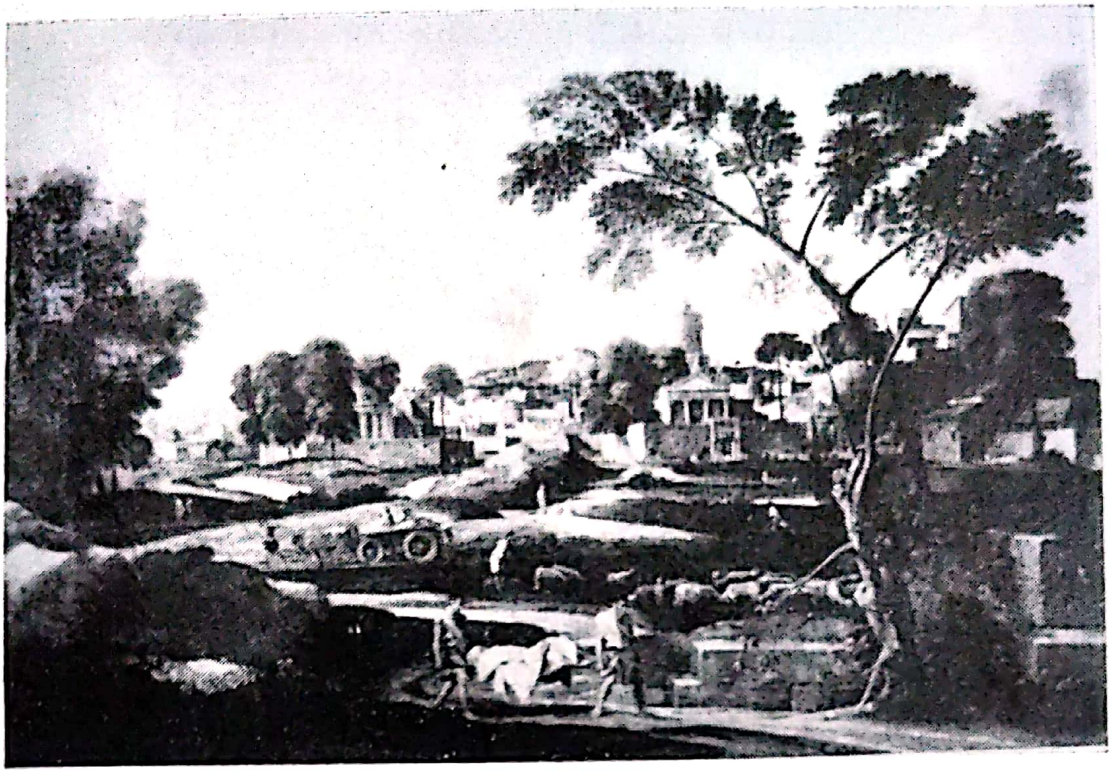

Nevrednicele funeralii ale generalului Focion (1648), Luvru

Narcis și Echo, Luvru

Scanned with OKEN Scanner

Parnasul, Prado

Distrugerea Ierusalimului (1627—1628), Muzeul din Viena

Scanned with OKEN Scanner

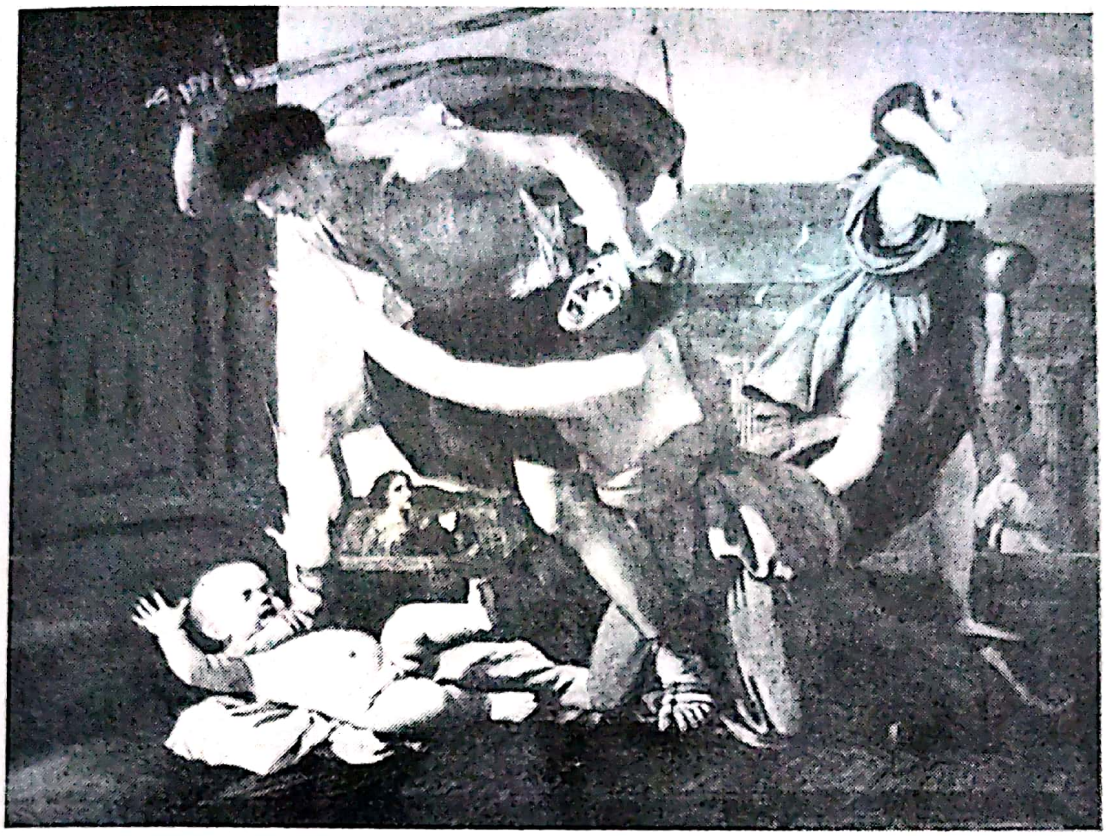

Uciderea pruncilor, Musée Condé din Chantilly

Filistinii loviți de ciumă (către 1630), Luvru

Scanned with OKEN Scanner

Venus și păstorii, Muzeul din Dresda

Venus și satir, Galeria Națională
din Londra

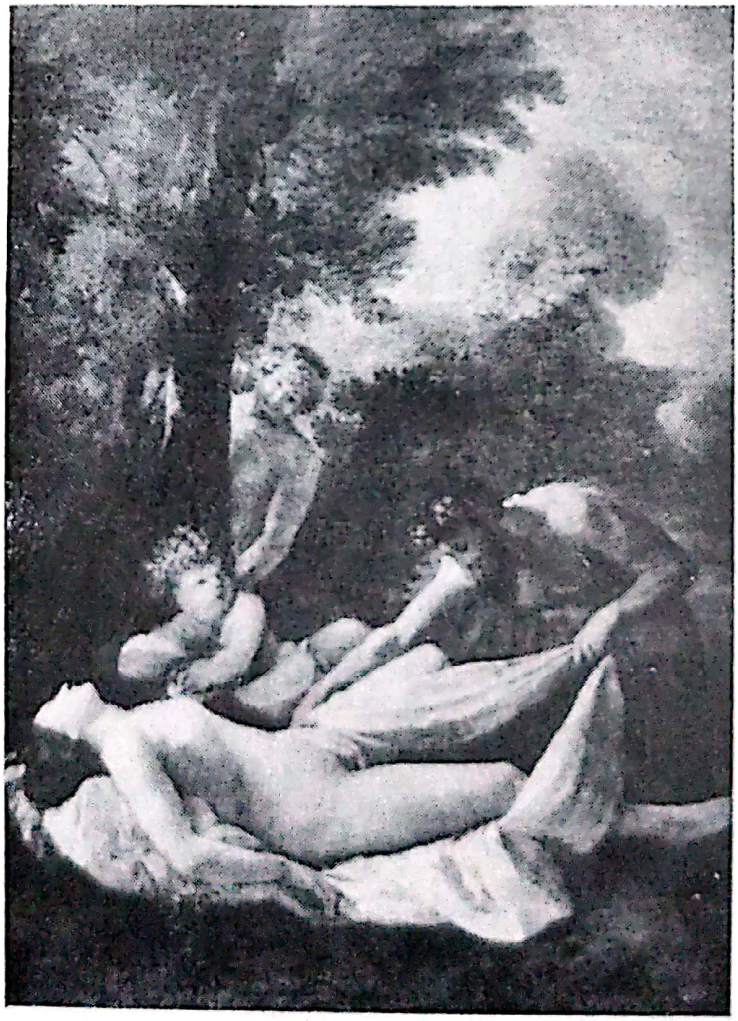

Scanned with OKEN Scanner

Triumful Florei, Luvru

Răpirea sabinelor, Luvru

Scanned with OKEN Scanner

Scenă bahică, Muzeul din Cassel

Scanned with OKEN Scanner

Pan și Syrinx, Muzeul din Dresda

Scanned with OKEN Scanner

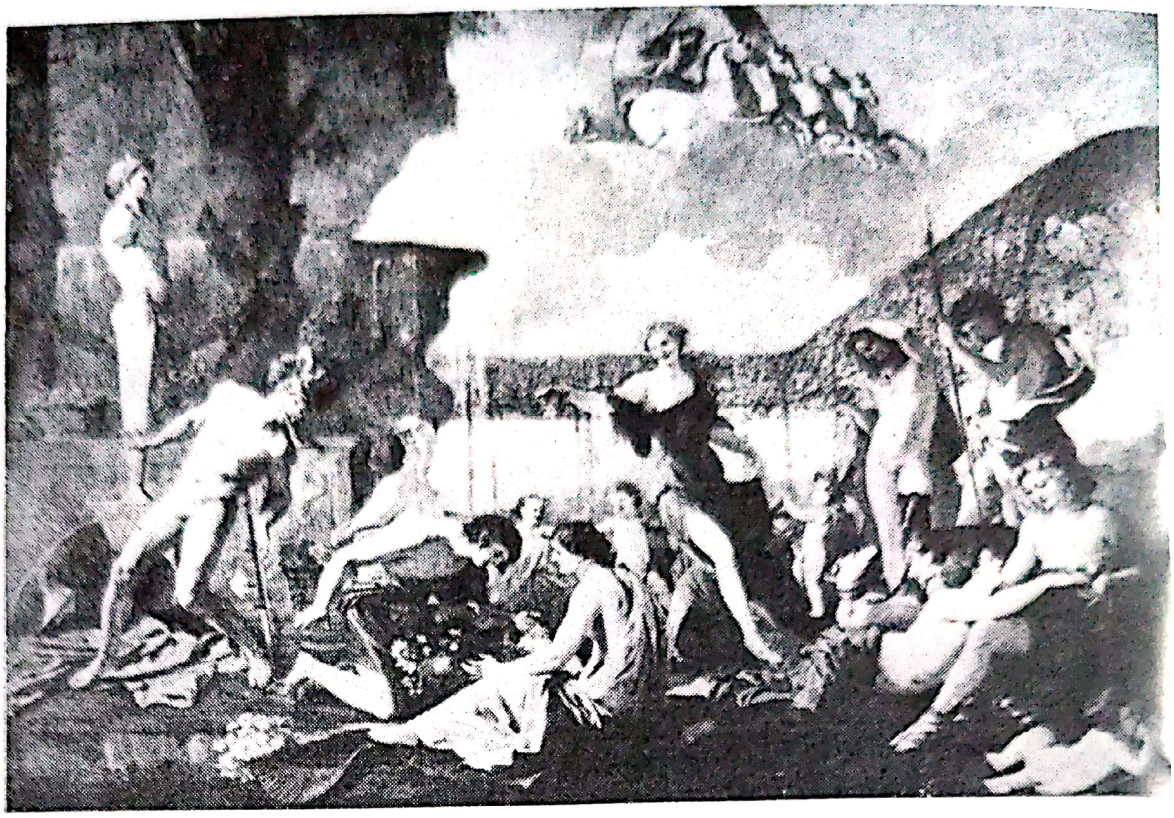

Metamorfoza plantelor sau *Regatul Florei*,
Muzeul din Dresda

Inspirația poetului, Luvru

Scanned with OKEN Scanner

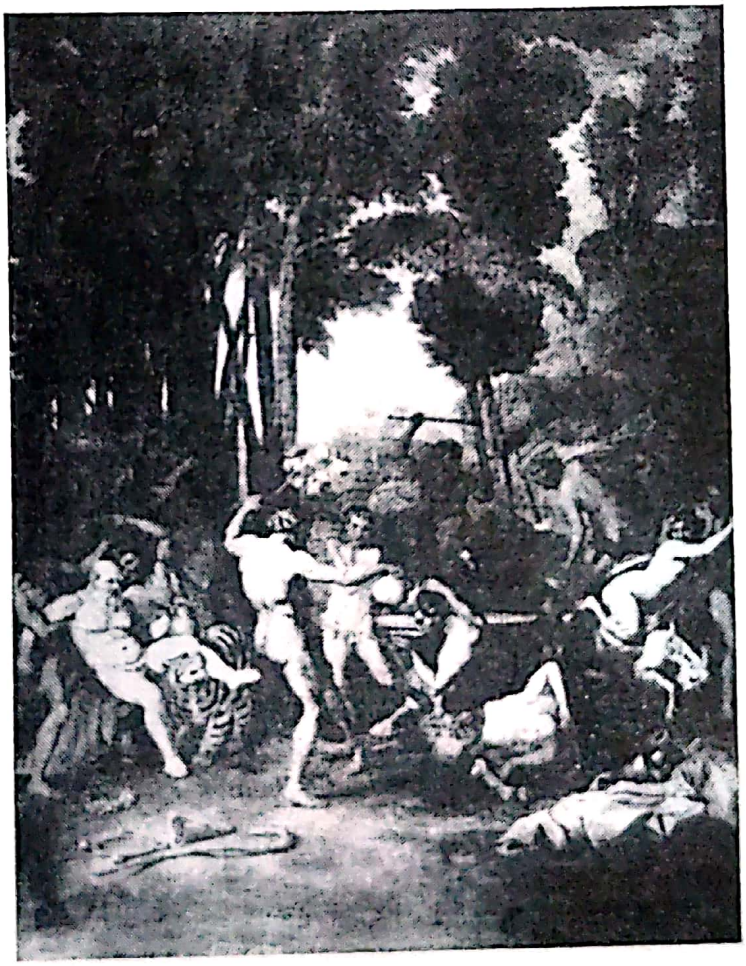

Bacanală, Galeria Națională din Londra

Triumful lui Silen, Galeria Națională din Londra

Scanned with OKEN Scanner

Triumful lui Neptun, Ermitaj

Scanned with OKEN Scanner

Israeliții culegînd mană în deșert (1639), Luvru

Scanned with OKEN Scanner

Timpul susträgînd Adevărul de atingerea Invidiei și Vrajbei (1641—1642), Luvru

→

Confirmarea (desen pentru tabloul pictat în 1645), Luvru

Botezul (desen pentru tabloul pictat în 1646—1647), Muzeul din Viena

Sfînta împărtășanie (desen pentru tabloul pictat în 1647), Luvru

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

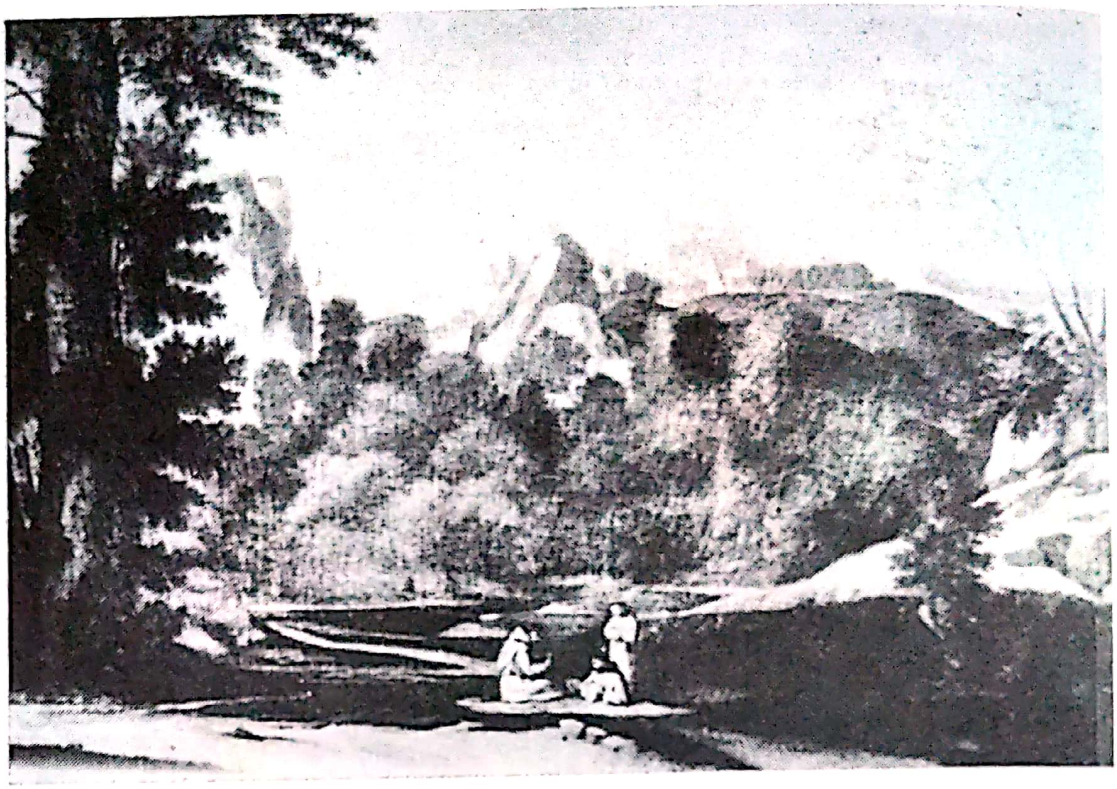

Peisaj cu trei călugări (1645—1648), Muzeul Ingres din Montauban

Peisaj cu Sfîntul Matei și îngerul, Muzeul din Berlin

Scanned with OKEN Scanner

Eleazar și Rebecca (1648), Luvru

Peisaj cu Polifem (1649), Ermitaj

Scanned with OKEN Scanner

Răpirea Sfîntului Pavel (1650), Luvru

Orbii din Ierichon (1650), Luvru

Scanned with OKEN Scanner

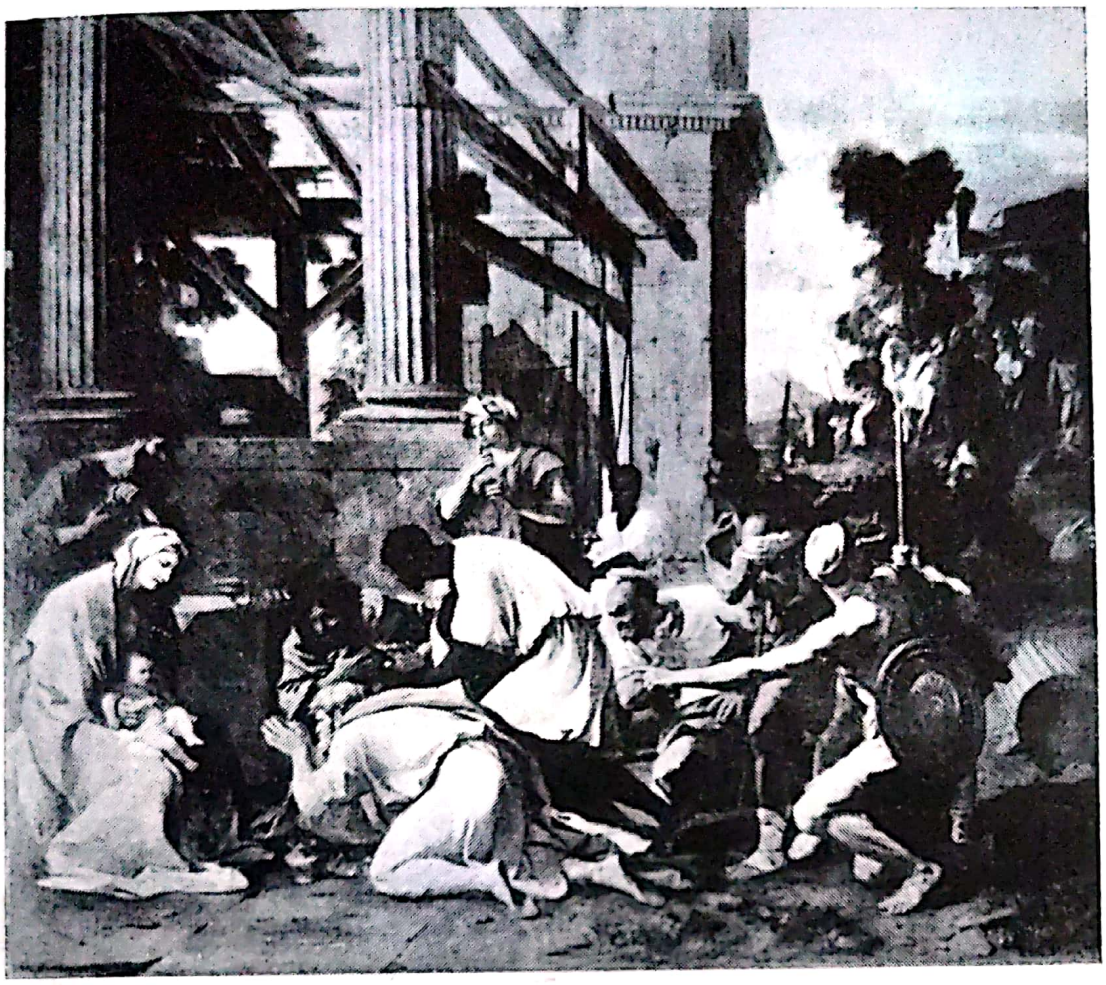

Adorația magilor, Muzeul din Dresda

Căsătoria mistică a Sfintei Ecaterina,
col. Heatchcoat-Amony, Anglia

Scanned with OKEN Scanner

Orfeu și Euridice, Luvru

Scanned with OKEN Scanner

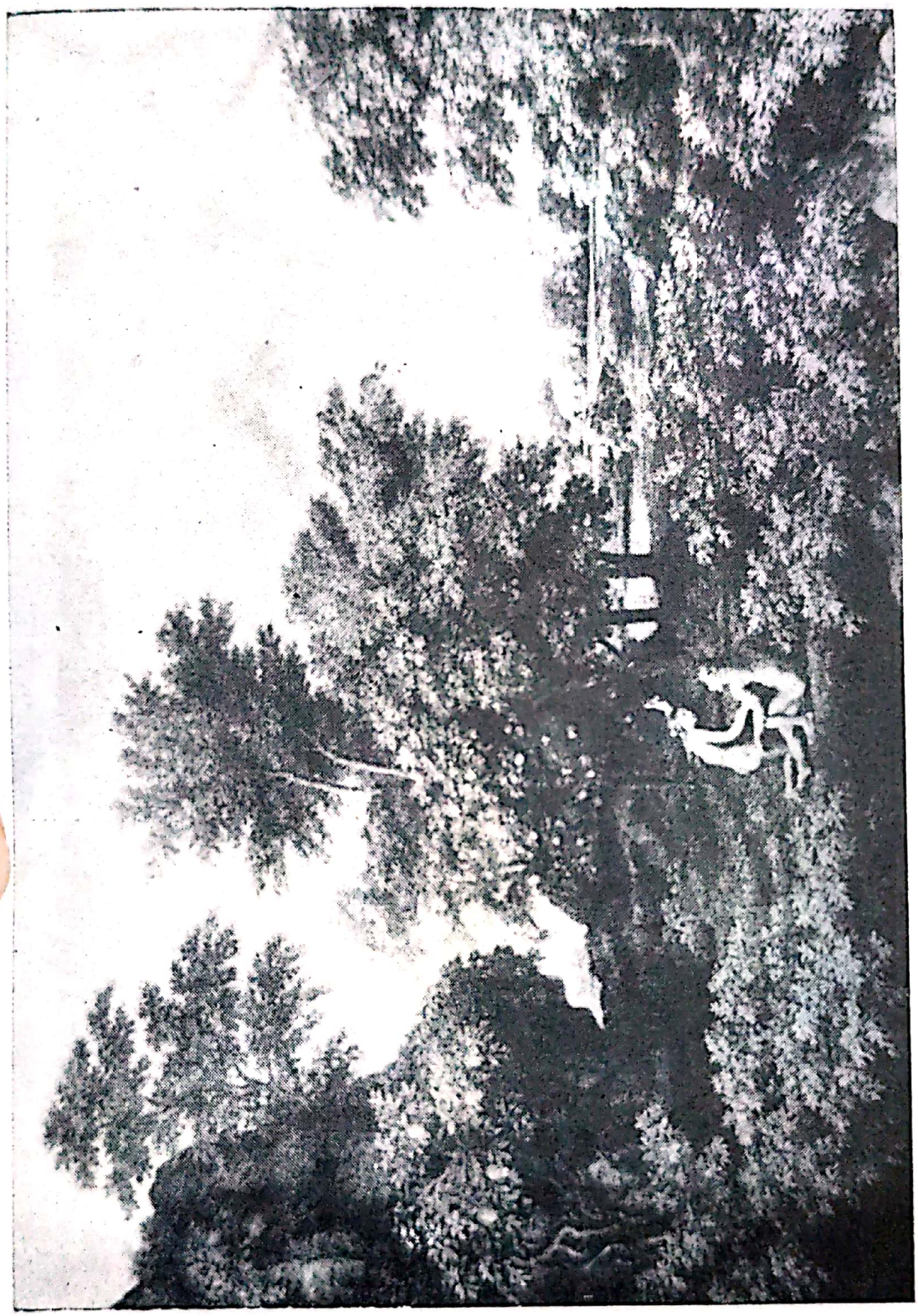

Primăvara sau *Raiul pămîntesc* (1660—1664), Luvru

Scanned with OKEN Scanner

Vara sau *Ruth și Booz* (1660—1664), Luvru

Scanned with OKEN Scanner

Iarna sau *Potopul* (1660—1664), Luvru

Scanned with OKEN Scanner

Noli me tangere, Prado

Botezul lui Hristos, colecţia John G. Johnson, Philadelphia

Scanned with OKEN Scanner

totodată mai convenabilă Domniei Voastre. Daţi-vă osteneala, vă rog, şi aruncaţi-vă ochii pe ea pentru a avea o mărturie că doresc să v-o înfăţişez pînă la ultimul bănuţ, cum dealtfel datoria mi-o cere. Nu mă crutaţi şi porunciţi-mi cîtă vreme mai sînt în viaţă, deoarece după moartea mea nimeni nu vă va sluji cu atîta tragere de inimă.

Către Chantelou

Roma, 26 noiembrie 1644

[...] Peste puţin timp domnul Thibaut şi cu mine vom lucra la cîte un postament atrăgător pe care să puteţi aşeza busturile. Dintre toţi a avut cel mai mare succes cu sculpturile sale pentru arcul de triumf de la procesiunea papei. Am credinţa că va ajunge un meseriaş destoinic. Voi păstra schiţa de la San Pietro in Montorio pînă cînd se va ivi un prilej nimerit pentru a v-o trimite. Convingerea mea este că la altceva nu trebuie să ne gîndim.

Domnul Samson [52] facă ce-o vrea, iar domnul ambasador să scrie după pofta sa domnului conte de Brienne : eu nu i-am zis niciodată că nu vreau să mă înapoiez în Franţa, ci dimpotrivă. În ceea ce priveşte locuinţa, i-am arătat că am încredinţat-o la plecarea mea monseniorului de Noyers în a cărui grijă plină de o nobilă bunăvoinţă a rămas pînă acum. Iată pe ce s-a întemeiat în scrisoarea sa. Nu se cade să vă reproduc cele spuse de el ; acestea înfăţişează însă răutatea de care este stăpînit şi pe care nu şi-o poate ascunde. Dealtfel nu am arme atît de puternice pentru a mă apăra de loviturile francezilor noştri, de răutatea şi invidia lor, decît să rabd toate pătimind şi sperînd. De fapt, situaţia mea nici nu atîrnă de aceştia : temelia ei este mult mai

Scanned with OKEN Scanner

trainică. Vă rog totuşi să aveţi niţică grijă de aceste lucruri întrucît îl privesc şi pe Monsenior.

Către Chantelou

Roma, 28 mai 1645

Îndur fără să crîcnesc dojana Domniei Voastre din ultima scrisoare, cea din douăzeci şi şapte ale lui aprilie. Reproşurile pe care mi le faceţi, fiindcă nu am sfîrşit de Paşti tabloul făgădit, sînt încă prea blînde. Mi s-ar fi cuvenit o şi mai aspră mustrare. Promisiunea de a isprăvi două tablouri din seria *Tainelor* în fiecare an se trăgea din dorinţa aparte de a vă sluji pururea. Dacă aş fi fost încredinţat (aşa cum sînt acum) de hotărîrea nestrămutată a Domniei Voastre de a merge mai departe cu cheltuiala, de bună seamă că nu mi-aş fi luat obligaţii faţă de nimeni aşa precum am făcut. Fiţi însă convins, domnule, că nu veţi pierde nimic aşteptînd. Îngăduiţi-mi deci să termin cele ce-am început pentru alţii şi pentru a doua oară vă făgăduiesc că nu voi lucra decît pentru Domnia Voastră, acela căruia doresc cel mai mult să-i fiu pe plac. Cu ajutorul lui Dumnezeu, am să vă trimit înainte de sfîrşitul anului o *Confirmare* bine concepută şi schiţată destul de limpede : cuprinde mai multe personaje decît *Maslul*, căruia nădăjduiesc să-i fie o pereche vrednică de cinste.

[...] Domnul Thibaut, neprimind autorizaţia să modeleze în tihnă acel Hercule de la Farnese, s-a decis să folosească mulajul comandat de Domnia Voastră pentru un tipar ce ar urma să fie păstrat. Am hotărît amîndoi să purcedem astfel de teamă ca nu cumva şi această formă să fie spartă şi aruncată laolaltă cu gunoaiele din curtea palatului Mazarin, aidoma celorlalte.

Scanned with OKEN Scanner

Nu l-am văzut încă pe domnul cavaler du Puis, însă cu prima poştă vă voi trimite ştiri despre ocheanele prin care se uită la obiectele mărunte.

Către Chantelou

Roma, 18 iunie 1645

Aş avea multe de spus dacă m-aş apuca să răspund tuturor complimentelor din ultima scrisoare cu care aţi avut bunăvoinţa să mă onoraţi. Vă mărturisesc doar că epistolele Domniei Voastre sînt o desfătare şi o mîngîiere pentru sufletul meu pe care îl îmbărbătează. Ele sînt ca o mană cerească pentru afecţiunea cu care vă slujesc. Să nu vă închipuiţi deci că, citindu-le sau răspunzînd la ele, mi-aş irosi vremea. Eu ar trebui să fiu cel dintîi care să vă ceară iertare întrucît, ocupat cum sînteţi cu treburi de mare importanţă, eu vin să vă tulbur, şi încă atît de des, cu neplăcerile mele. Încrederea în amabilitatea Domniei Voastre este pricina pentru care vă necăjesc din nou, rugîndu-vă prin această scrisoare să mă sprijiniţi într-o chestiune care, după cum ştiţi, mă priveşte. Cum bine aţi aflat, domnule, absenţa mea le-a dat prilejul unora să-şi închipuie că dacă pînă acum nu m-am înapoiat încă în Franţa înseamnă că m-a părăsit cu totul dorinţa de a mă mai întoarce vreodată. Această greşită convingere i-a îndemnat, fără vreun alt temei, să caute tot soiul de pretexte pentru a-mi răpi pe nedrept casa, pe care Regele nostru, de frumoasă amintire, a avut bunăvoinţa să mi-o dăruiască pentru tot restul zilelor mele. Ştiţi de asemenea că au mers atît de departe încît au căpătat de la regină dreptul de a pune stăpînire pe ea, dîndu-mă afară. Şi mai ştiţi că, pentru aceasta, au ticluit tot felul de scrisori în care chipurile aş

Scanned with OKEN Scanner

fi spus că nu mă voi reîntoarce niciodată în Franţa, aşa încît pe temeiul acestor plăsmuiri Regina să le îngăduie mai devreme o faptă cu totul nedreaptă. Sînt deznădăjduit văzînd că o astfel de nedreptate nu întîmpină nici o împotrivire. Acum, cînd voiam să mă întorc pe meleagurile blajine ale patriei, acolo unde fiecare doreşte să-şi sfîrşească zilele, mă socotesc lipsit tocmai de ceea ce mă îndemna mai mult să mă înapoiez. Este oare cu putinţă să nu se găsească nimeni care să-mi ocrotească drepturile ? Nimeni care să se ridice împotriva obrăznicieî unui om josnic, a unui slugoi ? Este cu putinţă ca nimeni să nu fie de partea mea ? Au ajuns francezii să aibă sentimente atît de meschine pentru fiii ţării care prin strălucirea lor fac cinste patriei ? Se poate încuviinţa ca un individ de teapa lui Samson să izgonească din locuinţa sa un maestru reputat în întreaga Europă ? Las la o parte faptul că este în joc şi interesul publicului. De aceea, domnule, vă rog, în împrejurarea că nu se poate întreprinde nimic altceva, să înfăţişaţi măcar celor de bună-credinţă nedreptatea pe care trebuie să o îndur şi să fiţi protectorul meu atît pe cît vă stă în putere. Aceasta a fost aşadar răsplata pentru ostenelile mele. Eram plin de dorinţa de a mă întoarce în această toamnă (aţi aflat de cîteva din ocaziile pe care le-aş fi avut.) În acest scop am rînduit o parte din treburile mele şi, dacă voi fi ajutat la vreme, nădăjduiesc să fiu în Franţa de sărbătoarea Tuturor Sfinţilor. Însă dacă nedreptatea va fi mai puternică decît bunul simţ, îmi vor da prilejul să mă plîng de nerecunoştinţa ţării mele şi voi fi silit să mor departe de patrie aidoma unui surghiunit. Eu n-am să vă mai stînjenesc cu această pricină a mea şi am să tac pînă îmi veţi da vreo ştire.

Încerc mereu să descopăr vreun cap de marmură care să fie vechi dar şi frumos ; cred

Scanned with OKEN Scanner

pînă la sfîrşit că va trebui să vă mulţumiţi totuşi cu ceea ce se găseşte, iar nu cu ceea ce am dori.

Tabloul Domniei Voastre *Confirmarea* va rămîne aşa cum se află, în aşteptarea unui timp mai plăcut pentru lucru. Începutul verii de aici ne înspăimîntă, arşiţa făcîndu-se dintr-o dată prea mare.

În oraşul nostru se află domnul du Fresne de la Imprimerie [53] şi se pare că o duce foarte bine. Aseară, stînd de vorbă cu dînsul, mi-a pomenit despre intenţia Domniei Voastre de a revedea Roma. Mă rog Celui de Sus ca aceasta să se întîmple cît vreme mai sînt în viaţă, pentru ca să mă pot bucura încă o dată de prezenţa Domniei Voastre. Încolo, domnule, în împrejurarea că cei ce doresc să stăpînească casa cu pricina ar putea scoate niscaiva bani de pe urma ei, vă rog să nu împiedicaţi aceasta.

Către Chantelou

Roma, 3 iulie 1645

Se împlinesc opt zile de cînd ar fi trebuit să răspund la ultima scrisoare a Domniei Voastre, cea din douăzeci şi patru ale lunii mai. Însă, cum n-am primit-o la vreme, am întîrziat cu răspunsul pînă la poşta aceasta. Fără îndoială că n-aş putea să nu iau parte la orice eveniment agreabil Domniei Voastre, ca unul care atîrnă de poruncile Domniei Voastre, fără egal în dragostea şi respectul ce vi-l poartă. De aceea m-am bucurat să aflu despre trecerea pe care o aveţi pe lîngă un prinţ atît de merituos ca Monseniorul duce de Enghien. Soarta nestatornică a omului are mai întotdeauna nevoie de un reazim cît mai puternic. Deşi se spune că nu trebuie să te bizui nici pe prinţi, nici pe alţi oameni, atunci cînd nu poţi

Scanned with OKEN Scanner

afla nicăieri mîntuirea, totuşi se poate vedea adeseori cum omul este un zeu pentru aproapele său. Am să mă bucur şi mai mult de această legătură a Domniei Voastre cînd voi fi încredinţat că aveţi numai de cîştigat de pe urma ei.

Astăzi am întrebat cîteva persoane care se pricep la toate lucrurile pe care Domnia Voastră le doreşte : mănuşi, parfumuri, săpun şi altele. Mi-au spus că ar fi mult mai bine să aşteptăm venirea toamnei, deoarece mănuşile vor fi atunci mai bune decît cele ce se găsesc acum şi care sînt confecţionate încă de anul trecut. Tot la toamnă vor lucra cei de aici şi la celelalte obiecte dorite de Domnia Voastră. Aşadar, dacă puteţi aştepta, veţi fi mai bine servit. Aştept răspunsul Domniei Voastre cu privire la cele ce v-am scris [...] Nu mai am altceva de spus acum cînd curierul este gata de drum decît că arşiţa verii mă stînjeneşte pînă într-atît încît am fost nevoit să încetez lucrul. Aş fi bucuros să scap măcar teafăr.

Către Chantelou

Roma, 29 iulie 1645

[...] Sînt hotărît ca într-una din aceste zile să împachetez cele patru capete de marmură de care v-am făcut rost, cu toate că, după spusele unui prieten, va fi greu să le scoatem din Roma ; nădăjduiesc să găsesc totuşi o cale. Cel dintîi este un cap de o rară noblеţe şi îl înfăţişează pe ultimul Ptolemeu, fratele Cleopatrei, în felul în care poate fi deosebit pe monezi. Îl restaurasem pentru a-l ţine în cămăruţa mea spre a zăbovi cu privirea asupra lui. Negăsind însă altele la un preţ mai acătării, n-am şovăit să mă lipsesc de plăcerea de a-l avea, preferînd mulţumirii mele pe aceea a Domniei Voastre. Cel de al doilea,

un frumos cap de femeie ce priveşte spre cer, este de o plăcută şi aleasă alcătuire. L-am găsit printr-o întîmplare şi cei de acolo nu prea se pricepeau la aşa ceva. A aparţinut la început lui Cherubino Alberti, un pictor faimos, apoi urmaşilor săi şi anume unui medic pe care îl cunosc de multă vreme şi îndeaproape. Veţi putea observa deasupra şi dedesubtul urechii patru mici orificii, cîte două de fiecare parte, în care atîrnau odinioară nişte podoabe. Nu-mi dau seama dacă înfăţişează pe cineva anume sau este o lucrare de inspiraţie liberă ; ceea ce ştiu este că o botezaseră Lucreţia. Este învesmîntată pînă în dreptul sînilor. Cel de al treilea o înfăţişează fără îndoială pe Iulia Augusta ; este un bust în mărime naturală. Al patrulea pare a fi un Drusus : un tînăr imberb cu o ţinută foarte mîndră, ce-şi va găsi cu cinste locul alături de celelalte.

Toate patru au costat o sută şaizeci de scuzi : regele cincizeci, Lucreţia cincizeci, iar celelalte două cîte treizeci fiecare, astfel încît dacă scădem şaptezeci de scuzi (banii cuveniţi domnului Thibaut pe cele şapte luni) din suma de trei sute douăzeci şi trei de scuzi pe care îi aveaţi la mine, după ce aţi sfîrşit cu plata pentru *Maslul*, vă mai rămîn acum nouăzeci şi trei de scuzi, din care voi acoperi costul împachetării busturilor, prisosindu-mi banii şi pentru celelalte cheltuieli [...].

Cu privire la tabloul Domniei Voastre, am plănuit să-l isprăvesc în toamna anului următor şi să vi-l trimit. Dacă vom mai fi teferi încă un an, vă voi termina două tablouri. Pentru anul acesta mulţumiţi-vă însă cu *Confirmarea* la care am şi început să lucrez. Credeam că o să scap de o parte din necazuri, dar arşiţa ne-a sîcîit în asemenea hal încît nu mai este nimic de făcut. Cu toţii am căzut într-o toropeală cam ciudată. Întreaga Romă este plină de suferinzi şi foarte mulţi dintre ei se sting. Har Domnului că sînt încă teafăr şi în stare să vă slujesc fără răgaz.

Scanned with OKEN Scanner

Către Chantelou

Roma, 12 noiembrie 1645

Nu am putut face nimic deocamdată cu privire la încuviinţarea de a scoate din Roma cele patru capete de marmură pe care vi le-am cumpărat. Din pricina absenţei cardinalului Antoine au avut loc schimbări în toate oficiile Curiei şi nimeni nu a fost numit pînă acum în postul de comisar, fără încuviinţarea căruia nu putem întreprinde nimic. Singurul leac este să avem răbdare. Pentru că îi daţi putinţa să o facă, domnul Thibaut îşi va petrece o nouă iarnă aici, aşa încît nădăjduiesc ca între timp să obţin printr-un mijloc oarecare încuviinţarea pentru transportul pomenitelor busturi care vor fi duse pînă la Lyon. După plecarea sa, domnul Thibaut vi le-ar putea aduce de la Lyon la Paris. Dacă din nefericire s-ar putea să aşteptăm peste sorocul plecării lui Thibaut, atunci voi găsi o posibilitate şi le voi trimite pe calea mării.

Mă aflu pe drumul cel bun cu tabloul Domniei Voastre *Confirmarea*. Nu mă gîndesc la nimic altceva decît să-l termin cu bine, lucru care se va întîmpla, cu ajutorul lui Dumnezeu, către mijlocul lunii decembrie. Să nu vă miraţi, domnule, de răstimpul atît de lung pe care mi l-a cerut execuţia unui singur tablou, deoarece cuprinde douăzeci şi două de personaje, ca să nu mai pun la socoteală şi ornamentele fundalului. Nădăjduiesc totuşi ca pe viitor să-mi fie mai lesne să vă slujesc decît pînă acum. Şi dacă nu aş fi început o *Răstignire* pentru domnul de Thou, vă asigur că nimeni în afară de Domnia Voastră nu m-ar fi putut îndupleca să trag măcar o singură dată cu penelul. Făgăduindu-vă acestea, vă rog să aveţi îngăduinţa de a vă mulţumi, în aşteptarea celorlalte tablouri, cu acesta pe care îl voi termina pînă la sfîrşitul anului.

Scanned with OKEN Scanner

De îndată ce va putea fi transportat, îl voi împacheta în așa fel încît să nu fie în primejdia de-a fi vătămat și vi-l voi trimite prin curierul de Lyon.

Aștept răspunsul Domniei Voastre.

Către Chantelou

Roma, 10 decembrie 1645

Am amînat să vă scriu atîta vreme cît încă erați cu ochii în lacrimi, însă pesemne că scurgerea celor două luni v-a dat răgazul să vă gîndiți că nu trebuie să-i plîngeți pe cei fericiți întru Domnul, îmi închipui că v-ați revenit, iar spiritul Domniei Voastre, mîhnit de pierderea blîndului nostru stăpîn [54], și-a recăpătat echilibrul firesc. Cu această credință, vă scriu acum cîteva rînduri spre a vă aminti de lucrurile de pe aici care vă privesc și pentru a vă înștiința de starea în care se găsesc. Mai întîi despre tabloul Domniei Voastre *Confirmarea* pe care l-am isprăvit întru totul. Este izbutit, bogat în personaje, ca și în deosebitele sale părți ; concepția sa se deosebește de aceea din *Maslul*. Nu mă voi strădui să vi-l înfățișez pentru că el trebuie văzut. Dacă aș fi primit vreun răspuns la ultimele scrisori, atunci vi l-aș fi trimis înainte de sfîrșitul anului. Sînt încredințat că absența Domniei Voastre din Paris și toate cele întîmplate v-au împiedicat să-mi scrieți, însă, de îndată ce-mi veți aduce la cunoștință dorința Domniei Voastre de a-l primi, am să vi-l expediez și le voi începe și pe celelalte două dacă astfel vă va fi voia.

Busturile se află încă la mine, întrucît nu am găsit pînă acum mijlocul prin care să capăt încuviințarea scoaterii lor din Roma. Nu-i mai puțin adevărat că o răceală cumplită (de care

sînt încă stăpînit) m-a împiedicat să dau un imbold acestor lucruri, însă fiţi convins că de acum înainte voi încerca tot ce-mi va sta în putinţă. Intenţionez să mă folosesc de toţi prietenii pe care îi am aici. Vă rog să-mi înţelegeţi căinţa de a nu fi putut să vă mulţumesc mai degrabă. Tot răul se trage de la faptul că avem de-a face cu tirani şi cu potrivnici. Totuşi nu-mi pierd nădejdea să vi le trimit fie mai devreme fie mai tîrziu.

Am continuat să-i plătesc domnului Thibaut cei zece scuzi pe lună după cum mi-aţi poruncit, în aşa fel încît nu mai rămîn din întreaga sumă decît cincizeci şi trei de scuzi pe care am să-i păstrez pentru cheltuielile viitoare. Ceva mai tîrziu am să vă dau socoteală cît mai amănunţit despre toate, întrucît nu urmăresc decît bucuria şi mulţumirea Domniei Voastre.

Către Chantelou cel vîrstnic

Roma, 21 ianuarie 1646

Domnul de Chantelou, fratele mai tînăr al Domniei Voastre, nu mi-a răspuns nimic cu privire la răgazul ce trebuia să-l folosesc furînd din timpul hărăzit pentru cele *Şapte Taine*. Faptul că mă asiguraţi de mulţumirea sa îmi ajunge totuşi ; pe bună dreptate s-ar fi putut întîmpla să ne refuze pe Domnia Voastră şi pe mine şi atunci se cădea să ne plecăm. Din partea mea, domnule, fiţi convins că sînt gata să vă slujesc. Vă veţi putea încredinţa singur pînă într-un an asupra osîrdiei mele, primind cea mai frumoasă lucrare care s-a făcut vreodată. Voi apela la întreaga mea pricepere, şi, aşa cum va ieşi tabloul, am credinţa că-l veţi privi cu bunăvoinţă. Ştiu că bunătatea din fire a Domniei Voastre şi cinstirea pe care o daţi

Scanned with OKEN Scanner

oamenilor de bună-credință nu au margini. Nu voi întîrzia să vă fac cunoscută clipa cînd voi purcede să vă slujesc. Tabloul *Confirmarea,* pe care l-am executat pentru fratele Domniei Voastre, ar fi ajuns, de multă vreme, acolo în împrejurarea că aș fi primit vești de la Domnia Sa. Neștiind, însă, unde se găsește Domnia Sa, și în ce stare sufletească se află, am păstrat tabloul pînă acum și nu-l voi trimite decît atunci cînd voi auzi că fratele Domniei Voastre este la Paris.

Către Chantelou

Roma, 4 februarie 1646

[...] Cînd îl veți primi, veți lua cunoștință de grija pe care am avut-o să nu sufere stricăciuni din pricina călătoriei. Să nu vă mirați dacă veți descoperi din întîmplare vreun fir de mucegai, deoarece nu a fost vernisat decît cu albuș de ou, pe care urmează să-l scoateți cu un burete muiat în apă. Tabloul trebuie apoi acoperit cu un verniu delicat și plăcut. Doar știți și singur cîte trebuie făcute pentru a da strălucire unui tablou. Aștept să-mi scrieți părerea sinceră a Domniei Voastre. Voi picta un tricliniu [55] și am credința că o să vă facă plăcere. Apoi am să lucrez la un *Botez al lui Hristos.*

Am primit în cele din urmă încuviințarea de a scoate din Roma cele patru busturi de marmură. Vi le-aș fi trimis acum, laolaltă cu lucrurile cardinalului Mazarin, însă nu am vrut să o fac din mai multe motive. Aștept mai bine un alt prilej. Vă voi scrie mai amănunțit și cît de curînd despre acest lucru.

Domnului Scarron [56] îi voi scrie cîteva cuvinte drept răspuns la epistola sa, rugîndu-l

Scanned with OKEN Scanner

să mă ierte dacă nu pot să-l servesc acum. Vă jur, domnule, că îmi este cu neputință.

Întrucît știu că vă amintiți uneori și de interesele mele, aș fi foarte mulțumit, ca atunci cînd veți primi ceea ce vi se cuvine, să mi se plătească și mie ceea ce îmi datorează Regele. V-aș rămîne recunoscător dacă ați putea să mă ajutați în această chestiune [...] Săptămîna viitoare, voi căuta prilejul potrivit de a urca la bordul unei corăbii busturile de marmură pentru Domnia Voastră. Îmi pare bine că nu au însoțit lucrurile cardinalului Mazarin, pentru că acestea au fost reținute, sub diferite pretexte, la Civita-Vecchia. Toate lăzile au fost duse în cetate și sechestrate acolo. Mai mult încă, le-au deschis pe toate și nu mi-ar fi făcut deloc plăcere dacă s-ar fi întîmplat la fel și cu lăzile Domniei Voastre ..

Către Chantelou

Roma, 25 februarie 1646

[...] Păstrăm cu deosebită grijă tiparul acelui Hercule, iar atunci cînd domnul Thibaut se va pregăti de drum, voi aduce modelul la mine unde va rămîne pînă cînd veți hotărî asupra ceea ce urmează să fie întreprins. Despre altceva nu mai am de scris deocamdată...

Către Jacques Stella

Roma, 1646 (?)

Nu mai am nici putere și nici chef să mă apuc să pictez asemenea lucruri deprimante. *Răstignirea* m-a întors pe dos, mi-am dat multă osteneală și drumul crucii m-a sleit cu totul. N-am să mai pot face față gîndurilor jalnice

Scanned with OKEN Scanner

și adînci cu care trebuie să-mi umplu mintea pentru a duce la bun sfîrșit asemenea subiecte atît de mohorîte, atît de înfiorătoare. Deci, te rog mult, cruță-mă.

Către Chantelou

Roma, 4 februarie 1647

În ziua de șapte ale lunii trecute, v-am răpit vremea cu una din scrisorile mele prin care vă înștiințam de expedierea celui de al treilea tablou din cele *Șapte Taine*. Vă istoriseam cum l-am înmînat curierului de Lyon pe nume Tomé și cum am primit cei o sută de pistoli din partea Domniei Voastre prin mijlocirea domnului Gierico aici la Roma. Vă comunicam de asemenea despre ce anume ar trebui să-mi scrieți. Am dat dispoziție curierului să vă repete toate acestea, împreună cu altele, care fie că le-am pierdut din vedere, fie că s-au întîmplat între timp.

După plecarea sa de aici către Paris, domnul Thibaut mi-a scris din Lyon că din pricina unei boli a fost nevoit să rămînă acolo mai mult decît avea de gînd. M-a încredințat că această pacoste a fost una din vicleniile sorții, cea care îi botjocorește după voia sa pe bieții oameni, amestecînd binele cu răul și răul cu binele pentru a fi și mai bine simțite. Domnul Thibaut socotea toată întîmplarea ca pe un mare necaz, numai că această întîrziere i-a dat prilejul să găsească cincizeci și două de busturi antice și capete de marmură pe care, ca să zic așa, le-a luat pe nimic. Iată, prin urmare, o călătorie cu folos, mai ales dacă ea va continua tot astfel. Această izbîndă neașteptată mi-a stîrnit gîndul că nu ar mai fi nevoie să caut aici statui de marmură și că în curînd veți avea de unde alege, întrucît am

Scanned with OKEN Scanner

credința că veți fi cel dintîi căruia domnul Thibaut i le va arăta după ce va sosi la Paris.

Se cade, acum, să vă înștiințez despre alte două lucruri și să ne sfătuim asupra lor, în primul rînd despre tiparul după Hercule de la Farnese, care a fost părăsit în casa în care locuia domnul Thibaut și care, așa după cum mi s-a dat de veste, a fost copiat în taină, noaptea, de niște oameni fără rușine (chiar de cei cărora le-a fost încredințată paza lui). Ar fi păcat ca tiparul unei statui atît de frumoase să ajungă în paragină, și deoarece eu nu am unde să-l adăpostesc, aș dori să aflu care este hotărîrea Domniei Voastre cu privire la aceasta.

În al doilea rînd este vorba despre copia după *Schimbarea la față* de la San Pietro in Montorio, pe care am executat-o pentru Domnia Voastră. Aș vrea să vi-o trimit, deoarece o păstrez la mine făcută sul și mi-e teamă ca nu cumva, ținută astfel multă vreme, să se degradeze. Dispuneți deci, rogu-vă, dacă pot cheltui din banii Domniei Voastre ca s-o scoatem la capăt și cu una și cu cealaltă.

Cred, cu ajutorul lui Dumnezeu, că acum vă veți afla la Paris, sau cel puțin veți avea cum să primiți tabloul pe care l-am pictat pentru Domnia Voastră și pe care l-am expediat de curînd. De îndată ce o să vă parvină, vă rog să-mi faceți cinstea de a-mi da de știre. Între timp lucrez la un al patrulea tablou care, cu ajutorul lui Dumnezeu, nădăjduiesc să iasă neobișnuit de frumos și nu voi conteni să-mi dau osteneala și pentru celelalte.

Poștașul francez mi-a adus o carte de batjocură, plină de smintelile domnului Scarron; nu știu cine m-a procopsit cu ea pentru că nu este însoțită de nici o scrisoare. O singură dată am răsfoit pomenita carte și mi-e de ajuns. Dacă ar fi să mărturisesc ceea ce cred despre scrierile acestui sărman infirm, aș zice, cer iertare pentru cuvintele-mi slobode, că are fundul rotund și se scapă pătrat.

Scanned with OKEN Scanner

Către Chantelou

Roma, 24 martie 1647

Dacă aţi fost tulburat de vestea că poştaşul căruia i-am încredinţat tabloul Domniei Voastre *Botezul* a fost ucis între Torino şi Suza, în timp ce se întorcea de la Roma către Lyon, la rîndu-mi am avut şi eu partea mea de spaimă atunci cînd ştirea mi-a fost dată de către curierul ce venea de la Lyon către Roma. Însă cînd am stat de vorbă cu el, şi m-a asigurat că valiza răposatului nu a fost atinsă şi, fiindcă lădiţa cu tabloul se afla închisă înăuntru, sufletul mi s-a înseninat oarecum la auzul acestei veşti bune şi m-am mai liniştit. Şi atunci cînd domnul de Label, cel la care îndrumasem poştaşul, mi-a scris că a primit lădiţa cu pricina, şi că urma, a doua zi, să vi-o trimită la Paris, mi s-a ridicat o piatră de pe inimă. Iar acum, cînd a sosit neatinsă în mîinile Domniei Voastre, sînt în culmea bucuriei. Ar fi multe de spus în legătură cu ceea ce îmi scrieţi, motiv pentru a vă adresa numeroase pagini, însă timpul cerut pentru o astfel de vorbărie goală îl voi putea întrebuinţa mai cu folos desăvîrşind tabloul *Pocăinţa* la care lucrez acum. Iar dacă maniera în care am pictat *Botezul* li se va părea unora prea dulceagă, atunci să citească răspunsul pe care Troiano Boccalini, punîndu-l în gura lui Apollo, îl îndreaptă către cei ce spuneau că siropul lui Guarino (id est *Pastor fido)* li se pare prea dulce. Şi dacă această replică nu-i va mulţumi, îi rog să mă creadă că nu fac parte dintre aceia care se pricep să cînte doar pe un singur ton, şi că atunci cînd vreau ştiu să dau osebite nuanţe aceluiaşi lucru. Pînă la urmă, Domnia Voastră va fi în măsură să judece cel mai bine toate aceste lucruri. V-am scris cu privire la statuetele găsite de domnul Thibaut în Lyon, aşa

încît n-am să vă mai caut nici una pe aici pînă la noile dispoziţii ale Domniei Voastre.

Către Chantelou

Roma, 7 aprilie 1647

Vă mărturisesc, foarte deschis, că toate scrisorile, cu care aveţi bunăvoinţa să mă răsfăţaţi, îmi aduc deopotrivă folos şi mîngîiere. Ultima, cea din cincisprezece martie, a avut aceleaşi urmări asupra mea ca şi mai vechile scrisori şi încă una pe deasupra, întrucît îmi împărtăşiţi, fără nici un fel de ocolişuri şi întocmai, vorbele stîrnite în jurul tabloului pe care vi l-am trimis de curînd. Obiecţiile acestora nu mă mîhnesc, ci sînt deprins de multă vreme cu ele pentru că nimeni nu m-a cruţat vreodată. Mai mult încă, nu de puţine ori am fost ponegrit de alţii, lucru ce mi-a venit în ajutor fiindcă m-a împiedicat să fiu orbit de trufie şi m-a împins să-mi lucrez cu o deosebită grijă tablourile, cale pe care o voi urma pînă la sfîrşitul zilelor mele. Şi cu toate că aceia care îmi tăgăduiesc harul nu mă pot învăţa să pictez mai bine, totuşi, ei vor fi pricina care mă va face să-mi descopăr puteri noi. Voi tînji întreaga viaţă după un anumit lucru pe care nu-l voi avea niciodată şi nici măcar nu cutez să-l dau pe faţă pentru a nu fi învinuit că mă fudulesc. Prin urmare, vă voi spune că atunci cînd am conceput pomenitul tablou m-am gîndit dinainte la vorbele pe care le va pricinui maniera în care l-am pictat. Am aici martori de bună-credinţă care pot adeveri cele spuse. Nu mi-e străină credinţa pe care o au toţi pictorii că nu trebuie să-şi schimbe felul de a lucra, că nu trebuie să-şi iasă din obişnuinţă ; sărmana pictură se mărgineşte astfel la o simplă repetiţie şi, de ce n-aş spune-o, este silită

Scanned with OKEN Scanner

să moară încetul cu încetul (nimeni nu a văzut încă o pictură plină de viață în afara celei pe care ne-au lăsat-o grecii). În legătură cu aceasta aș putea să vă mai spun încă multe lucruri foarte adevărate și totuși necunoscute. Trebuie însă să le trec sub tăcere. Vă rog numai să priviți cu ochi îngăduitori, așa cum vă e obiceiul, tablourile pe care vi le voi trimite, chiar dacă ele vor fi pictate și colorate în osebite chipuri, încredințîndu-vă la rîndul meu că-mi voi da toată silința să slujesc deopotrivă arta, pe Domnia Voastră și pe mine.

Deoarece nădăjduiesc ca pe la mijlocul lunii mai să vă trimit tabloul *Pocăința,* voi cere onorariul domnului Gierico, după cum ați poruncit, fără să mai pierd vremea așteptînd poliţele Domniei Voastre. Mîine, înainte de amiază, voi așeza la loc sigur tiparul acelui Hercule de la Farnese. Copia după tabloul *Schimbarea la față* am s-o expediez pe calea mării, cu cel dintîi prilej care se va ivi.

Am rămas surprins de atitudinea domnului Thibaut față de Domnia Voastră, de felul în care înțelege să vă slujească și vă încredințez că la rîndu-mi am fost și eu înșelat. Nu-i mai puțin adevărat că mi-am dat seama de importanța pe care și-o dă, umflîndu-se în pene, însă, pe de altă parte, nici eu nu-l puteam sili să-mi predea modelele, atunci cînd mi-ați poruncit să le iau înapoi, deoarece mi-a dat toate asigurările că ele sînt proprietatea Domniei Voastre și a stăruit să vi le aducă el însuși. Dacă s-a dovedit a fi de rea credință, faptul s-a petrecut fără știrea mea. Este foarte greu să poți citi gîndurile oamenilor. Și eu m-am arătat încrezător, dar acum am început să mă tem ca nu cumva să se poarte și cu mine așa cum s-a purtat cu Domnia Voastră.

În clipa de față nu poți găsi pe nimeni la Roma care să știe să zugrăvească așa cum se cuvine un portret, de aceea nu vă voi trimite prea curînd portretul pe care îl doriți.

Scanned with OKEN Scanner

Către Chantelou

Roma, 3 iunie 1647

Dacă ar trebui să vă înfăţişez motivele pentru care am întîrziat pînă acum să vă răspund la ultima epistolă a Domniei Voastre, cea din douăzeci şi şapte martie, ar însemna ca scrisoarea de faţă să nu-mi fie de ajuns. Aşadar, mă voi mărgini să vă dau de ştire că atît din amintita epistolă, cît şi din celelalte două care au premers-o, mi-am dat seama că tabloul *Botezul,* ce l-aţi primit de curînd, nu v-a mulţumit aidoma celor primite înaintea lui ; aceasta cu toate că aţi încercat să mă mîngîiaţi cu frumoase vorbe, dorind să-mi arătaţi că vă veţi mulţumi cu tabloul pomenit şi aşa precum este pictat. Puteţi fi încredinţat că am lucrat la el cu aceeaşi dragoste şi rîvnă. Mi-a luat tot atîta vreme ca şi celelalte şi dorinţa-mi de desăvîrşire nu m-a părăsit. Dar nu în toate izbutim la fel, şi întotdeauna şi toţi oamenii din lume au suferit de acest beteşug. Nu adaug pilde pentru că se vor găsi prea multe. Am terminat tabloul *Pocăinţa* şi vi-l voi trimite imediat. Nu ştiu dacă va izbuti să şteargă păcatul mai vechilor mele metehne. Dacă aţi citit Evanghelia, atunci nu vă voi mai face nici o introducere la tabloul pictat, deoarece subiectul este descris într-un chip ce nu mai trebuie tălmăcit. [...] M-am apucat de al cincilea tablou, cel care va înfăţişa *Hirotonisirea,* şi voi continua să lucrez la el în împrejurarea că nu voi fi stînjenit de arşiţa verii şi Dumnezeu îmi va da sănătate. Vă făgăduiesc că pînă într-un an toate cele şapte tablouri vor fi isprăvite [...]. Veţi întîlni în curînd, la Paris, pe unul dintre aceia devotaţi Domniei Voastre. Pleacă de aici şi este printre cei cîţiva care mai cred că umilul Domniei Voastre slujitor Poussin are o fărîmă de har într-ale picturii şi încă un har neobişnuit. Însă mă tem că va fi ucis dacă nu-şi va ţine

Scanned with OKEN Scanner

gura, pentru că vremea să redăm vederea orbilor a cam trecut : Hristos însuşi a fost întîmpinat cu ocară.

Către Chantelou

Roma, 1 septembrie 1647

[...] Dacă aş avea uşurinţa Domniei Voastre într-ale scrisului, m-aş folosi cu prisosinţă de alese cuvinte pentru a răspunde la ceea ce mi-aţi scris în a doua parte a epistolei Domniei Voastre ; însă mi-ar prinde mai bine să mă îndeletnicesc cu studiul celor ce desfată ochiul decît cu vorbele, mă voi strădui ca de azi înainte să lucrez cu şi mai multă sîrguinţă şi să-mi alung astfel îndoiala că lucrările mele nu vor fi bine primite căci, făcînd astfel, voi mulţumi atît pe Domnia Voastră cît şi pe mine însumi.

Lucrez acum la cel de-al şaptelea tablou din seria *Tainelor* şi nădăjduiesc că va ieşi bine. Este vorba de acel tablou în care este înfăţişată *Cina* lui Isus cu apostolii săi. Aştept să fie gata spre sfîrşitul lui octombrie şi, după aceea, mă voi apuca să pictez *Căsătoria*.

Către Chantelou

Roma, 3 noiembrie 1647

Dacă virtutea Domniei Voastre nu v-ar apăra asemenea unui scut de loviturile sorţii, cu siguranţă că v-ar pîndi primejdia de a fi adînc rănit atunci cînd ursitele îşi năpustesc săgeţile lor ucigătoare pierzînd pe cei mai buni dintre prietenii Domniei Voastre. Toate acestea vi le spun fără să încerc să întrupez personajul celui ce consolează şi pe care, vorba italianului,

Scanned with OKEN Scanner

non dole il capo. Aţi îndurat cu noblețe şi alte nenorociri înaintea acesteia şi numai timpul (singurul doctor pentru o astfel de boală) v-a tămăduit rănile sufletului. Suferința de acum va trece şi ea tot în acelaşi chip. În acest răstimp v-am pregătit o cină în care este înfățişat acela care ne-a învăţat cum trebuie să le îndurăm pe toate. Îmi veţi face o mare bucurie dacă, în ciuda restriştilor pe care le-aţi pătimit, veţi avea o mică desfătare privind tabloul.

Către Chantelou

Roma, 24 noiembrie 1647

Îmi ţin făgăduiala şi vă răspund în scrisoarea de faţă la ultimele două epistole ale Domniei Voastre, una din douăzeci şi trei octombrie, iar cealaltă din prima zi acestei luni. Se cuvine să ştiţi că pensulele mele nu vor sluji pe nimeni altul decît pe Domnia Voastră pînă cînd nu voi fi isprăvit cele *Şapte taine.* După ce v-am trimis *Cina,* care e cel de al şaselea tablou, m-am apucat de ultimul dintre ele şi anume *Căsătoria,* taină pe care, după mărturisirea Domniei Voastre, nu prea o aveţi la inimă. Vă promit totuşi ca acest tablou să nu fie mai prejos decît acela care v-a încîntat cel mai mult dintre toate cele şase de pînă acum.

Onorariul pentru ultimul tablou trimis mi-a fost înmînat de un împuternicit al domnului Gierico, după cum singur aţi putut băga de seamă din polița pe care aţi primit-o cît şi din scrisoarea ce a însoţit pomenitul tablou. Am credința că aţi primit tabloul înaintea acestei scrisori. M-am hotărît să-l slujesc pe Domnul de Lisle numai la porunca Domniei Voastre, deoarece îmi pusesem în gînd să lucrez de acum înainte numai după gustul meu, fără să mă mai închin la toanele oricui, cu deosebire ale acelora ce nu sînt în stare să privească cu propriii

Scanned with OKEN Scanner

lor ochi. Va trebui totuşi ca amintitul domn să aibă răbdare, lucru destul de greu dealtfel pentru un francez. Am transmis urările Domniei Voastre domnului cavaler du Puis care vi le întoarce cu politeţea sa obişnuită. În legătură cu cele ce îmi scrieţi în ultima epistolă mi-e mai uşor să vă risipesc bănuiala că aş lucra cu mai puţină tragere de inimă pentru Domnia Voastră decît pentru alţii. Dacă astfel ar sta lucrurile, atunci pentru ce oare v-aş fi dat întîietate, de cinci ani încoace, atîtor persoane nobile şi cu faimă, care au stăruit în dorinţa lor de a le lucra cîte ceva şi care şi-ar fi deschis lesne baierele pungilor ? Pentru care tablou nu m-am mulţumit oare cu un preţ modest, oferit de Domnia Voastră însivă ? De ce oare după ce v-am trimis primul tablou, care cuprindea şaisprezece sau optsprezece personaje, cînd puteam foarte bine să pictez următoarele cu tot atîtea sau chiar cu mai puţine spre a pune capăt unor osteneli atît de mari, eu am sporit numărul lor, fără să mă gîndesc la altceva decît să vă cîştig bunăvoinţa.

De ce oare nu mi-am cruţat vremea, atît aici cît şi acolo, fie pe arşiţă fie pe ger, spre a fi de folos Domniei Voastre cu tot soiul de alte lucruri dacă nu pentru a vă dovedi cît de mult vă onorez ? Mă opresc însă aici cu cele spuse de mine : dacă aş continua ar însemna să-mi calc jurămîntul de credinţă. Puteţi fi încredinţat că am făcut pentru Domnia Voastră ceea ce nu voi face pentru nimeni altul de pe această lume şi că voi urma cu stăruinţă calea de a vă sluji din tot sufletul. Sînt statornic de felul meu atunci cînd am prins drag de cineva.

Dacă tabloul *Moise găsit în apele Nilului* aflat la Domnul Pointel [57] v-a plăcut atît de mult este oare acesta un semn că l-aş fi lucrat cu o dragoste mai presus de aceea cu care lucrez pentru Domnia Voastră ? Numai subiectul aparte al tabloului şi starea sufletească a Domniei Voastre v-au făcut să gîndiţi astfel. Pe

de altă parte, subiectele pe care le dezvolt în tablourile Domniei Voastre cer o altă manieră de prezentare. Tocmai în aceasta stă întregul șiretlic al picturii. Iertați-mi îndrăzneala dacă voi spune că v-ați cam pripit în felul în care ați chibzuit asupra lucrărilor mele. Doar cei ce stăpînesc deopotrivă știința picturii și exercițiul ei sînt în drept să judece această artă. Nu poftele noastre sînt chemate să cumpănească, ci rațiunea.

De aceea aș dori să vă aduc la cunoștință un fapt nu lipsit de însemnătate care vă va oferi cheia descifrării subiectelor pictate, în felul în care ele se înfățișează privirii.

Vechii greci, cei care au plăsmuit atîtea lucruri încîntătoare, au aflat osebite moduri de a stîrni efecte minunate pentru privitori.

Acest cuvînt „mod" înseamnă rațiunea sau măsura, forma de care ne folosim a zămisli ceva și care ne constrînge să nu o depășim, silindu-ne în toate la un anumit echilibru care nu este altceva decît o anumită manieră sau o regulă bine precizată. Această regulă este de neclintit prin însăși calea de care ne folosim pentru a păstra obiectul prezentat în marginile ființei sale.

Fiecare „mod" plăsmuit de cei vechi era o compoziție de osebite înfățișări rînduite laolaltă. Această varietate de înfățișări făcea ca modurile să nu semene între ele, fiecare reținînd pentru sine ceva deosebit, mai cu seamă atunci cînd figurau împreună într-o anumită proporție. Echilibrul lor avea darul de a deștepta în sufletul privitorului tot felul de sentimente. Pornind de la aceasta, vechii înțelepți atribuiau fiecărui mod însușirea de a produce anumite efecte. Pe acest temei grecii au desemnat modul doric ca fiind statornic, profund și sobru. Era folosit pentru a reprezenta subiecte grave, severe și pline de tîlc.

Trecînd la lucrurile agreabile și pline de voie bună se foloseau de modul frigian, tocmai pentru modulațiile sale mai zglobii, cît și pentru

Scanned with OKEN Scanner

aspectul său mai ascuțit. Numai aceste două maniere au fost lăudate și încuviințate de Platon și Aristotel, care le socoteau pe celelalte de prisos ; socoteau modul frigian ca fiind furtunos, încărcat de pasiune și rigoare totodată, născînd în oameni sentimentul uimirii.

Nădăjduiesc ca înainte de venirea noului an să pictez un subiect în acest mod frigian. Subiectele războinice, pline de groază, se potrivesc acestei maniere.

Ei socoteau de asemenea că modul lidian se potrivea subiectelor triste, deoarece nu avea nici modestia celui doric, nici severitatea celui frigian.

Cel hipolidian are în el o anumită dulceață și gingășie ce umple de bucurie sufletul privitorilor. Acest mod se armonizează cu subiectele divine, cu acelea cerești și pline de măreție.

Tot cei vechi au născocit și ionicul, cu ajutorul căruia reprezentau dansuri, bacanale și felurite petreceri, acest mod fiind plin de voie bună prin natura sa.

Poeții cei buni au fost deosebit de atenți cu acestea toate și au potrivit cu mare artă cuvintele în versuri, îngrijindu-se ca ritmul să urmeze chipul vorbirii. În poemul său, Virgiliu a potrivit sunetul versului său cu atîta măiestrie încît pare că odată cu sunetul cuvîntului îți așază dinaintea ochilor și acelea despre care vorbește, astfel că, acolo unde pomenește de dragoste, se poate vedea că a ales anume vorbe dulci, prea-plăcute auzului ; acolo unde cîntă o faptă de arme sau înfățișează o bătălie, fie o aventură pe mare, alege cuvintele colțuroase, aprige și puțin plăcute, așa încît odată auzite sau spuse, ele îngrozesc ; cred că de aceea v-ați închipuit că ați pierdut afecțiunea mea atunci cînd am lucrat pentru Domnia Voastră un tablou în asemenea manieră.

Aș scrie mai degrabă o carte pentru Domnia Voastră decît o simplă scrisoare ca să vă deschid ochii asupra unor lucruri de o mare în-

Scanned with OKEN Scanner

semnătate, de trebuință pentru contemplarea celor pictate ; v-ați încredința din plin, pe această cale, cît de mult studiez pentru a vă putea sluji cît mai bine. Căci, cu toate că sînteți foarte priceput în multe, mă tem ca acei smintiți și ignoranți care vă înconjoară să nu vă fi tulburat judecata, molipsindu-vă.

Către Chantelou

Roma, 22 decembrie 1647

În epistola din opt noiembrie îmi repetați cele scrise anterior. Pesemne că răspunsul meu a fost prea lung și fără folos deoarece văd că ați rămas neclintit în credința că l-aș fi slujit pe domnul Pointel cu mai multă rîvnă și dragoste decît pe Domnia Voastră. Dacă nu aș fi fost încredințat că sînteți mai priceput ca dînsul într-ale picturii, aș fi căutat să vă mulțumesc cu ceea ce italienii numesc *leccatura* ; dar convins fiind că sînteți omul părerilor întemeiate pe bunul simț, am crezut de cuviință să vă satisfac pe deplin cu lucrările mele pe care vi le-am trimis, mai ales că le-am executat cu toată grija și afecțiunea de care m-am simțit în stare. Îmi voi da silința să potrivesc în ultimul tablou la care lucrez ceea ce vă încîntă la picturile aflate în posesia altora. Socotesc că aceasta ar fi singura cale să pot rămîne pe mai departe beneficiar al unei păreri pe care Domnia Voastră o are despre mine. Numai în felul acesta pot rămîne pentru Domnia Voastră cel mai credincios slujitor dintre toți, așa cum dealtfel și sînt.

V-am adus la cunoștință că numai pentru a vă fi pe plac îl voi sluji pe domnul Lisle. I-am găsit tabloului ideea, cu alte cuvinte concepția lui, și cu aceasta partea ce revine spiritului este ca și sfîrșită. Subiectul tabloului este *Trecerea*

Scanned with OKEN Scanner

Mării Roșii de către izraeliții fugari. Lucrarea va cuprinde douăzeci și șapte de personaje de seamă.

În privința portretului meu, îmi voi da toată silința să vă mulțumesc, iar cît despre *Madona* pe care doriți să o pictez, începînd chiar de mîine îmi voi pune imaginația la bătaie pentru a găsi ceva nou și nădăjduiesc să termin la vreme, și toate acestea numai pentru a stăvili gelozia aprigă a Domniei Voastre care face din țînțar armăsar.

Ploile, răvărsările de ape și nesfîrșita umezeală din jur mi-au vătămat sănătatea. Sînt răcit în așa hal încît nu mă simt în stare să vă scriu mai mult.

Tabloul înfățișînd *Cina* pe care l-ați primit de curînd trebuie spălat înainte de toate cu un burete limpezit în apă și apoi șters cu o cîrpă curată și fără scame. Lăsat să se zvînte, trebuie acoperit după aceea cu un verniu delicat care să-i redea prospețimea.

Către Chantelou

Roma, 12 ianuarie 1648

Poate că aș mai fi zăbovit cu răspunsul dacă nu aș fi primit chiar astăzi scrisorile Domniei Voastre. Întîrzierea s-a tras de la o indispoziție pe care o am de la un timp încoace și care încă mă supără. Durerea de cap o simt de la frunte pînă la ceafă. Nu pot să tușesc sau să fac vreo altă sforțare fără să am dureri mari. Dacă acest rău nu mă va lăsa, tabloul Domniei Voastre va rămîne așa cum se află, însă de îndată ce mă voi simți mai bine voi continua să lucrez la el.

Mă încîntă în mod deosebit faptul că vă arătați mulțumit de ultimul tablou pe care vi l-am trimis și anume *Cina*. Cea mai mare bucurie a mea este să lucrez ceva care să vă facă

Scanned with OKEN Scanner

plăcere şi m-ar mîhni peste măsură să nu fiţi încredinţat de aceasta.

I-am răspuns domnului Scarron la epistola pe care am primit-o însoţită de scrierea burlescă *Typhon* [58], însă aceea care mi-a parvenit dimpreună cu scrisoarea Domniei Voastre mă pune într-o nouă încurcătură. Aş fi dorit mult să-i treacă toanele de care e apucat şi pictura mea să-i placă tot atît de puţin pe cît îmi place mie caraghioslîcul lui de scriere. Mă întristează osteneala pe care şi-a dat-o să-mi trimită cartea, însă ceea ce mă necăjeşte şi mai mult este faptul că mă ameninţă cu un *Virgiliu travestit* şi cu o epistolă pe care mi-a dedicat-o şi are intenţia s-o publice în viitoarea carte ; susţine că îmi va stîrni hohote de rîs, de parcă eu m-aş asemăna schilozilor de felul lui ; dimpotrivă, ar trebui mai degrabă să plîng văzînd că un nou Erostrate [59] se află în ţara noastră. Toate acestea vi le împărtăşesc în taină pentru că nu doresc să ajungă şi la urechea sa. Domnului Scarron îi voi scrie cu totul altfel decît Domniei Voastre şi voi încerca să-l mulţumesc măcar cu vorbe. Durerea de cap mă împiedică să vă scriu mai mult de-atît.

Către Chantelou

Roma, 23 martie 1648.

[...] Dacă lădiţa va ajunge cu bine asemenea celorlalte pe care le-aţi primit, pot spune şi eu că am isprăvit cu cele şapte tablouri din ciclul *Tainelor* [60]. Va trebui să spălaţi amintita lucrare şi să o vernisaţi din nou, deoarece eu nu am acoperit-o decît cu puţin albuş de ou, de teamă ca nu cumva pînza să se lipească de hîrtia în care a fost împachetată. Vă rog să primiţi cu îngăduinţă acest tablou aşa cum aţi procedat şi cu celelalte. Am făcut tot ce mi-a stat în putinţă şi l-am îmbogăţit cu per-

Scanned with OKEN Scanner

sonaje. Aşa după cum aţi putut vedea am lucrat la el mai bine de patru luni şi în tot acest răstimp nu am avut altă grijă decît aceea de a-mi alege căile prin care să vă pot fi pe plac. Dacă ţelul meu a fost atins, atunci voi fi cel mai mulţumit om de pe faţa pămîntului. Nădăjduiesc că-mi veţi face hatîrul de a-mi împărtăşi părerea Domniei Voastre deschis şi fără ocolişuri, aşa precum vă stă în obişnuinţă.

Către Chantelou

Roma, 24 mai 1648

Ori de cîte ori primesc vreo scrisoare din partea Domniei Voastre mă încearcă bucuria şi mulţumirea, de data aceasta însă bucuria mi-a sporit şi iată de ce. În primul rînd am fost izbăvit de marea îngrijorare de care eram cuprins fiindcă, după ce am înmînat curierului ultimul tablou pe care vi l-am trimis, n-am mai ştiut nimic de soarta lui. Acum ştiu că l-aţi primit în stare bună. În al doilea rînd, pentru că îmi mărturisiţi că sînteţi mulţumit de el şi pentru că preţuiţi aşa cum se cuvine ostenelile pe care mi le-am dat ca să vă slujesc. Mai mult decît atît nici nu-mi pot dori. Şi orice aş încredinţa acestei file nu ar putea spune mai mult decît că sînt şi voi rămîne smeritul slujitor al Domniei Voastre şi că vă sînt îndatorat peste măsură atîta vreme cît trăiesc şi tot astfel voi închide şi ochii. Între timp vă salut prea plecat.

Către Chantelou

Roma, 22 iunie 1648

Bucuria mi-a sporit citind cea de-a doua scrisoare a Domniei Voastre în care mă încre-

dinţaţi că aţi încercat o plăcută emoţie privind tabloul ce vi l-am pictat. Prietenia pe care aţi avut bunăvoinţa să mi-o arătaţi a fost pentru mine ca o judecată favorabilă. Mă făIesc cu această părere a Domniei Voastre despre mine şi înlătur oricare alta. Doresc, dacă va fi cu putinţă, să transpun cele *Şapte Taine* în alte şapte ipostaze în care să fie înfăţişate aievea farsele ieşite din comun jucate de Soartă oamenilor, cu deosebire acelora care i-au luat puterea în derîdere. Contemplate, aceste pilde i-ar reaminti celui muritor că trebuie să preţuiască virtutea şi înţelepciunea. Ele sînt de mare trebuinţă pentru a sta neclintit în faţa încercărilor pe care le aduce cu sine această smintită legată la ochi. Însă numai cea mai mare înţelepciune sau dimpotrivă prostia cu adevărat nefirească pot sta în afara furtunilor dezlănţuite de soartă ; una se află dincolo, iar cealaltă dincoace de amintitele furtuni. Ceata oamenilor obişnuiţi îi simte însă asprimile. Am credinţa că acestea v-ar lovi cu o îndoită putere în împrejurarea că nu aţi fi deprins cu ele ; tăria inimii v-a ajutat să asistaţi fără a vă tulbura prea mult la pierderea prietenilor Domniei Voastre. Cei care obişnuiesc să se aplece asupra sufletului lor socotesc, atunci cînd sînt loviţi de vreun necaz, că viaţa întrece cu mult orice închipuire. Iar Domnia Voastră, domnule, care aţi suferit nu o dată văzînd cum se prăpădesc cele mai apropiate fiinţe, puteţi fi oare copleşit de această lovitură care este oricum mai puţin însemnată decît cea dinainte ? (N. tr. Moartea lui Voiture). Se cuvine să ţineţi capul sus şi la această lovitură a sorţii cît şi la oricare alta şi să nu vă lăsaţi sufletul îngenuncheat de suferinţele ce v-au fost ursite. Trebuie să vă scuturaţi de slăbiciunea a cărei dovadă o faceţi după cum am putut să bag de seamă din scrisoarea Domniei Voastre. Se cade să vă recăpătaţi echilibrul firesc.

Mi se pare foarte nimerit să acoperiţi tablourile Domniei Voastre aşa cum aţi plănuit ;

Fântânaru H. Neculai

Scanned with OKEN Scanner

faptul că se vor înfăţişa pe rînd ochilor le va feri de monotonie, întrucît văzute toate dintr-odată ar copleşi sufletul celui ce priveşte.

Domnul de Lisle la Sourdière s-a cam pripit atunci cînd a cumpărat tablourile şi sînt încredinţat că l-au înşelat la preţ. Am adulmecat cîte ceva. El cade, ca toţi francezii, dintr-o extremă în cealaltă fără să se oprească la mijloc ; şi fiindcă am priceput cît de nepăsător este, dorinţa mea de a-l sluji îngheaţă şi mai abitir. Nădăjduiesc pentru el să mi-o reaprindă la vreme cu vreo hotărîre acceptabilă.

Am schiţat micul tablou pentru fratele Domniei Voastre şi voi încerca să-l termin în vara aceasta. Este aşezat pe o măsuţă din lemn de chiparos. Scrieţi-mi, vă rog, cui să-l încredinţez şi unde să-l trimit atunci cînd va fi gata.

Către Chantelou

Roma, 2 august 1648

Se cade ca această epistolă să răspundă la cele două scrisori ale Domniei Voastre. Cum nu mai ştiu însă pe unde am rătăcit-o pe prima şi cum nu-mi amintesc prea bine ce anume cuprindea, am să vă răspund numai la cea de-a doua. Vă mărturisesc deschis că nu privesc cu nepăsare cele ce se întîmplă pe acolo [61], ca un bun francez, ca ele să fie conduse ceva mai bine decît pînă acum. Aş fi, în ceea ce mă priveşte, nespus de bucuros dacă neorînduiala de acolo s-ar nimeri să fie pretextul pentru o bună reformă aşa cum se petrece adeseori. Îmi închipui că orice om cu bun simţ ar împărtăşi aceeaşi convingere. Mă tem însă de duhul nefast al acestui veac. Virtutea, conştiinţa, credinţa în Dumnezeu sînt izgonite ; dezmăţul, prefăcătoria şi dorinţa de înavuţire sînt cele

Scanned with OKEN Scanner

ce-i stăpînesc pe oameni. Totul este în van şi mi-am pierdut nădejdea în bine, mai ales că necazurile curg la tot pasul. Nici un leac nu are destulă putere să dezrădăcineze răutatea. Dacă nu înlăturăm pricina tuturor relelor, ne pierdem vremea. La ce foloseşte oare să tai degetul dacă tot braţul este cangrenat? Căderea acelui ticălos pe care îl ştiţi nu mă bucură deloc, deoarece aştept cu nerăbdare ceea ce ar trebui să urmeze.

Cu timpul poate că îl voi servi pe domnul Scarron, însă acum sînt prea ocupat.

Sînt în aşteptarea ultimei hotărîri a domnului de Lisle, deşi îmi pasă prea puţin de ea, oricare ar fi.

Aş fi însărcinat pe cineva să-mi facă portretul pentru a vi-l trimite, urmînd astfel dorinţa Domniei Voastre. Însă mă necăjeşte gîndul că ar trebui să cheltuiesc bani pentru un portret pictat în maniera lui Mignard. Deşi este singurul care am credinţa că se pricepe să picteze ceva mai bine astfel de portrete, totuşi tablourile lui îmi par lucrate ţipător, fiind o adevărată îngrămădeală fără sentiment, lipsite de orice fel de iscusinţă şi vigoare.

În ceea ce priveşte *Madona*, am s-o încep cu ajutorul lui Dumnezeu în această iarnă, însă nu mă voi apuca de lucru pînă ce nu voi fi chibzuit îndelung pentru că doresc să dau măsura întregului meu har.

Mi-am adus aminte între timp că mi-aţi cerut în prima scrisoare nişte schiţe de veşminte antice care să împodobească cele două busturi de marmură ce-i înfăţişează pe Drusus şi Ptolemeu. Vă trimit patru schiţe, trei dintre ele pentru Ptolemeu, iar cea cu baghetă pentru Drusus. Vi le trimit numai pentru a vă dovedi că mă grăbesc să ascult de dorinţa Domniei Voastre, deşi nu cred că aceste schiţe vă vor fi de vreun folos, deoarece ele ar trebui executate şi privite în relief pentru a ne putea da seama de efect, văzută de jur împrejur ar apare adevărata formă. N-ar fi rău să căutaţi

Scanned with OKEN Scanner

prin galeriile Parisului ceva care să se potrivească. Vă rog să-mi scrieţi şi, dacă va fi necesar, am să vă trimit două mici modele după cele mai frumoase busturi pe care le-aş găsi în acest oraş. Aştept răspunsul cu privire la ceea ce v-am scris despre micul tablou al domnului de Chantelou, fratele Domniei Voastre. Aştept întoarcerea corăbiilor de la Saint-Malo şi, odată sosite, nu voi pregeta să vă trimit copia după San Pietro in Montorio ; aş fi făcut-o mai demult dacă nu ar fi fost la mijloc întîrzierea pricinuită de domnul Renard.

Flota noastră armată a trecut ieri prin dreptul micii aşezări Fiumicino [62] pentru a se îndrepta către Neapole. Să dea Domnul ca toate să reuşească în favoarea noastră : ar fi un miracol !

Către Chantelou

Roma, 19 decembrie 1648

Deşi nu cutez să pun la îndoială felul în care aţi judecat, nu-mi vine totuşi să dau crezare laudelor pe care mi le aduceţi. Onoarea pe care mi-o fac bunele Voastre sentimente să nu fie aidoma acelor oceane prin care lucrurile apar mai mari decît sînt în realitate. Laudele Domniei Voastre sînt peste măsura neînsemnatului merit ce-l are lucrarea mea pe care, dacă nu aş fi avut credinţa că am dobîndit de multă vreme îngăduinţa Domniei Voastre şi că îi veţi ierta astfel unele cusururi, nu aş fi îndrăznit s-o aduc înaintea ochilor fratelui Vostru şi ai Domniei Voastre.

Dacă voi fi teafăr şi de acum înainte, trag nădejde să vă ofer un prilej mai bun de a ridica laude lucrărilor mele. Este vorba de *Madona* pe care doreaţi să v-o pictez şi care ar putea fi însoţită de portretul meu.

Am încredinţat unui negustor francez, domnului Oton, copia *Schimbării la faţă* spre a vă

fi expediată pe calea mării. Despre celelalte vă voi da de ştire cu altă ocazie.

Către Chantelou cel vîrstnic

Roma, 19 decembrie 1648

Faptul că micul tablou ce vi l-am trimis se bucură de preţuirea Domniei Voastre nu-şi are obîrşia nici în frumuseţea şi nici în meritele lui, ci se datoreşte mai degrabă obişnuitei amabilităţi a Domniei Voastre. Acea scrisoare din douăzeci şi două octombrie, în care lăudaţi micul tablou, este o copie a acestuia şi descrierea pe care i-o faceţi întrece cu mult originalul. Aţi observat cu prisosinţă ceea ce reprezintă şi ce anume îi lipseşte. Dealtfel ştiţi şi ceea ce v-am scris despre el. Vi l-am oferit în felul lui Michel de Montaigne, încredinţat fiind că nu este fără cusur ci numai aşa cum am fost în stare să-l dau la iveală. Şi dacă rîndurile Domniei Voastre oglindesc cu adevărat ceea ce gîndiţi despre tablou, la rîndu-mi pot să spun cu mîna pe inimă că steaua lui cea bună i-a împlinit puţinul merit pe care-l avea.

Către Chantelou

Roma, 17 ianuarie 1649

[...] Am primit aici nişte veşti ciudate din Anglia [63]. Sînt şi unele noutăţi din Neapole. Polonia este întoarsă pe dos. Dea Domnul cu harul Său ca Franţa să fie ocrotită de tot ce o ameninţă. Singur El ştie ce-i în sufletul nostru. Cu toate acestea, este o mare plăcere să trăieşti într-un veac în care se întîmplă atîtea, dar ca să poţi privi pe îndelete spectacolul trebuie să te pui la adăpost în vreun colţişor.

Scanned with OKEN Scanner

Către Chantelou

Roma, 7 februarie 1649

[...] Am găsit ideea unui subiect bahic care ar putea să fie pe plac domnului Scarron. Dacă tulburările de la Paris nu-i vor schimba hotărîrea, voi începe să lucrez la el chiar în acest an.

Ceea ce îmi scrieţi despre ce se întîmplă pe acolo se potriveşte cu ceea ce vorbeşte lumea. Să dea Domnul ca totul să se sfîrşească spre binele şi liniştea sărmanei noastre patrii, lăudat fie numele Lui. Cînd aceasta se va fi petrecut, vom putea juca de bucurie, pînă atunci însă nu prea avem motive să ne veselim. Cele ce se întîmplă acum în acest oraş nu merită să vă fie aduse la cunoştinţă. Vă urez multă sănătate şi pace sufletească...

Către Chantelou

Roma, 2 mai 1649

De la războiul parizian şi pînă acum n-am mai avut cinstea să primesc veşti de la Domnia Voastră. Nu ştiu dacă împrejurările v-au imobilizat asemenea altora în acest oraş lovit de năpastă sau dacă aţi reuşit să-l părăsiţi la vreme. Domnul Pointel mi-a scris după ce a fost încheiată pacea şi mi-a istorisit nişte fapte nemaipomenite ce s-au petrecut în timpul asediului, însă nu mi-a povestit nimic despre Domnia Voastră şi acest fapt mi-a umplut sufletul de teamă. Buna dispoziţie mi-ar reveni numai dacă aş afla că nu aţi avut de suferit în tot acest neplăcut timp...

Scanned with OKEN Scanner

Către Chantelou

Roma, 24 mai 1649

Am primit scrisoarea Domniei Voastre cu data întîi aprilie, în care îmi scrieţi destul de amănunţit despre starea nenorocită în care a fost şi se află şi acum sărmana noastră Franţă. Fiţi încredinţat că tot ceea ce vedeţi în jur a fost prevăzut cu ani în urmă de cîţiva oameni de rînd ; ceea ce a uimit însă pe toată lumea, ca o presimţire a dezgustului nostru deplin, este acordul încheiat atunci cînd ar fi trebuit mai degrabă să ne jertfim. Erau mai puternici ai noştri, fiecare era pornit să facă cum era mai bine şi totuşi s-au lăsat traşi pe sfoară. Sîntem de rîsul lumii şi nimeni n-o să ne compătimească atunci, cînd tot răul s-o abate pe capul nostru. Sîntem asemuiţi cu napolitanii şi vom fi trataţi la fel cu ei. Viitorul la care nu ne gîndim deloc este mai de temut decît clipa de faţă, dar să-l lăsăm mai bine în grija celor pe care îi priveşte, iar noi să ne salvăm ascunşi sub burţile oilor pentru a ne păzi de furia nemilosului Ciclop [64].

Aş fi purces să lucrez la varianta de mai mari dimensiuni a *Madonei* pentru Domnia Voastră dacă nu s-ar fi ivit veştile neplăcute ce le primim zilnic de la Paris, oraş pe care aceşti nesocotiţi de francezi l-au şi dat pierzaniei prin cuvîntările lor nebuneşti. Nu ne putem închipui altceva decît prăbuşirea. Duşmanii noştri se lăudau că nu peste multă vreme acest minunat oraş va fi dat pentru vecie drept pildă din pricina ruinei sale depline. Toate acestea m-au îndemnat să cred că vă gîndiţi la cu totul alte lucruri decît să vă împodobiţi locuinţele cu noi picturi. Sînt deosebit de bucuros să aflu că m-am înşelat gîndind astfel şi că nimic nu vă poate stăvili setea de frumos. Am intenţia să pregătesc o pînză pentru ca, la prima ocazie, să încep o lucrare. Vă făgăduiesc că o voi picta cu cea mai mare

Scanned with OKEN Scanner

grijă și rîvnă. Mă voi apuca de pomenita lucrare cît de curînd în împrejurarea că vara nu va fi din cale afară de călduroasă. Iar dacă arșița verii mă va împiedica să lucrez, atunci voi începe cel mai tîrziu la toamnă. Cît privește portretul meu, am să vi-l trimit și pe acesta imediat ce va fi gata.

Veștile pe care pot să vi le dau de aici sînt dintre acelea care v-ar mîhni mai degrabă și de aceea nu-mi face plăcere să vă istorisesc cele ce urmează. Doar cîteva : spaniolii l-au izgonit pe arhiepiscopul Filomarino [65] și l-au dus în Spania ca ostatec pe ducele de Guise. Prințul de Gallicano se găsește în acel oraș (N. tr. Neapole) prizonier pe cuvînt de onoare. Spaniolii îl constrîng să-și aducă și soția la Neapole. Din pricina caznelor la care a fost supus cît și a unor făgăduieli ce i s-au făcut, ducele de Montesarchio a dezvăluit mai multe secrete dăunătoare pentru nu puține nume de vază. Noua soție [66] va fi condusă în Spania ca să nu stingă spița de nebuni. Papa s-a abătut cu oștile sale în ducatul Castres unde strînge roadele în locul ducelui de Parma. Africanul se află pe mare și este înarmat zdravăn. Italienii îl așază pe Iuliu mai presus de Cezar.

M-am întîlnit aici cu domnul du Fresne care este teafăr și în curînd se va întoarce să vă vadă.

Către Chantelou

Roma, 20 iunie 1649

Nu este cîtuși de puțin nevoie să-mi amintiți din nou despre ceea ce v-am făgăduit, întrucît mulțumirea Domniei Voastre este pentru mine cel mai puternic imbold, așa încît vă încredințez că de îndată ce îmi va fi cu putință voi începe să pictez *Madona* în mărimea ei

Scanned with OKEN Scanner

definitivă şi dacă în clipa de faţă ar fi fost gata, fiţi convins că aş fi primit cu dragă inimă subiectul la care m-a îndemnat Domnia Voastră şi anume *Convertirea Sfîntului Pavel,* patronul Domniei Voastre, căci lăsînd la o parte faptul că subiectul este atrăgător, nu cunosc pe nimeni altul care să se priceapă asemenea Domniei Voastre la adevărata pictură. Dacă aş fi ştiut din vreme de intenţia Domniei Voastre, nu mi-aş fi luat obligaţii, aşa cum am făcut, faţă de nişte persoane ce nu le consider mai presus de Domnia Voastră. Cu puţină răbdare însă, voi mulţumi şi pe Domnia Voastră şi pe cei amintiţi.

Am isprăvit unul din portretele mele [67] şi în curînd mă voi apuca şi de celălalt [68]. Vi-l voi trimite pe cel mai izbutit dintre ele, însă vă rog să fiţi discret ca să nu trezim invidia altora. Vă mulţumesc pentru veştile pe care mi le daţi ; în schimbul lor nu vă pot oferi altele, pentru că nu am aflat nimic încă despre ceea ce mai au de gînd domnii de pe aici. Ca şi pînă acum sînt adunaţi oşteni pentru a fi trimişi în Bologna şi Castres, însă se crede că ar fi vorba de o diversiune. Veneţienii spun că ar fi biruit flota turcească. Amin.

Către Chantelou

Roma, 19 septembrie 1649

[...] Am credinţa că sînt vrednic cu prisosinţă de compătimirea Domniei Voastre pentru că am atîtea lucrări pe cap cîte n-am avut în întreaga mea viaţă. Cu toţii am aflat aici de întoarcerea Regelui şi a Curţii sale la Paris, cît şi de cele ce s-au mai întîmplat pe acolo, însă aceia care sînt deprinşi cu naivitatea şi nestatornicia gloatei nu se vor minuna cîtuşi de puţin de toate acestea.

Scanned with OKEN Scanner

Către Chantelou

Roma, 8 octombrie 1649

Epistolele Domniei Voastre din zece și șaptesprezece septembrie m-au mișcat deopotrivă, cu toate că se deosebesc atît de mult una de cealaltă prin cuprinsul lor. În cea dintîi, îmi aduceți învinuirile mai vechi, care nu m-au necăjit deloc, pentru că mă simt în stare să alung orice bănuială pe care ați putea-o avea asupra felului în care vă slujesc (numai de-aș mai avea zile) și totuși vă rog să nu mi-o luați în nume de rău, dacă din cînd în cînd mai dau cîte o lucrare de a mea unui prieten : o balanță nu trebuie să atîrne mereu numai într-o singură parte. Îmi spuneți că vă pierdeți răbdarea așteptînd ceea ce v-am făgăduit ; cu toate acestea omul trebuie să dorească numai ceea ce este cu putință. Broasca țestoasă nu poate să se țină pe urma vulturului. Din scrisoarea cu data de douăzeci și doi august, v-ați putut încredința de respectul ce vi-l port cît și de afecțiunea mea pentru Domnia Voastră. Căci nimeni în afară de Domnia Voastră nu m-ar fi putut convinge să promit ceea ce v-am promis în legătură cu domnul Pucques, deoarece îmi luasem obligații pînă atunci față de cel puțin douăzeci de oameni de vază. Răspunsul pe care mi l-ați dat în legătură cu aceasta mă lămurește asupra celor ce-mi scrieți în prima epistolă. Îmi scrieți că acest soi de gînduri despre mine vă trec prin minte numai cîteodată. Dacă ați vrea să priviți lucrurile fără patimă, veți vedea că închipuirile Domniei Voastre nu au nici un temei.

[...] Îmi voi da toată silința să vă trimit portretul meu pînă la sfîrșitul anului. În ceea ce privește *Madona*, mă voi apuca de ea abia după ce voi isprăvi alte două tablouri. Voi lucra în această iarnă și la compoziția cu *Sfîntul Pavel ;* vremea trece și odată cu grîul

Scanned with OKEN Scanner

rodesc și florile de cîmp. Vă mulțumesc mult pentru veștile trimise. Vom vedea dacă italienii se pricep mai bine decît francezii la acest soi de comedie. Din nefericire totul se face pe socoteala noastră și în teatrul nostru.

Către Chantelou

Roma, 22 ianuarie 1650

V-aș fi putut face pe plac încă de pe acum trimițîndu-vă autoportretul promis, însă dorința mea a întîmpinat piedici. Domnul ambasador [69] a stăruit atîta încît a trebuit să-i făgăduiesc c-o să-i fac, pentru începutul acestui an, o *Madonă* purtată de patru îngeri, pe care am isprăvit-o abia alaltăieri. Iată pricina pentru care am lăsat la o parte alte lucrări. Asemenea lucru mi s-a întîmplat adesea, așa încît nu trebuie să vă mire faptul că am schimbat sorocul. Vă implor să mă credeți că îmi este foarte neplăcut să vă fac să așteptați atîta vreme și că de îndată ce-mi va fi cu putință, mă voi ține de cuvînt. Îmi veți face un mare hatîr lăsînd la voia mea celelalte lucruri pe care doriți să le fac fiindcă s-au îngrămădit atîtea pe capul meu. Nădăjduiesc să-mi faceți cunoscute noutățile de pe acolo cu cel dintîi prilej cînd mă veți onora cu vreo scrisoare...

Către Chantelou

Roma, 13 martie 1650

Bucuros aș răspunde la ultima epistolă a Domniei Voastre, dacă aș putea să vă dau o veste plăcută despre tablourile pe care vi le-am

Scanned with OKEN Scanner

făgăduit și mai cu seamă despre portretul meu, pe care încă nu l-am putut isprăvi. Vă mărturisesc deschis că sînt cam delăsător cu această lucrare care nu prea este pe gustul meu, îmi lipsește deprinderea, fiindcă se împlinesc douăzeci și opt de ani de cînd nu am mai pictat nici un portret. Cu toate acestea, trebuie să-l sfîrșesc, deoarece îmi este mai de preț mulțumirea Domniei Voastre, decît a mea. Celelalte pe care vi le-am promis vor fi gata la vreme.

Cu privire la ceea ce domnul Mauroy dorește să nu neglijez la tabloul cu *Nașterea* pe care vrea să i-l lucrez, nu există nici o greutate. Faptul că s-a hotărît să aștepte îmi place mai presus de orice. Pe măsură ce anii trec și puterile mă părăsesc, lucrul mă strivește pur și simplu, și voi isprăvi devreme cu cele lumești, dacă nu aflu între timp vreun leac...

Către Chantelou

Roma, 8 mai 1650

[...] Vă mulțumesc pentru cele ce-mi dați de știre în scrisoarea Domniei Voastre. Nu mă bucură evenimentele ce se petrec în clipa de față, nici nu mă îngrijorează, neștiind ce consecințe vor avea în viitor faptele ce se petrec acum. Pe aici nu se întîmplă nimic deosebit în afară de miracolele care au loc atît de des încît te minunezi la rîndu-ți. Procesiunea de la Florența a purtat un crucifix căruia i-a apărut barba, iar părul crește zilnic de cîte patru degete. Se zice că papa însuși îl va tunde într-una din aceste zile, în cadrul unei ceremonii.

Am început să lucrez pentru domnul Scarron, prietenul Domniei Voastre.

Scanned with OKEN Scanner

Către Chantelou

Roma, 29 mai 1650

Am terminat autoportretul pe care îl doreați. Aș fi putut să vi-l trimit prin curierul care a plecat zilele acestea. Voi întîrzia puțin, și aceasta din pricina faptului că niște prieteni de-ai mei au stăruit să aibă o copie. Am să vi-l trimit totuși cît mai curînd cu putință.

Domnul Pointel v-a primi tabloul făgăduit în același timp cu cel al Domniei Voastre și vă rog să nu vă lăsați pradă geloziei, pentru că mi-am ținut promisiunea pe care v-am făcut-o, alegînd pentru Domnia Voastră pe cel mai asemănător și mai izbutit : singur vă veți încredința asupra deosebirii dintre ele. Doresc să cred că acest portret se cade să fie aidoma unui semn al credinței cu care m-am legat, cu atît mai mult cu cît nu voi face pentru nimeni altul ceea ce am făcut pentru Domnia Voastră în acest soi de pictură. Nu vă mai pomenesc de osteneala pe care mi-am dat-o cu acest portret, de teamă ca nu cumva să vă închipuiți că vreau să-i scot în evidență meritele. Mă voi mulțumi să știu doar că v-a plăcut. Aș putea trimite totodată abatelui Scarron tabloul său cu *Răpirea Sfîntului Pavel* [70] pe care, văzîndu-l, vă rog să-mi faceți cunoscută părerea Domniei Voastre...

Către Chantellou

Roma, 19 iunie 1650

Mare nătărău ar fi acela care ar căuta să facă tuturor pe plac ; însă a încerca să-ți mulțumești prietenii este pe potriva unui om așezat. Mă gîndisem să vă trimit portretul meu tocmai cînd l-am terminat pentru a nu mai lungi așteptarea ; însă unul dintre bunii mei

Scanned with OKEN Scanner

amici a stăruit cu mult zel să aibă o copie, iar pe mine nu m-a lăsat inima să-l refuz : aceasta a fost pricina pentru care l-am păstrat pînă acum. Vi-l trimit cu acest curier, împachetat cu grijă, așa după cum îmi stă în obișnuință. L-am rugat pe domnul Cerisier, prietenul meu, să vi-l trimită la Paris, de îndată ce îl va fi primit la Lyon, și am credința că va ajunge la Domnia Voastră în stare bună. De asemenea, l-am rugat pe Domnul Pointel ca, în împrejurarea că nu sînteți în Paris, să vi-l păstreze așa împachetat cum se află, pînă la întoarcerea Domniei Voastre. De acum în opt zile cel mai tîrziu, numitul domn Pointel va primi tabloul pe care l-am lucrat pentru dînsul și atunci veți avea putința să le judecați pe amîndouă : am însă convingerea că mi-am ținut făgăduiala, pentru că cel hărăzit Domniei Voastre este mai izbutit și în același timp foarte asemănător. Vă implor, domnule, să primiți cu sufletul deschis acest autoportret așa cum se va înfățișa el privirilor Domniei Voastre, și vă mai rog să fiți încredințat că cel reprezentat în tablou vă aparține în aceeași măsură ca și tabloul.

Către Chantelou

Roma, 3 iulie 1650

Dacă lucrările mele vă sînt pe plac, atunci mă mîndresc în chip deosebit cu faptul că ele vă aparțin. Cu fiecare zi mă încredințez tot mai mult de foloasele pe care le trag din aceasta, astfel încît mărturisesc că vă sînt foarte îndatorat. Locul pe care l-ați hărăzit portretului în locuința Domniei Voastre îmi sporește cu mult datoria. El va fi tot atît de bine ales ca și cel al lui Virgiliu în muzeul lui Augustus. Mă voi făli cu el, ca și cum s-ar găsi

Scanned with OKEN Scanner

la ducii de Toscana, alături de cele ale lui Leonardo, Michelangelo și Rafael. Sînt nerăbdător să aflu dacă ați primit autoportretul și dacă v-a plăcut. Mi-am dat toată silința să semene cu toate că nu mi-a fost prea lesne. Cei de aici care l-au văzut socotesc că sînt ușor de recunoscut în tablou.

Mă bucură faptul că domnul de Chambray [71] își amintește de mine și că dispune să-i lucrez cîte ceva. Îl voi servi cu plăcere.

Vă mulțumesc pentru vești, cu toate că nu ne sînt prielnice, nici în Italia, nici în Franța. Am pierdut Piombino, vom pierde și Longone, iar dacă vor ajunge și la Roma, *guai a noi!*

Către Chantelou

Roma, 29 august 1650

Admirația ce o aveți pentru portretul meu și laudele pe care mi le aduceți întrec cu mult măsura meritului pe care îl are această lucrare; de asemenea și răsplata. În toate sînteți categoric. Mă gîndeam că veți primi modestul meu dar cu plăcere și nu așteptam nimic mai mult fără să susțin nicidecum că îmi sînteți în vreun fel îndatorat. M-aș fi mulțumit să am un colț în galeria de pictură a Domniei Voastre, fără să doresc să-mi umplu buzunarele cu bani. Aveți un fel tiranic de a mă îndatora, astfel încît să nu-mi pot onora în veci datoria.

Am citit epistola închinătoare a domnului de Chambray și nu mică mi-a fost încîntarea, pentru că îmi aduce înaintea ochilor, ca într-o oglindă, imaginea plină de virtute a răposatului monsenior și stăpîn, pentru care nici un

Scanned with OKEN Scanner

elogiu nu s-ar dovedi de ajuns. Nu mi-ar fi trecut prin minte că ar putea să aibă amabilitatea de a pomeni de numele slujitorului său în această aleasă epistolă ca dealtfel şi în cuprinsul lucrării sale, mai ales că o face de atîtea ori şi într-un chip atît de binevoitor. Toate acestea nu sînt decît o urmare a obişnuitei sale curtoazii şi a prieteniei deosebite pe care mi-o poartă. De aceea am renunţat la gîndul de a-i trimite o însemnare privind obîrşia mea, deoarece ar fi un semn de prostească trufie să rîvnesc la mai mult : ce-i prea mult nu e sănătos. Am credinţa că nici Domnia Voastră şi nici dînsul nu veţi socoti această nouă hotărîre ca fiind nelalocul ei. Am crezut de cuviinţă să nu dau în vileag convingerile pe care începusem să mi le făuresc despre arta picturii, gîndindu-mă că ar însemna să torn apă în mare, trimiţînd domnului de Chambray cîte ceva privitor la materia în care Domnia Sa este atoateştiutor la urma urmelor. Cu toate acestea, îmi voi petrece restul zilelor mele căutînd să-mi limpezesc ideile despre această artă.

Cu poşta următoare, urmînd dorinţa Domniei Voastre, am să vă dau lămuriri cu privire la elefectele de care îmi pomeniţi.

Vă mulţumesc pentru ştiri ; cele de aici nu fac nici două parale.

Către Jacques Stella

1651

[...] Am încercat să înfăţişez o furtună, reproducînd pe cît am putut mai bine urmările unui vînt puternic, ale ploii, fulgerelor şi trăsnetelor năpustite în mai multe locuri, efectele unui cer întunecat. Toate acestea impresionează prin dezordine. Stihiile potrivesc mişcarea tuturor personajelor : unele aleargă prin praf, urmînd calea vîntului care-i poartă cu

Scanned with OKEN Scanner

sine ; alţii, dimpotrivă, iau vîntul în piept, umblînd anevoie, ferindu-şi ochii cu palmele. Într-o parte, un păstor îşi părăseşte turma, fugind la vederea unui leu, care după ce a trîntit la pămînt cîţiva boulari, dă năvală asupra altora, dintre care unii caută să se apere, iar ceilalţi îşi îndeamnă vitele, încercînd să se salveze. Trîmbe de colb se ridică peste toată această învălmăşeală. Ceva mai departe, un cîine cu blana zbîrlită latră fără să îndrăznească să se apropie. În planul apropiat poate fi văzut Pyram, lungit fără viaţă la pămînt, iar alături de el Thisbe jelindu-l.

Către Abraham Bosse

1653 ?

[...] M-au umplut de încîntare în răstimpuri convingerile unora cu privire la pictura mea şi am tras foloase de pe urma lor, chiar dacă francezii noştri obişnuiesc să se pripească atunci cînd îşi spun părerea asupra unui lucru şi nu arareori se înşală ; aţi judecat însă cu bunăvoinţă, fapt pentru care vă sînt recunoscător. Întrucît m-aţi încîntat cu ultimele lucrări ale dumneavoastră, le voi acorda aceeaşi preţuire ca şi celorlalte, care îmi sînt foarte dragi.

În ceea ce priveşte cartea lui Leonardo da Vinci, nu tăgăduiesc că am desenat chipurile de oameni care se găsesc în acel exemplar pe care-l deţine domnul cavaler du Puis ; toate celelalte însă, fie geometrice sau de alt fel, îl au ca autor pe un oarecare Alberti [72], cel care a schiţat şi planurile ce pot fi aflate în scrierea *Roma subterană* ; priveliştile aflate în spatele chipurilor de oameni din copia trimisă la tipar după porunca domnului de Chambray sînt desenate cu multă stîngăcie. Ele au fost adăugate de un oarecare Errard [73], fără ca eu să fi ştiut ceva despre aceasta.

Scanned with OKEN Scanner

Tot ceea ce este de preţ în această carte poate fi aşternut cu litere mari pe o singură filă de hîrtie ; iar cei care îşi închipuie că încuviinţez întru totul această scriere nu-şi dau seama că eu nu pot să adeveresc acele lucruri din profesiunea mea pe care le ştiu că sînt prost executate sau spuse fără iscusinţă.

Nu se cade să vă scriu cu privire la lecţiile pe care le ţineţi la Academie ; stăpîniţi mult prea bine materia.

Către Chantelou

Roma, 27 iunie 1655

Tabloul Domniei Voastre *Madona* [74] îl puteţi găsi în lădiţa pe care am înmînat-o acum opt zile curierului pe nume Lespine. [...] După ce veţi fi primit pomenitul tablou şi vă veţi fi uitat cu atenţie la el, făceţi-mi cinstea, rogu-vă, să-mi scrieţi deschis şi fără ocolişuri cum vi s-a părut. Dar, înainte de toate, vă rog să luaţi în seamă că un singur om nu poate avea toate darurile şi nu-mi cereţi, aşadar, să pun în lucrări ceea ce nu atîrnă de harul meu. Nu mă îndoiesc că părerile celor ce vor vedea această lucrare se vor deosebi foarte mult între ele. După cum toate genurile de opere îşi au autorii lor, tot astfel se deosebesc între ei şi beneficiarii amintitelor lucrări. Nu se cunoaşte nici o artă care să-şi aibă meşteşugul ei desăvîrşit, nu numai pentru că un altul este mai iscusit în alt gen, dar şi pentru că o anumită formă nu-i încîntă chiar pe toţi, fie din cauza momentului şi a locului, fie din pricina felului deosebit în care judecă şi înţelege fiecare. Primii pictori cu faimă, ale căror lucrări au fost preţuite nu numai de cei antici, se spune că ar fi fost Polignot şi Aglaofon ; culoarea lor deşi cam rudimentară a stat cu deo-

Scanned with OKEN Scanner

sebire și vreme îndelungată în grațiile urmașilor, așa încît aceste principii de artă încremenite și care nu mai mulțumeau pe deplin au fost preferate acelora ale marilor artiști ce au urmat, pesemne că din pricina unei încăpățînări. Pictura a înflorit la curtea lui Filip [75] și chiar pînă în vremea urmașilor lui Alexandru, dar în chipuri deosebite ! la Protogene precumpănesc sîrguința și agerimea, la Pamfil și Melante rațiunea, în timp ce Antifil surprinde prin îndemînare, iar Teon Samianul prin imaginație. Apelles se apleca cu deosebire asupra naturii și se lăuda că îi înfățișează cu delicatețe aspectele. Aceleași diferențe se vădeau și în ceea ce privește statuile, Calon și Egesias le închipuiau mai severe, în felul celor toscane din vremea noastră, ale lui Calamis erau parcă mai însuflețite, iar ale lui Miron mai plăcute ochiului decît toate celelalte. La Policlet impresionează siguranța și grija pentru frumos mai mult decît la alții și, cu toate că unii îl așază deasupra celorlalți, se mai aflau și dintre aceia care, pentru a-i găsi cusururi, ziceau că e lipsit de profunzime. Mai ziceau că era în stare să dea trupului omenesc o frumusețe divină, dar că nu se pricepea să redea strălucirea zeilor și nici măcar nu îndrăznea să înfățișeze chipuri de bătrîni. Ceea ce lipsea la Policlet împlineau cu prisosință Fidias și Alcamene. Același lucru poate fi întîlnit și la artiștii cu faimă din ultimele trei veacuri și jumătate încoace, printre care, pentru cineva cu băgare de seamă, aș putea să mă aflu și eu.

O rog pe doamna de Montmort să nu-și dea osteneala să-mi scrie și nici să-mi trimită vreo arvună, ci doar să aibă puțină răbdare. Mai am aici de isprăvit patru tablouri și abia după aceea mă voi apuca să lucrez pentru Domnia Sa. Totuși am să mă mai gîndesc la cele două subiecte pe care mi le-a propus.

Scanned with OKEN Scanner

Am uitat să vă spun că *Madona* pe care v-am trimis-o nu este vernisată decît cu albuş de ou. Puteţi acoperi din nou tabloul de data aceasta cu un verniu care să-i dea mai multă prospeţime.

Către Chantelou

Roma, 29 august 1655

[...] Îmi pare că doamna de Montmort n-a luat sfatul în nume de rău întrucît şi-a arătat dorinţa ca dimensiunile tabloului înfăţişînd *Madona* să fie mai mari decît cele hotărîte anterior. Reprezentările în mărime naturală oferă privirii o mai mare iluzie de plenitudine. Şi-a găsit omul potrivit pentru aşa ceva, pentru că am o astfel de pictură la care am înaintat foarte mult cu lucrul şi pe care o pregăteam pentru un personaj de vază, numai că acesta a renunţat între timp, aşa că pot dispune de amintita pictură după placul meu. Pînza se aseamănă ca dimensiuni cu aceea a Domniei Voastre, cu deosebirea că este puţin mai înaltă. Cuprinde patru personaje în mărime naturală, bine ordonate şi finisate ; sînt pictate cu gust şi bine reliefate. Vi l-aş fi trimis în locul celuilalt, dacă s-ar fi aflat atunci la dispoziţia mea. Pe scurt, doamna de Montmort va fi servită de mine în chipul cel mai fericit cu putinţă. Sfînta Fecioară e aşezată, ţinînd în poală pe micul Isus. În faţa ei se găseşte Sfîntul Ioan, înfăţişat aici ca fiind destul de mărricel, care îi roagă să dea binecuvîntarea celor adunaţi să-i privească. În spatele lor se află în picioare Sfîntul Iosif, uitîndu-se la ei, iar dincolo de acesta se pot vedea o perdea, o coloană şi oarecare fundal. Aştept răspunsul Domniei Voastre cu privire la toate acestea.

Scanned with OKEN Scanner

Către Chantelou

Roma, 15 noiembrie 1655

Pînă acum nu am putut realiza nimic pentru Domnia Voastră în ceea ce privește busturile. Piedicele întîmpinate sînt mari și am să vă istorisesc despre ele la timpul potrivit. În împrejurarea că mi-ar fi peste putință să găsesc busturi antice, doresc să știu dacă ați fi cumva de acord să comand douăsprezece capete. Fiecare cap împreună cu fragmentul său de bust ar urma să fie cioplite dintr-o singură bucată de marmură. Aceste capete nu ar fi mai puțin frumoase decît cele vechi, cu o neplăcută patină și mai mult peticite. Pe lîngă aceasta, le-ați putea avea și foarte ieftin. Cît despre marea *Madonă*, cu care doream s-o servesc pe doamna de Montmort, s-au ivit piedici și n-am să mai pot dispune de tablou așa cum credeam. Nădăjduiesc să mă arăt de folos doamnei de Montmort cu o pictură înfățișînd pe *Fecioara Maria în Egipt* [76], urmînd astfel ideea pe care mi-a dat-o de la bun început. Am potrivit pînza și chibzuiesc acum la personaje și la așezarea lor. [...] Vă implor să vă amintiți de ceea ce v-am rugat cu privire la chestiunea care stă în puterea domnului Fouquet, mai-marele peste impozite.

Către Chantelou

Roma, 24 decembrie 1657

[...] Se zice că strigătul lebedei este mai dulce atunci cînd i se apropie sfîrșitul. Voi încerca să o imit și să lucrez astfel mai bine decît oricînd, iar acesta s-ar putea să fie ultimul serviciu pe care vi-l voi mai face.

Îmi pare rău că nu pot trimite acum tabloul cu *Madona* egipteană și, de îndată ce drumu-

Scanned with OKEN Scanner

rile vor fi libere, îl voi încredința negreșit domnului Gierico, pentru a vi-l expedia, așa precum mi-ați poruncit. Tabloul este de multă vreme pregătit. Amabilul domn Pointel, care se reîntoarce acolo pentru a se întîlni cu Domnia Voastră, vă va confirma acest lucru. Am credința că se află acum la Toulon, unde va fi supus unei scurte carantine, dar nu știu pentru care motiv, căci de multă vreme, slavă Domnului, orașul n-a mai fost bîntuit de vreo molimă și toată lumea este sănătoasă acolo.

Bunul nostru prieten, domnul cavaler du Puis, s-a prăpădit, iar noi lucrăm la monumentul său funerar; fratele celui răposat vă sărută mîna, iar eu vă urez sărbători fericite și un bun început de an, asemenea și Doamnei.

Către Chantelou

Roma, 15 martie 1658

Am primit scrisoarea binevoitoare a Domniei Voastre din trei februarie, vă sînt recunoscător pentru faptul că mi-ați plătit în termen suma de cincizeci de pistoli [77], trasă de mine în moneda de aici.

Nu am nimic de spus cu privire la convingerea pe care v-ați făcut-o asupra primelor mele lucrări și a celor din urmă: aveți judecata prea sigură ca să vă puteți înșela. Dacă mîna mi-ar mai da ascultare, aș avea prilejul să vă repet ceea ce spunea cu mîhnire Temistocle [78] către sfîrșitul vieții, anume că omul se prăpădește și închide ochii tocmai atunci cînd este mai de ispravă sau mai pregătit să lucreze bine. Totuși nu-mi pierd curajul, deoarece, atîta vreme cît mintea mi se va supune (deși trupul mi-e istovit), îi va da ghes acestuia să deosebească cele mai potrivite căi din îndeletnicirea sa.

Scanned with OKEN Scanner

Am hotărît compoziţia pentru *Convertirea Sfîntului Pavel* şi îl voi picta atunci cînd voi găsi de cuviinţă.

De îndată ce traficul va reîncepe, am să vă trimit *Sfînta Fecioară în Egipt*, aşa cum de altfel v-am făgăduit în repetate rînduri.

L-am înştiinţat pe fratele răposatului cavaler du Puis de regretul avut la moartea acestuia şi amărăciunea l-a făcut să lăcrimeze. Dînsul a urmat în rangul de cavaler, aceasta fiind rînduiala casei lor...

Către Chantelou

Roma, 25 noiembrie 1658

Deosebitele necazuri pe care le am cu sănătatea, şi care sporesc pe măsura anilor, mă împiedică să vă scriu ceva mai des decît o fac. V-am făgăduit să vă deslușesc cele pictate pe fundalul ultimului tablou pe care l-am lucrat pentru Domnia Voastră. Iată explicaţia.

Este vorba despre o procesiune de preoţi cu capetele rase şi încununate cu verdeaţă, înveşmîntaţi potrivit cu obiceiul lor, purtînd cu ei tamburine, flaute, trîmbiţe şi pe lîngă acestea nişte şoimi pe mici prăjini. Cei care se află sub foişor duc la ei caseta *Sero Apin*, în care erau închise relicvele lui Serapin, zeul lor, şi se îndreaptă către templul acestuia. Aşezarea, care se vede în spatele acelei femei îmbrăcate în galben, nu este altceva decît un culcuş pentru adăpostirea păsării Ibin, înfăţişată şi ea în tablou ; acel turn cu acoperişul scobit şi acel vas mare în care se adună roua, nu sînt pictate numai pentru că mi le-am închipuit aşa, ci totul este inspirat după vestitul templu al Fortunei din Palestrina. Pavajul acestuia se alcătuieşte dintr-un mozaic delicat ce înfăţişează în chip realist istoria naturală şi morală

Scanned with OKEN Scanner

a Egiptului și Etiopiei și pare-se că nu de o mînă oarecare. Am cuprins în tablou toate acestea pentru a desfăta prin noutate și pitoresc și pentru a dovedi că Fecioara reprezentată se găsește în Egipt.

M-am gîndit la o nouă compoziție cu *Căderea Sfîntului Pavel*, pentru că mi-a venit o idee deosebită de cea de la început. Vă cer deci puțin răgaz pentru a putea isprăvi această lucrare, cu care și așa mă voi osteni destul. Nu mai scriu și doamnei pentru că mîna îmi șovăie din pricină că tremură [79].

Către Chantelou

Roma, 2 august 1660

De multă vreme n-am mai avut cinstea de a vă scrie, gîndindu-mă că, după ce v-ați însănătoșit, v-ați întors la Curte pentru a îndeplini dregătoria care v-a fost acordată înainte de boală, aceea de a o sluji pe regina Franței cu prilejul căsătoriei sale și de asemenea că scrisorile mele ar fi ajuns anevoie la Domnia Voastră. Am credința că v-ați reîntors acum la Paris ; nădăjduiesc că vă aflați bine sănătos.

Vă scriu epistola de față pentru a vă înștiința de starea sănătății mele. Nu trece o zi fără să am dureri, iar mădularele îmi tremură tot mai tare pe măsură ce anii trec. Zăpușeala acestei veri îmi duce ființa spre ruină ; ca atare, am fost silit să renunț cu totul la orice fel de îndeletnicire și să las la o parte culorile și pensulele. Dacă la toamnă voi mai fi în viață, nădăjduiesc să le apuc din nou, cu precădere pentru Domnia Voastră, cel care ați avut răbdare să așteptați atîta vreme, orice s-ar întîmpla cu mine. Voi chibzui cu folos cei cincizeci de pistoli pe care vi-i datorez. Vă rog să-mi acordați mai departe favorurile cu care

Scanned with OKEN Scanner

m-ați onorat pînă acum. S-ar cuveni să scriu și doamnei : mă împiedică însă mîna, pe care cu greu o pot mișca ; o rog respectuos să mă ierte.

Către Chantelou

Roma, 2 aprilie 1662

Aș fi putut să vă trimit prin curierul de acum lucrarea pe care trebuia s-o execut de foarte multă vreme. O neplăcută răceală însă m-a făcut să amîn pentru cîteva zile împlinirea intenției mele. Într-o singură zi aș fi isprăvit un cap al lui Hristos, unicul lucru încă nedesăvîrșit. De îndată ce boala îmi va da puțin răgaz, voi termina amintita lucrare și am să v-o expediez pe cea mai bună cale pe care am s-o pot afla. Tot atunci am să vă scriu și ceva mai pe îndelete. Însă acum vă rog să vă mulțumiți doar cu aceste cîteva rînduri...

Către Chantelou

Roma, 16 noiembrie 1664

Vă rog să nu vă mirați că de atîta vreme nu m-am învrednicit să vă trimit vești despre mine. Cînd veți afla pricina acestei tăceri, nu numai că mă veți ierta, ci veți avea și toată compătimirea pentru necazurile mele. Vreme de nouă luni de zile am fost nevoit să o țin la pat pe sărmana mea soție, căci a suferit de o tuse cu friguri, care, după o mie de leacuri fără urmări, a slăbit într-atît încît i se vedeau oasele și în cele din urmă a murit [80], lăsîndu-mă împovărat de ani, paralitic, cu tot soiul de bețeșuguri, străin și fără de prieteni (căci în acest oraș nu poți găsi așa ceva). Iată starea în care mă aflu. Vă puteți închipui situația.

Scanned with OKEN Scanner

Mi se propovăduieşte răbdarea, un leac pentru toate relele, numai că răbdarea este o doctorie care nici nu costă bani, dar nici nu tămăduieşte.

Văzîndu-mă în halul în care sînt şi care nu mai poate dura multă vreme, m-am pregătit de pe acum pentru drumul cel lung. Chibzuind la aceasta am făcut o diată, prin care las mai mult de zece mii de scuzi în moneda de aici bieţilor mei părinţi ce locuiesc la Andelys, care sînt nişte oameni de rînd şi neştiutori, şi care, urmînd să primească după moartea mea amintita sumă, vor avea mare nevoie de sprijinul unei persoane milostive şi de bună-credinţă. Eu vă implor ca la nevoie să le daţi un sfat şi o mînă de ajutor pentru a nu fi înşelaţi sau furaţi. Ei vor veni dealtfel să vă ceară povaţa cu umilinţă. Întemeindu-mă pe bunăvoinţa Domniei Voastre, am convingerea că o veţi face, aşa cum aţi făcut-o vreme de douăzeci şi cinci de ani şi pentru sărmanul Poussin al Domniei Voastre. Scriu foarte anevoie din pricina mîinii ce tremură aşa de tare încît nu îi voi scrie acum domnului de Chambray, pe care îl rog din tot sufletul să mă ierte. Am nevoie de opt zile ca să compun o scrisoare şi tot prost iese (numai cîteva rînduri după ce am mîncat). Nu pot să aştern pe hîrtie o slovă ca lumea decît la ceasul mesei, care şi aşa se sfîrşeşte degrabă ; las la o parte că orice îmbucătură îmi vatămă bietul meu stomac. Şi cinstesc după merit pe acela căruia îi rămîn îndatorat pe vecie.

Către Félibien

Roma, ianuarie 1665

Stareţul de Saint-Clementin, fratele domniei Voastre, mi-a înmînat scrisoarea la cîteva
125 zile de la sosirea sa în acest oraş. Nu v-am

putut răspunde mai degrabă la ea, pentru că între timp s-a adăugat la beteşugurile mele mai vechi şi o supărătoare răceală ce continuă şi acum să mă sîciie. Se cade să vă mulţumesc că v-aţi amintit de mine şi vă sînt recunoscător pentru faptul că nu aţi stîrnit Prinţului dorinţa de a avea cîteva lucrări de la mine. Ar fi fost prea tîrziu ca să mai încerc să-l slujesc aşa cum se cuvine. Am ajuns beteag şi paralizia mă împiedică să mai lucrez. De cîtăva vreme mi-am părăsit pensulele, şi nu mă duc cu gîndul la altceva decît să mă gătesc de moarte : s-a isprăvit cu mine.

Se află aici N... care scrie despre lucrările pictorilor moderni şi despre vieţile lor. Stilul său este pretenţios, dar searbăd şi lipsit de miez. Se ocupă de arta picturii ca unul care nu-i cunoaşte nici ştiinţa şi nici meşteşugul. Şi alţii care s-au apucat de aşa ceva au fost luaţi în rîs, aşa precum o şi meritau.

Către Domnul de Chambray

Roma, 1 martie 1665

Se cade ca la urma urmelor să isprăvim cu această tăcere. Trebuie să spunem ceea ce se cuvine spus atîta vreme cît mai avem un pic de vlagă în sînge. Am avut tot răgazul să citesc pe îndelete cartea Domniei Voastre despre ideea desăvîrşirii în arta picturii, a fost o dulce hrană pentru sufletul meu necăjit şi m-am bucurat că sînteţi întîiul dintre francezi care aţi deschis ochii acelora ce nu se pricepeau să vadă singuri şi se lăsau înşelaţi de false convingeri îndeobşte statornicite. Aţi topit ca într-un creuzet o materie rigidă şi greu de mînuit, aşa încît de acum înainte poate se va găsi cineva care sub îndrumarea Domniei Voastre să dea ceva nou şi personal spre folosul picturii

Scanned with OKEN Scanner

După ce am cercetat cu atenție împărțirea făcută de Franciscus Iunius acestei frumoase arte, am cutezat să aștern aici în cîteva cuvinte ceea ce am aflat.

În primul rînd este de folos să aflăm ce anume reprezintă acest soi de imitație și să o definim.

DEFINIȚIE

Este o imitație a tot ceea ce se găsește sub soare, întocmită cu ajutorul liniilor și culorilor într-un plan dat, țelul ei este desfătarea.

PRINCIPII PE CARE ORICE OM CU JUDECATĂ LE POATE ÎNȚELEGE

Nimic nu se înfățișează privirilor fără lumină.

Nimic nu se dezvăluie fără mediu transparent.

Nimic nu se dezvăluie fără margini.

Nimic nu se dezvăluie fără culoare.

Nimic nu se dezvăluie fără distanță.

Nimic nu se dezvăluie fără unealtă.

Cele ce urmează mai jos nu se învață, căci ele țin de măiestria pictorului.

Înainte de toate despre subiect :

Se cade ca acesta să fie nobil, înainte de-a fi dezvoltat de către meșteșugar. Se cade să fie în așa fel ales încît să dea pictorului prilejul să-și dovedească măiestria și meșteșugul și să înfățișeze subiectul în chipul cel mai desăvîrșit cu putință. Începutul trebuie făcut cu ordonarea, urmînd apoi ornamentul, decorul, frumusețea, gingășia, vioiciunea, costumul, firescul, sfîrșind cu ansamblul. Ultimele țin de pictor și nu se pot învăța. Este ramul de aur al lui Virgiliu pe care nimeni nu-l poate găsi și culege decît călăuzit de soartă. Aceste nouă prin-

Scanned with OKEN Scanner

cipii cuprind multe și frumoase învățăminte, demne de a fi scrise de o mînă mai învățată ; cu toate acestea, vă rog să luați în seamă această neînsemnată mărturie a mea și să-mi spuneți deschis ceea ce gîndiți despre ea. Cum bine știu sînteți meșter la așa ceva. Aș scrie și altele, însă dintr-o sforțare peste măsură mi se urcă sîngele la cap și mi se face rău. Și pe deasupra m-am sfiit dintotdeauna să mă măsor cu acei oameni ce sînt mai presus de mine prin merit și valoare și caut la ei numai de departe, de parcă aș privi la steaua lui Saturn. Singură prietenia pe care mi-o arătați, vă face să mă socotiți mai mult decît sînt.

Către Chantelou

Roma, 28 martie 1665

Nu vă pot reda în cuvinte încîntarea de care am fost cuprins atunci cînd am primit ultima scrisoare a Domniei Voastre, cea de la Château-du-Loir, din nefericire însă ea nu a ținut multă vreme, deoarece a fost curmată de neobrăzarea acelui năuc de nepot al meu pentru care v-am stînjenit, rugîndu-vă să-l luați după moartea mea sub ocrotirea Domniei Voastre, ceea ce cu bunătatea Voastră obișnuită mi-ați făgăduit că veți face. Vă rog din nou să vă amintiți de aceasta la timpul cuvenit. Acest țărănoi neștiutor și fără minte mi-a tulburat pacea în care trăiam și necazurile pe care mi le-a adus m-au scos din sărite. Din această pricină nu am putut să vă mulțumesc mai din vreme. Vă cer iertare pentru întîrzierea mea atît de mare și vă mărturisesc că rămîneți cel căruia îi datorez, cel mai mult, mîngîierea mea cea de pe urmă...

Sărut mîinile prea plecat doamnei de Chantelou.

Scanned with OKEN Scanner

Către Abatele Nicaise

Roma, 26 iulie 1665

Am primit epistola Voastră din 10 iulie. Numai cu greu vă pot răspunde fiindcă mîna mi-e vlăguită din pricina tremurăturilor şi nu mai vrea să mai asculte de dorinţa mea. Nu este nevoie de prea multe cuvinte pentru a vă încredinţa că nu sînt în stare să împlinesc dorinţa domnului de Chamilly. Am lăsat la o parte pensulele pentru totdeauna. Nu-mi rămîne decît să mor, singurul leac pentru caznele ce mă încearcă. Dumnezeu mi-o doreşte degrabă, căci viaţa mă apasă tare mult. Vă rog să arătaţi aceste cîteva rînduri pomenitului domn, căruia îi fac rugămintea de a mă ierta dacă nu-i voi scrie deloc. Să-mi fie îngăduit să-i sărut umil mîinile ca şi Domniei Tale din toată inima.

Scanned with OKEN Scanner

NOTE

1. *CASSIANO DEL POZZO* (m. 1657) — secretarul cardinalului FRANCESCO BARBERINI, nepotul papei URBAN al VIII-lea. Cunoscut ca unul dintre cei mai cultivați intelectuali din Roma, ca amator de artă și erudit în antichități greco-romane. Admirator al picturii lui Poussin, încă din primul an de ședere al artistului la Roma (1624), va deveni un protector de nădejde al acestuia, cumpărînd de la el numeroase tablouri.

2. *JACQUES STELLA* (1596—1657) — pictor, unul dintre prietenii intimi ai lui Poussin, care, deseori, i-a servit artistului de intermediar în transmiterea unor tablouri în Franța. Poseda mai multe lucrări de Poussin.

3. *Marchizul DE LA VRILLIÈRE* — amator și colecționar de artă. Poussin îi va admira colecția la puțină vreme după venirea sa la Paris, în 1641.

4. *PAUL FRÉART DE CHANTELOU* — colecționar de artă și cel mai înfocat admirator și susținător al faimei lui Poussin în Franța, cu care pictorul a întreținut ani de zile o bogată corespondență. A îndrăgit arta influențat de fratele său ROLAND FRÉART DE CHAMBRAY, unul dintre renumiții esteticieni francezi ai secolului al XVII-lea. CHANTELOU și DE CHAMBRAY au acceptat, cu plăcere, să-l ajute cu competența lor pe vărul lor FRANÇOIS SUBLET DE NOYERS, baron de DANGU, la îndeplinirea sarcinilor de ministru al construcțiilor regale, domeniu în care nu avea competența necesară. Cei doi frați i-au propus acestuia și au reușit, grație

Scanned with OKEN Scanner

prieteniei lui CHANTELOU cu Poussin, să-l determine pe artist să accepte funcţia de prim pictor al regelui Ludovic al XIII-lea.
CHANTELOU era posesorul, cum rezultă şi din corespondenţa lui cu pictorul, a numeroase compoziţii de Poussin.

5. *FRANÇOIS SUBLET DE NOYERS, baron de DANGU*, personaj cu multă influenţă în anturajul cardinalului Richelieu. Numit ministru al construcţiilor regale (1639), a dorit să dea o strălucire nemaiîntîlnită activităţii sale în acest domeniu, ceea ce l-a determinat să continue construcţia palatului Luvru, instalînd acolo imprimeria regală şi manufactura de tapiserii şi să realizeze şi o mare galerie care să facă să comunice apartamentele de la Luvru cu cele de la Tuileries.
Pentru atingerea acestui ţel şi-a luat drept consilieri pe verii săi ROLAND FRÉART DE CHAMBRAY şi PAUL FRÉART DE CHANTELOU, care au reuşit să-l determine pe Poussin să vină la Paris ca prim pictor al regelui.

6. *JEAN LEMAIRE* (1598—1659), numit şi LEMAIRE-POUSSIN, pictor francez, prieten al lui Poussin.

7. *POUSSIN* a obţinut brevetul de prim pictor al regelui acordîndu-i-se conducerea tuturor lucrărilor de pictură şi decor executate pentru casa regală (nici un alt pictor nu avea voie să execute vreo lucrare pentru rege fără a-l consulta), 1 000 de galbeni pentru cheltuielile de voiaj de la Roma la Paris, 1 000 de galbeni salariu anual, o locuinţă confortabilă într-unul din palatele regale şi asigurarea că nu va fi obligat să picteze tavane sau bolţi.

8. *LOUIS DE BONNAIRE* îndeplinea funcţia de garderobier al regelui.

9. *CARLO ANTONIO DEL POZZO*, fratele lui CASSIANO DEL POZZO.

10. PAVILIONUL „LA CLOCHE“ (Clopotul).

11. De fapt la castelul din SAINT GERMAIN-EN-LAYE construit cu un secol mai înainte (1539) de P. CHAMBIGES.

12. *CINQ-MARS* (1620—1642), favoritul regelui Ludovic al XIII-lea. A murit decapitat pentru că a conspirat împotriva lui Richelieu.

Scanned with OKEN Scanner

13. *SIMON VOUET* (1590—1649), pictor și gravor francez, care se bucura de multă autoritate în cercul intim de curteni ai regelui căruia îi dăduse lecții de pastel. A stat multă vreme la Roma, unde a avut un atelier de pictură frecventat nu numai de artiști francezi ci și italieni. Deoarece Poussin a fost preferat în locul lui, ca prim pictor al regelui, a început, alături de alți artiști, o acțiune de ponegrire a operei acestuia.

14. *PIRRO LIGORIO* (către 1500—1583), pictor și arhitect italian.

15. Comună, lîngă Versailles, unde se afla un frumos castel al cardinalului Richelieu.

16. *FRANÇOIS SUBLET DE NOYERS,* baron de DANGU, avea acolo un castel, unde se va retrage după dizgrația sa din 1643 și unde va muri în 1645.

17. *CHANTILLY,* comună în departamentul Oise din Franța, cu un castel magnific din evul mediu, care a fost mereu îmbogățit și înfrumusețat, în special de familia Montmorency, prințul Condé și ducele d'Aumale, ultimul donîndu-l statului. Ulterior s-a organizat aici Muzeul Condé (1898).

18. *VINCENT LACKERBETIEN* (m. 1650) numit și *MANCIOLLA,* pictor de peisaje și compoziții cu bătălii.

19. *HERMANN VAN SWANEVELT* (către 1600—1655), pictor peisagist olandez, care de mai multe ori a făcut scurte călătorii la Paris, chemat să execute mai multe comenzi.

20. *JEAN DUGHET sau DUCHÉ* (1614 — după 1679), pictor și gravor francez, cumnatul lui Poussin, care l-a însoțit ca secretar în călătoria sa în Franța. A executat mai multe gravuri după tablourile lui Poussin.

21. *HENRI PERLAN sau PERLENT* (1597—1656), sculptor și turnător în bronz.

22. *MAUROY,* amator de artă. A lucrat la început ca funcționar la ministerul construcțiilor regale, sub SUBLET DE NOYERS, apoi a ajuns ministru de finanțe.

23. *CLAUDE MELLAN* (1598—1688), gravor. A executat după desenele lui Poussin, pe care îl cunoștea de la Roma, din timpul cînd își făcea studiile acolo, trei fontispicii de cărți : pentru Virgiliu, Horațiu și Biblia.

Scanned with OKEN Scanner

24. *RAPHAËL TRICHET DU FRESNE*, director al imprimeriei regale din Paris.

25. *JACQUES LEMERCIER* (către 1585—1654), arhitect francez, protejatul lui Richelieu, căruia îi fuseseră încredințate de acesta, după 1624, lucrările de la Luvru. Poussin a intrat în conflict cu el neîmpărtășindu-i părerile privind decorarea galeriei.

26. *JACQUES FOUQUIÈRES* (1580—1659), pictor peisagist și gravor flamand, înnobilat de Ludovic al XIII-lea. Obținuse să execute pentru galerie 96 de tablouri, înfățișînd cele mai renumite orașe ale Franței. Cum Poussin a propus pentru galerie o altă decorare, i-a devenit, alături de pictorul VOUET și arhitectul Lemercier, cel mai înverșunat dușman.

27. Cartea, purtînd titlul *Hesperides, sive de malorum aureorum cultura et usu libri quator*, s-a publicat în 1646 la Roma.

28. *MAISON CARRÉE*, denumirea edificiului construit de romani în orașul Nîmes (16 î.e.n.).

29. *GABRIEL NAUDÉ*, medic, bibliotecarul cardinalului Richelieu.

30. Se referă la ilustrul senator roman Scipio Africanul, învingătorul lui Hanibal la Zama (202 î.e.n.), care a murit în exil cerînd să-i fie gravată pe piatra tombală : „Patrie nerecunoscătoare, nici măcar rămășițele mele pămîntești să nu le ai !“.

31. *FRANCESCO PRIMATICCIO*, (1504—1570), pictor, sculptor și arhitect italian, care a lucrat la decorarea palatului Fontainebleau și a castelului Chambord din Franța.

32. *LOUIS LE VAU* (1612—1670), arhitect francez, după planurile căruia s-a construit, în 1653, faimosul castel VAUX, de lîngă Melun, al ministrului de finanțe Foucquet.

33. *PIETRO BERRETTINI DA CORTONA* (1596—1669), pictor și arhitect italian.

34. *ALESSANDRO ALGARDE* (1602—1654), sculptor și arhitect italian.

35. *FRANÇOIS DUQUESNOY* zis *FRANS VAN KENOY*, zis *FRANÇOIS FLAMANDUL* (1594—1643), sculptor flamand, prieten cu Poussin. Au locuit împreună în primii ani ai șederii pictorului la Roma.

Scanned with OKEN Scanner

36. La 10 aprilie 1643, Mazarin l-a scos din funcţie, numind în locul lui pe MICHEL LE TELLIER (1603—1685).

37. *REMY VUIBERT sau VIBERT* (n. 1600 sau 1607 — m. 1651), pictor şi gravor în acvaforte, francez, fost elev al lui S. Vouet, prieten cu Poussin.

38. *ANA DE AUSTRIA* (1601—1666), fiica regelui Filip al III-lea al Spaniei, soţia lui Ludovic al XIII-lea al Franţei, regentă în timpul minorităţii lui Ludovic al XIV-lea, fiul său.

39. *PIERRE MIGNARD* (1610—1695), pictor francez de portrete şi scene istorice, decoratorul celebrului monument parizian VAL-DE-GRÂCE, construit între 1645—1665.

40. *RENAUD LE VIEUX* (1625—1690), pictor de subiecte religioase şi gravor francez.

41. *JEAN NOCRET* (1615—1672), pictor portretist şi gravor în acvaforte. Se cunosc două conferinţe ţinute de el în cadrul Academiei privind pictura lui Poussin.

42. *VITELLESCHI*, sculptor, proprietarul unui magazin de antichităţi.

43. *THIBAUT POISSANT* (1605—1668), sculptor şi arhitect. A executat mai multe figuri în piatră care înfrumuseţează pavilionul central al palatului Tuileries.

44. *JEAN WARIN* (1604—1672), sculptor de medalii.

45. *POINTEL*, bancher din Paris, colecţionar de artă, posesorul mai multor tablouri de Poussin, de a cărui prietenie se bucura, dintre care relevăm *Eleazar şi Rebeca* (Luvru) şi *Peisaj cu Polifem* (Ermitaj).

46. Se referă la stadiul bolii papei URBAN al VIII-lea, socotind-o neîngrijorătoare.

47. Boala îl va răpune pe papa Urban al VIII-lea cîteva luni mai tîrziu, la 24 iulie 1644.

48. *MARTIN DE CHARMOIS* (1605—1661), pictor francez, prieten cu Poussin. A fondat Academia de pictură din oraşul natal Mans.

49. *MOTHE HOUDANCOURT*, mareşal în armata franceză.

Scanned with OKEN Scanner

50. Armata franceză era condusă de ducele J. B. Gaston d'Orléans, fratele regelui Ludovic al XIII-lea, care a fost unul dintre principalii adversari ai lui Richelieu.

51. Împăratul Germaniei era Ferdinand al III-lea.

52. *SAMSON LEPAGE*, sergent de cavalerie în regimentul de gardă elveţian, a reuşit să-i fie cedată locuinţa ce-i fusese repartizată lui Poussin, în Franţa.

53. Imprimeria regală din Paris.

54. Se referă la moartea lui FRANÇOIS SUBLET DE NOYERS, vărul lui CHANTELOU, mort la 20 octombrie 1645.

55. *TRICLINIUM* se numea la greci şi romani sala de mîncare (sufragerie) în care se aflau trei paturi în jurul unei mese.

56. *PAUL SCARRON* (1610—1660), scriitor şi poet francez, autorul poemului *Typhon* şi al multor comedii burleşti.

57. Compoziţia se află acum în Muzeul Luvru.

58. A apărut în 1644.

59. *EROSTRATE*, cetăţean al Efesului, dorind să devină celebru printr-o distrugere memorabilă, a dat foc în anul 356 î.e.n. templului Dianei din oraş.

60. Se referă la ultima dintre ele — *Căsătoria*.

61. Se referă la războiul civil izbucnit între susţinătorii regentei Ana de Austria şi parlament (1648—1653), cunoscut în istorie sub denumirea de FRONDĂ.

62. *FIUMICINO*, mic sătuleţ la vărsarea Tibrului în Marea Adriatică.

63. Despre decapitarea regelui Angliei, Carol I (1600—1649).

64. Aluzie la vicleşugul lui Ulise care a scăpat împreună cu însoţitorii săi din peştera ciclopului Polifem agăţîndu-se fiecare de lîna de pe burtă a unui berbec.

65. *FILOMARINO*, arhiepiscop, mare amator de artă, posesorul mai multor tablouri de Poussin.

66. *MARIA ANA DE AUSTRIA*, fiica împăratului Germaniei Ferdinand al III-lea, măritată cu regele Spaniei Filip al IV-lea.

Scanned with OKEN Scanner

67. Autoportretul aflat la Galeria națională din Berlin.

68. Autoportretul aflat la Muzeul Luvru din Paris.

69. La acea dată ambasadorul Franței la Roma era LOUIS D'ESTAMPES-VALENÇAY.

70. Tabloul *Răpirea Sfîntului Pavel,* acum în Muzeul Luvru, este realizat de Poussin la cererile insistente ale scriitorului și poetului PAUL SCARRON (vezi nota 56).

71. *ROLAND FRÉART de CHAMBRAY,* fratele lui PAUL FRÉART DE CHANTELOU. S-a îngrijit de traducerea și editarea în limba franceză a mai multor cărți de artă publicate în limba italiană.

72. *PIER FRANCESCO ALBERTI* (1584—1638), pictor, gravor și sculptor italian.

73. *CHARLES ERRARD CEL TÎNĂR* (1606—1689), pictor, gravor și inginer francez.

74. Figurează sub denumirea de *Sfînta Familie* în Muzeul Ermitaj din Leningrad.

75. *FILIP,* regele Macedoniei între 359—336 î.e.n., tatăl lui Alexandru cel Mare.

76. Se află acum la Muzeul Ermitaj din Leningrad.

77. Monedă de aur franceză, reprezentînd 10 franci.

78. General atenian (n. către 525 î.e.n. — m. către 460 î.e.n.), învingătorul perșilor conduși de regele Xerxes, în bătălia navală de la Salamina.

79. Încep să se întrevadă simptomele bolii lui Parkinson, care se vor manifesta din ce în ce mai progresiv.

80. Ana Maria Poussin a decedat la 16 octombrie 1664.

REDACTOR : ILEANA ȘOLDEA
TEHNOREDACTOR : NICOLAE M. MIHĂILESCU

BUN DE TIPAR : 10.04.1976.
APĂRUT 1976. COLI DE TIPAR : 5,67.
PLANȘE TIP. ÎNALT — 12.
C.Z. PENTRU BIBLIOTECILE MARI 701.
C.Z. PENTRU BIBLIOTECILE MICI 7.
TIRAJUL : 9600+10+90 EX.

ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ „FILARET"
STR. FCA. DE CHIBRITURI Nr. 9—11
BUCUREȘTI
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA.

Scanned with OKEN Scanner

Biblioteca de artă

171

Biografii, Memorii, Eseuri

scrisori

Mai mult decît un har strălucitor, o muncă constantă și o mare silință conducînd o mînă chibzuită, care urăște „acțiunile inutile" și aproximațiile comode, caracterizează comportamentul pictorului francez, pe care îl întrupează în modul cel mai edificator Nicolas Poussin.

Acest pictor simbolizează atît de bine Franța, în mod atît de evident, încît ingratitudinea, care răsplătește de obicei geniul, n-a putut să se manifeste la noi în timpul vieții sale ; nici chiar pe cînd era împovărat de munci subalterne, ale căror urme erau imediat înlăturate. (Corespondența sa este lămuritoare în această privință.)

ANDRÉ LHOTE

Lei 5,75

Scanned with OKEN Scanner